

**VAIKUTTAJANAISEN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN
NUORTEN MUSLIMINAISTEN TARINOISSA**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Eija Kiiskinen	
VAIKUTTAJANAISEN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN NUORTEN MUSLIMINAISTEN TARINOISSA	
Sosiaalityö	Pro gradu -tutkielma
Syksy 2020	Sivumäärä 100 + 1 liite
<p>Tiivistelmä</p> <p>Pro gradu -tutkielmani päähenkilöinä on viisi nuorta vaikuttamistyötä tekevää musliminaista. Nuoret kertovat omia tarinoitaan siitä, miten he määrittelevät itse itsensä vastapainona median ja julkisuuden antamille heitä koskeville stereotyyppisille käsityksille. Tutkielman tavoitteena on selvittää, a) minkälaiden prosessien kautta nuorten musliminaisten vaikuttajanaisen identiteetti rakentuu ja b) minkälaiseksi vaikuttajanaisen identiteetti muodostuu näiden neuvottelujen ja kamppailujen lopputuloksena. Tutkimuksellinen lähestymistapani paikantuu kerronnalliseen eli narratiiviseen tutkimusotteeseen, jossa lähtökohtana on käsitys identiteetin narratiivisesta rakentumisesta. Olen poiminut haastateltavien puheesta pieniä tarinoita, joihin olen soveltanut narratiivista analyysia.</p> <p>Tutkielmaa ohjaavina käsitteinä olen käyttänyt autonomian ja kriittisen autonomian käsitteitä, jotka viittaavat hyvinvointitutkija Elina Aaltion määritelmään autonomiasta elämänhallintana, joka on mahdollista saavuttaa ihmisen sisäisten ja ulkoisten voimavarojen tuella. Tutkielman toinen keskeinen käsite eli kriittinen autonomia viittaa yksilön mahdollisuuteen ja kyvykkyyteen tehdä omaa elämäänsä koskevia kriittisiä valintoja tavoitteiden ja vaihtoehtojen suhteen. (Aaltio, 2013.)</p> <p>Islamin usko, oma perhe, sukupuoli, koulutus ja ammatti, rasmin kokemukset, menneisiin tapahtumiin sekä paikkoihin liittyvät kokemukset ja muistot sekä identiteetikriisi muodostavat perustan käänteelle, joka mahdollisesti vaikuttajanaisen identiteetin muodostumisen. Nuorten musliminaisten vaikuttajanaisen identiteetistä muodostui hybridi - kerroksinen ja moninainen. Hybridi-identiteetti oli kolmas tila, jossa nuoret tavoittelivat itselleen asettamiaan päämääriä ja osallistuivat vaikuttamistoimintaan.</p> <p>Tutkielman yhteiskunnallisena taustana oleva keskustelu suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumisesta, maahanmuuton lisääntymisestä, maahanmuuttajataustaisten nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä ja moninkertaisesta syrjäytymisriskistä perustelee osaltaan tutkielman ajankohtaisuutta. Tutkielman lopuksi pohdin sitä, mitä tarjottavaa nuorten tarinoilla ja narratiivisella lähestymistavalla voisi olla sosiaalityön ammattilaisille.</p>	
Asiasanat: Identiteetti, narratiivinen identiteetti, tarinallisuus, maahanmuuttajat, nuoret, muslimit, vaikuttamistyö, autonomia, kriittinen autonomia	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto, avoimen tiedon keskus	
Työn ohjaaja: Kati Turtiainen	

KUVIOT

KUVIO 1 Vaikuttajanaisen kerrostunut ja monimuotoinen identiteetti...84

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisen iän (15-14-vuotiaat) ja sukupuolen (nainen) mukaan, 2000-2019 4

TAULUKKO 2 Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisen iän (25-44-vuotiaat) ja sukupuolen (nainen) mukaan, 2000-2019 5

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSKOHTEEN PAIKANNUKSIA JA LÄHTÖKOHTIA.....	3
3	MAAHANMUUTTAJANUORTEN IDENTITEETTIIN LIITTYVIÄ TUTKIMUKSIA.....	7
4	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	11
4.1	Kulttuurin määrittelyä.....	11
4.2	Identiteetti tässä tutkielmassa	13
4.3	Islamilaisuus osana identiteettiä.....	16
4.4	Autonomia.....	16
4.5	Kriittinen autonomia	18
5	TUTKIMUKSEN METODISET JA METODOLOGISET SITOUMUKSET.....	20
5.1	Narratiivinen tutkimus.....	20
5.2	Narratiivinen identiteetti	25
6	TUTKIMUKSEN KULKU	27
6.1	Tutkimuskysymykset	27
6.2	Haastateltavat nuoret	28
6.3	Tutkimusaineiston kerääminen	30
6.3.1	Reppu-menetelmä	31
6.3.2	Tulevaisuustyöpaja	32
6.3.3	Fokusryhmähaastattelut.....	33
6.4	Aineiston analyysi.....	35
6.5	Eettiset lähtökohdat ja oma tutkijapositioni.....	38
6.5.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	42
7	VAIKUTTAJANAISEN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN NEUVOTTELUJEN, PONNISTELUJEN JA KAMPPAILUJEN PROSESSEISSA	45
7.1	Muslimi-identiteetti - Islamin usko opettajana ja vaikuttamistyön motivaation lähteenä	45
7.2	Omaan perheeseen kiinnittyvä sosiaalinen identiteetti	50
7.3	Sukupuoli identiteetin määrittäjänä	52
7.4	Koulutuksellinen ja ammatillinen identiteetti	55
7.5	Rasismi identiteettiä rakentamassa - ponnistelut ja kamppailut autonomian puolustamiseksi.....	59

7.6	Menneisiin tapahtumiin sekä paikkoihin liittyvät kokemukset ja muistot identiteetin muovaajina.....	62
7.7	Identiteettikriisi käänteenä - ”On niin paljon kysymyksiä!”	65
8	KRIITTINEN AUTONOMIA IDENTITEETIN SISÄLTÖNÄ	68
8.1	Vaikuttamisen sisällöt	68
8.2	Haaveet ja tavoitteet	72
8.3	Jatkuva itsensä kehittäminen ja vahvistaminen	75
9	KERROSTUNUT JA MONINAINEN IDENTITEETTI	78
9.1	Suomalainen ja tavallinen	78
9.2	Kosmopoliitti	79
9.3	Hybridi.....	80
10	TARINOIDEN POHDINTAA.....	86
11	TUTKIMUKSEN ANTI SOSIAALITYÖLLE.....	89

LIITTEET

1.Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Alistettu uhri. Ympärileikattu. Ne vaikuttavat olevan päällimmäisenä mielessä, kun suomalaiset tarkkailevat somalinalaisia. Nuoreen, mustaan, hunnutettuun musliminaiseen tiivistyy kaikki mahdollinen toiseus ja erilaisuus, mitä suomalainen valtaväestö voi kokea. Somalinalaiset nähdään menestyjinä silloin, kun he luopuvat huivista, hankkivat vain vähän lapsia ja kunnostautuvat työelämässä. (Mubarak, Nilsson & Saxén 2015, 116.)

Yllä oleva lainaus, samoin kuin median tuottamat stereotyyppit, antavat ymmärtää nuorten musliminaisten olevan homogeeninen joukko huivipäisiä ja alistettuja naisia. Tämän tutkielman päähenkilöinä on viisi nuorta musliminaista, jotka tekevät yhteiskunnallista ja poliittista vaikuttamistyötä. Heidän kaltaisensa musliminaiset ovat jääneet vähemmälle huomiolle mediassa, julkisessa keskustelussa sekä tutkimuksessa. Tässä tutkielmassa heillä on tilaisuus kertoa omia tarinoita siitä, miten he määrittelevät itse itsensä vastapainona median antamille stereotyyppisille käsityksille, jotka ovat jähmettäneet ja luonnollistaneet eroja (kts. esim. Hall 2002, 190).

Kyseessä on sosiaalityön opinnäytetyö, jossa olen avannut vaikuttajanaisen identiteetin rakentumisen prosessia yhdistellen sosiaalityön, psykologian, sosiaalipsykologian ja sukupuolentutkimuksen tutkimuskirjallisuutta. Pro gradu -tutkielma edustaa kvalitatiivista ja narratiivista tutkimusotetta. Tutkielman tavoitteena on selvittää, a) minkälaisen prosessien kautta nuorten musliminaisten vaikuttajanaisen identiteetti rakentuu ja b) minkälaiseksi vaikuttajanaisen identiteetti rakentuu näiden neuvottelujen ja kamppailujen lopputuloksena. Prosessi vaatii nuorilta naisilta paljon työtä, kompromissien tekemistä, itsensä vahvistamista ja tavoitteellisuutta.

Identiteetti rakentui vuorovaikutuksessa nuorten kertoessa minulle ja toisilleen vaikuttamistyöhön liittyviä tarinoita, jotka liikkuivat menneisyydessä, nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Tarinoista kuului ylpeys omasta identiteetistä, mutta matkan varrelle mahtui myös monia pettymyksen kokemuksia, kuten rasismia.

Aineistolähtöisen analyysin jälkeen tutkielman keskeisiksi käsitteiksi muodostuivat autonomia ja kriittinen autonomia, koska autonomisen elämän tavoittelemiseen yhdisti nuoria. Nuoruusikään kehitysvaiheena liittyy monia haasteita ja pohdintoja, jotka liittyvät itsenäistymiseen, koulutuksen- ja ammatinvalintaan sekä tulevaisuuteen. Tämän lisäksi sekä joko oma tai omien vanhempien maasta toiseen

muuttaminen haastoivat tähän tutkimukseen osallistuneita nuoria musliminaisia pohtimaan omaa identiteettiä eli sitä, ”Kuka minä olen?”.

Johdannon jälkeen paikannan tutkimuskohdettani maahanmuuttoon ja monikulttuuristumiseen Suomessa. Tämän jälkeen esittelen maahanmuuttajien identiteettiin liittyviä tutkimuksia, joilla on ollut merkitystä oman tutkielmani kannalta. Neljännessä luvussa kuvaan työni teoreettisen viitekehyksen, johon kuuluu siinä käytettyjen käsitteiden määrittelemine. Tutkielman keskeisinä käsitteinä käytän autonomian ja kriittisen autonomian käsitteitä. Autonomia tarkoittaa tässä yhteydessä hyvinvointitutkija Elina Aaltion (2013) määritelmää autonomiasta elämänhallintana, joka on mahdollista saavuttaa ihmisen sisäisten ja ulkoisten voimavarojen tuella. Autonomia ja tunne siitä, että pystyi itse vaikuttamaan omiin asioihin, on tärkeää nuoren hyvinvoinnin, itsetunnon ja identiteetin rakentamisen kannalta. Kriittinen autonomia viittaa yksilön mahdollisuuteen ja kyvykkyyteen tehdä omaa elämäänsä koskevia kriittisiä valintoja tavoitteiden ja vaihtoehtojen suhteen. (Aaltio, 2013.)

Viidennessä luvussa esittelen työni metodologisia ja metodologisia sitoumuksia. Tutkimuksellinen lähestymistapani paikantuu kerronnalliseen eli narratiiviseen tutkimusotteeseen, jossa lähtökohtana on käsitys identiteetin narratiivisesta rakentumisesta. Identiteetti rakentuu kertomusten kautta. Tarinoiden kertominen on keskeisessä roolissa, kun halutaan välittää ihmiselämän tapahtumia ja kokemuksia sekä niihin liittyviä merkityksiä (Hänninen 1999).

Kuudennessa luvussa kerron tutkimuksen toteutuksesta ja tutkimusmenetelmistä. Aloitan esittelemällä tutkimuskysymykset, joiden jälkeen huomio kohdistuu haastateltaviin nuoriin. Teen näkyväksi tutkimusaineiston keräämisessä käytetyt menetelmät. Pohdin tutkielman eettisiä lähtökohtia sekä tutkimuksen luotettavuutta ja paikannan itseni tutkielman tekijänä. Tämän jälkeen siirryn kuvaamaan sitä, miten etenin aineiston analyysin tekemisessä ja siihen liittyvissä valinnoissa.

Tutkielman tuloksissa tarkastelen sitä, missä ja miten identiteettineuvottelut ja identiteettikamppailut tapahtuivat ja mihin kaikkeen vaikuttajanaisen identiteetin rakentaminen oli yhteydessä. Rakennan kuvaa vaikuttajanaisen identiteetistä, joka rakentui prosessien tuloksena. Tutkielman tulososion jälkeen pohdin tarinoiden kautta sitä, mitä vaikuttajanaisen identiteetin omaksuminen ja siihen kasvaminen on vaatinut nuorilta. Osoitan, miten kerronnallisen tutkimustavan kautta voi päästä lähelle kokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet nuorten vaikuttajanaisen identiteetin rakentumiseen. Viimeisessä luvussa esitän ajatuksia siitä, mitä annettavaa narratiivisella lähestymistavalla ja huomion kiinnittämisellä asiakkaan identiteettiin ja sen vahvistamiseen voisi olla sosiaalityön käytännöissä.

2 TUTKIMUSKOHTTEEN PAIKANNUKSIA JA LÄHTÖKOHTIA

Tässä luvussa paikannan tutkimuskohdettani sekä perustelen tekemiäni ratkaisuja ja valintoja. Pro gradu -tutkielma sijoittuu sosiaalityön, sosiologian ja kasvatustieteen kentille sekä feministisen tutkimuksen perinteeseen.

Nuorisolain (2016/1285) mukaan nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Olen noudattanut tätä määritelmää haastateltavia nuoria etsiessäni. Nuoruus käsitetään ajaksi, jolloin itsenäistytään perheen piiristä. Itsenäistyminen vaikuttaa nuorten identiteettiin ja sen rakentamiseen. Nuoruusikään liittyy kognitiivisten kykyjen kehitys sekä elämäntilanteen haasteet, kuten pitkäjänteinen toiminta tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamiseksi (Hänninen 2003, 47). Nuoruuteen liittyy myös paljon odotuksia. Nuorten odotetaan opiskelevan, hankkivan työpaikan ja perustavan perheen. Nuoria opetetaan kunnan kansalaisen rooliin ja toivottuun elämäntapaan. (Raitakari 2004, 56.)

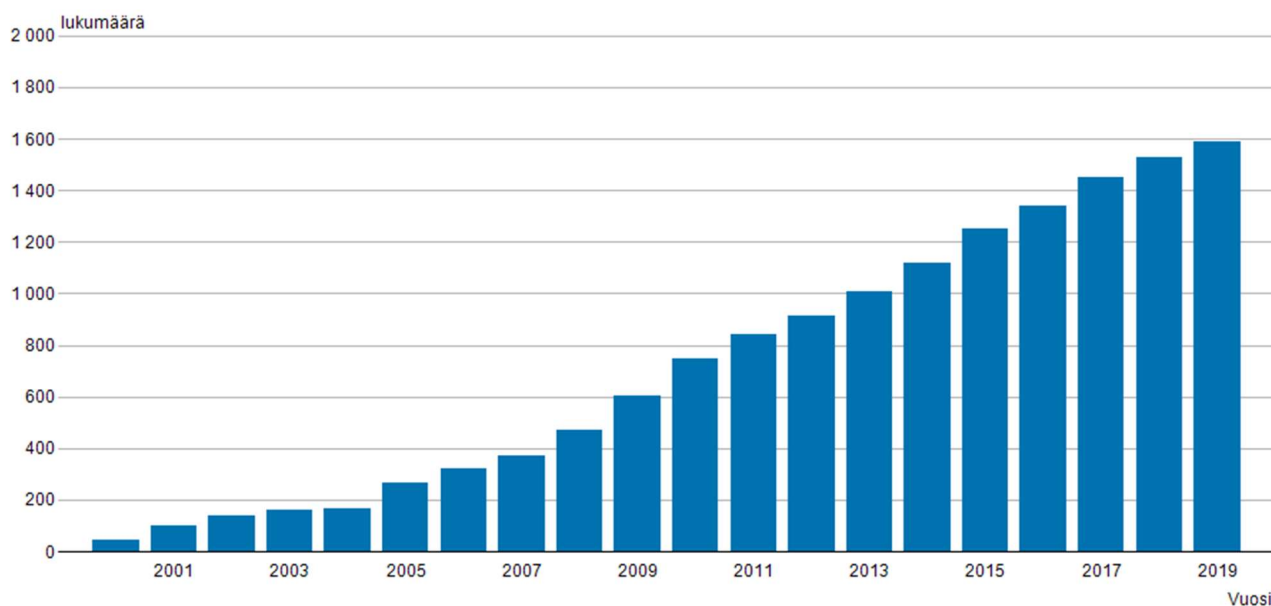
Tutkielman yhteiskunnallisena taustana on keskustelu suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumisesta ja maahanmuuton lisääntymisestä, mikä perustelee omalta osaltansa tämän tutkielman aiheen ajankohtaisuutta. Nuorten maahanmuuttajataustaisten pahoinvoinnin lisääntyminen ja moninkertainen syrjäytymisriski näkyy uutisotsikoissa sekä sosiaalityön asiakkuuksissa. Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten määrä on lisääntynyt kahden viimeisen vuosikymmenen kuluessa. Vuonna 2019 määrä oli 423 494, josta ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisten määrä oli 351 721 (83 %) ja vastaavasti toisen polven ulkomaalaistaustaisten määrä oli 71 773 (17 %). Irak (noin 13 000 ihmistä) oli kolmanneksi yleisin ulkomaalaisten taustamaa vuonna 2019. Afganistan tuli kahdeksantena (noin 7000), Somalia kymmenentenä (noin 6000) ja Iran oli 22. (noin 4000). Näistä taustamaista saapuneiden ihmisten ikä poikkesi prosentuaalisesta kantaväestön ikäjakaumasta. Esimerkiksi irakilaisista noin 25 % oli 0–14-vuotiaita ja 72 % 15–64-vuotiaita. Noin 0,5 % oli yli 64-vuotiaita. Kantasuomalaisista noin 16 % oli 0–14-vuotiaita, noin 61 % 15–64-vuotiaita ja noin 23 % yli 64-vuotiaita. (Tilastokeskus 2019.)

Suomessa asuvien nuorten musliminaisten 15–24-vuotiaiden määrä on lisääntynyt Tilastokeskuksen (2020) mukaan huomattavasti vuosien 2000–2019 aikana (taulukko 1). Sama havainto koskee myös 25–44-vuotiaiden naisten määrää (taulukko 2). Nuorten musliminaisten identiteetin ja sen rakentumisen tutkimukselle on tarvetta ajatellen heidän lisääntyvää lukumääräänsä ja palveluiden tarvetta myös sosiaalipalveluissa. Erityisen tärkeää on tuoda esille nuorten naisten monimuotoisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Näin puretaan käsityksiä jostain yhtenäisestä ryhmästä nuoria naisia.

TAULUKKO 1 Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisen iän (15–14-vuotiaat) ja sukupuolen (nainen) mukaan, 2000–2019 (Tilastokeskus 2020).

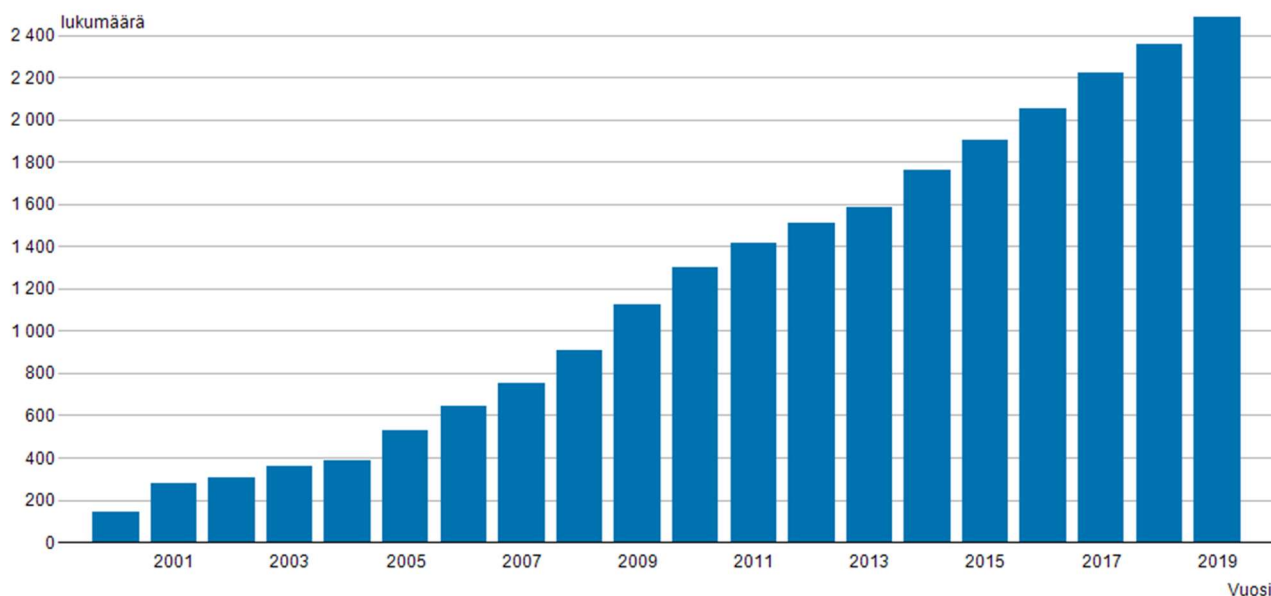
Väestö 31.12. muuttujina Vuosi. ISLAM, Naiset, 15 - 24, Väestö 31.12..

Lähde: Väestörakenne, Tilastokeskus

TAULUKKO 2 Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisen iän (25–44-vuotiaat) ja sukupuolen (nainen) mukaan, 2000–2019 (Tilastokeskus 2020).

Väestö 31.12. muuttujina Vuosi. ISLAM, Naiset, 25 - 44, Väestö 31.12..

Lähde: Väestörakenne, Tilastokeskus

Tutkielmaan osallistuneita nuoria yhdistää muuttoliike, joka on osa näiden nuorten ja heidän perheiden elämäntapaa. Se on yhteydessä myös nuorten identiteettien rakentumiseen. Maahanmuutto vaikuttaa ihmisen identiteettiin, joka on rakennettava uudelleen uudessa ympäristössä (Talib ja Lipponen 2008, 37). Muuttoliikkeen seurauksena on syntynyt uusia identiteettejä ja maahanmuuttajien identifioinnin tapoja (Haikkola 2012, 21). Muuton seurauksiin ja haasteisiin henkilökohtaisella tasolla kuuluu esimerkiksi uuden kielen oppiminen.

Tämän tutkielman lähestymistavasta voidaan löytää vertailukohtia yhteiskunnan ja kulttuurin valtasuhteiden tutkimukseen. Tarkastelen nuorten musliminaisten identiteetin rakentumista tuomalla mukaan myös naistutkimuksen perspektiivin. Näissä tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota rakenteelliseen epätasa-arvoon. Liljeström (2004, 15) toteaa feministisessä tutkimuksessa olevan kyse tulevaisuudesta ja visiosta, jossa pyritään irti vallitsevasta tieto/valta-järjestelmästä. Feministinen tutkimus kumpuaa muutoksen halusta – poliittisesta pyrkimyksestä kyseenalaistaa asioita (Liljeström 2004, 15). Juvosen, Rossin & Saresman (2010, 11–14) mukaan sukupuoli viittaa naisten ja miesten välisten ruumiillisten erojen lisäksi myös kulttuurissa ja yhteiskunnassa vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen, jossa naiset ja miehet asetetaan suhteessa toisiinsa. Sukupuolta tuotetaan arjen toiminnassa ja kulttuurisissa esityksissä. Sukupuolen lisäksi feministisen tutkimuksen kohteena on ikä, rotu, etnisyyttä,

seksuaalisuus, uskonto ja muut hierarkioita ja eroja tuottavat luokat. Oikeus itsemäärittelyyn on naistutkimuksen lähtökohta uskonnon kontekstissa (Vuola 2010, 181).

Feministisen politiikan näkökulmasta kiinnostavaa ja selittämisen arvoista on se, miten kokemukset syntyvät, sen sijaan että lähdetäisiin liikkeelle kokemuksista sinänsä. Tilanteet ja olosuhteet, joissa valta mahdollistaa ja puolestaan tukahduttaa toisia kokemuksia, on kokemusten tarkastelun keskiössä. (Saresma 2010, 72.) Naisten oman tarinan esille tuominen on ollut tärkeää feministiselle liikkeelle sen poliittisessa merkityksessä 1980-luvulta lähtien (Hyvärinen 2004). Keskustelu naisen äänen kuulumisesta liittyy maahanmuuttoon, monikulttuurisuuteen ja tasa-arvoon liittyviin keskusteluihin. Tämä keskustelu nivoutuu stereotyyppisiin käsityksiin maahanmuuttajanaisista hiljaisina ja patriarkaalisen vallan alistamina. Maahanmuuttajanaisia kuvataan ikään kuin yhtenäisenä ryhmänä naisia, joilla on tiettyjä ominaisuuksia, kuten uhri tai alistettu. Maahanmuuttajanaisen kategoria on kyettävä kyseenalaistamaan, mikäli mieli käyttää sitä. (Tuori 2007, 156, 158.) Tämä tutkielma kiinnittyy feministiseen tutkimukseen pyrkimyksessään tuottaa tietoa naisten yksityisistä, kulttuurisista ja yhteiskunnallisista kokemuksista (Nousiainen 2004, 10).

3 MAAHANMUUTTAJANUORTEN IDENTITEETTIIN LIITTYVIÄ TUTKIMUKSIA

Sosiologiassa ja sosiaalipsykologiassa on tehty paljon tutkimuksia liittyen identiteettiin. Kirsi Nousiainen (2004) selvittää sosiaalityön väitöstutkimuksessaan, miten naisen identiteetti rakentuu kontekstissa, jossa äiti asuu erillään lapsistaan. Äitiys on keskeinen ilmiö sosiaalityössä ja etenkin lastensuojelussa, joten sen yksilöllisten, kulttuuristen ja yhteiskunnallisten merkitysten tarkasteleminen on tärkeää. Nousiainen sanoo olevansa feministinen tutkija, joka haluaa nostaa tutkimuksellaan naiskeskeisestä näkökulmaa ja sen emansipatorisuutta sekä ymmärtää ja tehdä näkyväksi naisen kokemuksen sosiokulttuurisia merkityksiä. Sairaudesta ja sairauskäsityksistä on tehty useita narratiivisia tutkimuksia. Anna Kulmala (2006) on tehnyt sosiaalityön alaan liittyvän väitöstutkimuksen ”Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä”, jossa hän tarkastelee mielenterveysongelmaisten ihmisten, asunnottomien sekä päihdeongelmaisten leimatun identiteetin rakentumista sekä toiseuden kokemusten saamia merkityksiä. En löytänyt yhtään suomalaista tai kansainvälistä vaikuttajanaisista tehtyä tutkimusta. Sosiaalityössä musliminaisia on tutkittu hyvin vähän.

Esittelen seuraavaksi tutkimuksia, joilla on ollut merkitystä oman tutkielmani kannalta. Esittelen ensin kahden suomalaisen sosiaalitieteiden tutkijan väitöstutkimukset, joissa he ovat tarkastelleet identiteetin rakentumista narratiivisesta viitekehystä. Tämän jälkeen tarkastelen joitakin tieteellisiä artikkeleita, joissa on käsitelty nuorten maahanmuuttajien identiteetin rakentumista. Oma tutkielmani poikkeaa näistä nostamalla nuoret musliminaiset tutkimuksen päähenkilöiksi. Vaikuttamistyö on erityinen konteksti tarkastella nuorten musliminaisten identiteetin rakentumista.

Lotta Haikkola (2012) on tarkastellut sosiologian väitöstutkimuksessaan transnationaalisen¹ eli elämän monipaikkaisen kontekstin merkitystä helsinkiläisten, toisen sukupolven muuttajanuorten identiteetille. Toisella sukupolvella tarkoitetaan niitä maahanmuuttajanuoria, joiden elämään kuuluu yhteyksiä sekä suomalaiseen että johonkin toiseen tai useampaan yhteiskuntaan. Nuoren omaan elämään ei kuulu kokemusta maahanmuutosta. Transnationaalisilla siteillä oli suuri merkitys muuttajanuorten kasvulle ja identiteetille huolimatta siitä, että nuorilla itsellään ei ollut välttämättä yhteyttä tai kasvokkaisia kohtaamisia hajaantuneen perheverkoston kanssa. Transnationaalisuus vaikutti nuorten elämän polkuihin ja identiteetin rakentumiseen. Toisen sukupolven nuorten luomat identiteetit olivat sidoksissa heidän transnationaaleihin ja monikulttuurisiin elämänpiireihinsä. Haikkola sanoo osallistuvansa tutkimuksellaan keskusteluun identiteettineuvotteluista monipaikkaisessa kontekstissa. Identiteeteistä tai siitä, miten muuttajataustaisia ihmisiä luokitellaan, on seurauksia sille, miten heitä tai heidän yhteisöjään kohdellaan. Yksilöiden tausta on toisarvoista siihen nähden, mihin ryhmään heidän oletetaan kuuluvan esimerkiksi ulkonäön perusteella. Luokitukset muokkaavat muuttajataustaisten nuorten identiteettiä sekä vaikuttavat heidän mahdollisuuksiinsa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Yhteiskuntatieteiden tohtori Tiina Sotkasiira (2016) on tutkinut Pohjois-Karjalan syrjäseutujen maahanmuuttajanuoriin² kohdistuvia odotuksia analysoimalla puheta-voja, joiden avulla ammattilaiset asemoivat muuttajat paikallisesti merkittäviksi tulevaisuuden tekijöiksi. Tutkijan mukaan ammattilaisten ja muiden aikuisten ihmisten tapa suhtautua maahanmuuttajanuoriin merkitsee paljon nuorten elämän ja tulevaisuuden kannalta. Asiantuntijoiden toistuvasti tuottamat käsitykset nuorista rakentavat nuorille identiteettejä, jotka stereotyyppioiksi muututtuaan voivat rajoittaa heille tarjolla olevia yhteiskunnallisia rooleja ja asemia. Nuorista tuotettiin mm. väestö- ja tuottavuuspuhetta, joka kuvaili nuoria muuttajia väestötilastoa korjaavina sekä tuottavina työmarkkinakansalaisina. Nuorista naisista saatettiin puhua synnyttäjinä, jotka lapsia synnyttäessään synnyttäisivät myös uutta työvoimaa. Nuorten naisten katsottiin sopivan resurssiksi hoitoalalle, erityisesti vanhustyöhön. Vaihtoehtoinen ihmisoi-keuspuhe korosti muuttajien näkemistä kantasuomalaisten kanssa samanlaisina kun- talaisina. Sotkasiiran mukaan nuoret tulisi nähdä autonomisina toimijoina eikä ratkai- suina suomalaisen yhteiskunnan ongelmiin. Nuorten omia tarpeita tulisi kuunnella.

Merja Anis (2008) on tutkinut maahanmuuttajien erityiskysymyksistä lastensuo- jelun ja sosiaalityön asiakkaina sekä sosiaalityöntekijöiden tulkintoja ja työkäytäntöjä. Maahanmuuttajista lastensuojelun ja sosiaalityön asiakkaina tarvittaisiin lisää

---

¹ Transnationaalisuudella tarkoitetaan muuttajien sosiaalisia verkostoja sekä kulttuuria, taloudel- lisiä ja poliittisia käytäntöjä, joiden avulla lähtömaa ja vastaanottava maa liittyvät toisiinsa (Haik- kola 2012, 27).

² Maahanmuuttajanuorilla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan nuoria, jotka ovat itse muuttaneet Suomeen tai ovat tänne muuttaneiden vanhempien lapsia. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 12).

kattavaa tutkimustietoa, jonka avulla voitaisiin kehittää käytännön sosiaalityötä. Sosiaalityöntekijät rakentavat maahanmuuttajille identiteettejä eli ominaisuuksia, joiden mukaan heidän oletetaan toimivan. Maahanmuuttaja-asiakas saattaa saada esimerkiksi sopeutujan tai ”suomalaisuutta oppivan erilaisen” identiteetin. Tämä tapahtuu sosiaalityöntekijöiden määritellesä sosiaalityön tavoitteita sekä omia tehtäviään maahanmuuttajien parissa tehtävässä sosiaalityössä. Ongelmien syiksi saatetaan määrittellä kulttuuri tai kulttuuriset erot työskennellessä esimerkiksi pakolaisten kanssa. Pakolaisten traumaattisten kokemusten ja kulttuurin erilaisuuden kohtaaminen vaatisi sosiaalityöltä uudenlaisia näkökulmia ja työkäytäntöjä. Anis toteaa, että tutkimukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden mukaan asiakkaan menneisyyteen ja perhetaustaan liittyvistä asioista ei tavallisesti keskusteltu juuri lainkaan. Ongelmien taustoihin perehtyminen voisi olla avain niiden ratkaisemiseksi. Asiakkaalle ei ole tarjolla rasismien uhrin tai rasismista kärsivän identiteettiä, mikäli sosiaalityöntekijä ei tunnista rasismien erilaisia ilmenemistapoja. Anis muistuttaa myös siitä, että maahanmuuttajat ovat monessa suhteessa paitsi erilaisia, mutta myös samanlaisia kuin muut suomalaiset. Vanhempien ja nuorten väliset kamppailut ja erimielisyydet kuuluvat kaikilla nuorilla itsenäistymisen vaiheeseen riippumatta siitä, onko nuori syntynyt Suomessa vai muuttanut tänne. Kulttuurilla selittäminen ei ratkaise ongelmaa tässä tapauksessa. Maahanmuuttajien kulttuuri ei säily muuttumattomana maasta toiseen muutettaessa. Kulttuuri sekoittuu muihin kulttuureihin uudessa tilanteessa, jolloin lähtömaan kulttuuripiirteet saattavat myös korostua uudessa asuinmaassa. Lastensuojelun kontekstissa rakennetaan maahanmuuttajien identiteettejä. Työskentely on huolenpitotyötä, jossa vanhempien kyvyt ratkaista ongelmia on kyseenalaistettu.

Kati Turtiainen ja Jassin Rezai (2018) rakentavat yhteiskirjoittamisen, neuvottelun ja tekstin tuottamisen menetelmällä Jassinin kertomuksen. Jassin saapui 15 sitten Afganistanista Suomeen pakolaiskiintiössä. Hän asui yksinhuoltajaäitinsä kanssa kaksi vuotta Iranissa ennen Suomeen tuloa. Jassin jatkoi Suomessa masentuneen äitinsä hyvinvoinnista huolehtimista. Jassinin ei ollut mahdollista elää omien toiveidensa mukaista nuoruutta. Jassinin elämän käännekohta kohti autonomiaa oli Avartti-ohjelma, jonka puitteissa tehdään nuorille suunnattua tavoitteellista nuorisotyötä. Ohjelman vetäjät eli suomalaiset ”äidit” ja ”isät” tukivat Jassinia ja antoivat hänelle tunnustusta. Nuoren identiteetti rakentui näissä tunnustussuhteissa. Jassinin kertomus jatkuu hänen osallistumisellaan koulun läksykerhoon, jossa yliopisto-opiskelijat suorittivat opetusharjoitteluita. Jassinin koulumenestys parani läksykerhon avulla. Jassin hyötyi Avartti-ohjelmassa mukana olleen projektikoordinaattorin eli ”isän” ja muiden aikuisten läsnäolosta sekä läksykerhon yhteisöllisestä ja sosiaalisesta tuesta. Myöhemmin Jassin muutti toiselle paikkakunnalle opiskelemaan kansalaistoimintaa ja nuorisotyötä. Itsenäistyessään Jassin mursi oman lähtömaan kulttuurinsa yhteisöllisen tabun. Jassinin kertomus on osoitus siitä, että omien haaveiden ja

tavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan aina tietoa yhteiskunnasta sekä kyvykkyyttä toimia erilaisissa yhteisöissä. Jassinin kertomuksesta löytyy yhtymäkohtia tutkielmasani mukana olevien nuorten musliminaisten vastaaviin kokemuksiin elämänsä käännekohtista. Käännekohta voi olla siinä, kun nuori on lähtenyt mukaan vaikuttamistoimintaan. Vastaavasti voi olla, että vaikuttamistoimintaan mukaan lähtemistä on edeltänyt elämän käännekohta. Yhtymäkohtia ovat myös nuorten perheisiin liittyvät velvollisuudet sekä perheen ja suvun odotukset. Jassin sekä tähän tutkielmaan osallistuneet nuoret pyrkivät elämässään kohti kriittistä autonomiaa turvautumalla omien tavoitteiden mukaiseen elämään neuvottelemalla itselle merkityksellisten ihmisten kanssa. Perusoikeudet ja poliittiset oikeudet mahdollistivat yhteiskuntaan kuulumisen rakenteellisella tasolla. Jassinia ja tähän tutkielmaan osallistuneita nuoria yhdistää myös taisteleminen autonomisesta identiteetistä sekä omien toiveiden mukaisesta tulevaisuuden rakentamisesta tai palauttamisesta omaan elämään.

4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Esittelen tässä luvussa tutkielmassa käyttämiäni keskeisiä teoreettisia käsitteitä, joita hyödynnän tutkielman empiirisessä analyysissä ja johtopäätöksissä. Käytän teoriaa ja aikaisempia tutkimuksia Estolan (1999, 143) kuvailemana kehyksenä, jonka varaan rakennan vuoropuhelua aineiston kanssa sitä kerätessäni sekä sitä analysoidessani. Käsitteet toimivat näkökulmana tutkimusaineiston tarkastelemisessa (Vilka 2015, 37). Olen hakenut käsitteitä ja teoretisointeja sosiaalityöstä, sosiologiasta, kulttuurintutkimuksesta, feminismistä, psykologiasta, sosiaalipsykologiasta, uskontotieteestä ja kasvatustieteestä. Identiteettiä on tutkittu näissä kaikissa tieteenaloissa. Olen pyrkinyt saamaan kokonaiskuvan nuorten musliminaisten vaikuttajaidentiteetin rakentumisesta tarkastelemalla eri tieteenalojen ilmiöön liittyviä keskusteluja.

4.1 Kulttuurin määrittelyä

Kulttuurista ei ole olemassa mitään yksiselitteistä määritelmää. Tässä tutkielmassa kulttuurilla tarkoitetaan usein käytettyä uskomusten järjestelmää tai merkitysrakennetta, johon sisältyy arvoja ja normeja, asenteita, uskomuksia, kieli, kommunikaatio, symbolit sekä rituaalit (Jokinen 2011, 53.) Kulttuuri käsitetään vuorovaikutteiseksi, joustavaksi ja muuttuvaksi (Hiitola, Anis ja Turtiainen 2018, 19). Kulttuurit eivät ole selvärajaisia yksiköitä (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 29).

Etnisyyden perustana olevaan kulttuuriin voidaan katsoa kuuluvaksi tavat ja kulttuurin ilmaukset (Haikkola 2012, 46). Kulttuuri voi tarkoittaa myös elämäntapoja sekä sitä, miten ihmiset ymmärtävät ja tulkitsevat ympäröivää maailmaa (Anis 2006, 71). Jokaisella perheellä on omanlainen perhekulttuuri, joka saa vivahteensa lähtömaan yhteisön kulttuurisista käsityksistä (Arvonen, Katva & Nurmine 2010, 28). Viranomaiset ja ammattilaiset voivat viitata kulttuurilla tapoihin, ajatusmalleihin, yhteisöllisyyteen, käyttäytymiseen tai sosiaaliseen eriarvoisuuteen (Keskinen 2012, 302).

Rodullistaminen tarkoittaa sitä, että ihmisen oletetaan olevan tietynlainen perustuen hänen ”kulttuuriinsa”, etniseen taustaansa tai ihonväriinsä. Rodullistaminen tukee stereotyyppisiä käsityksiä ”roduista” ja ”kulttuureista”, joihin liittyy erilaisia muuttumattomia ominaisuuksia. (Hiitola, Anis ja Turtiainen 2018, 18.) Näin ollen eroja representoidaan jonakin yhteisenä nimittäjänä. Jatkuvalla kertomuksella kansakunnasta tuotetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta eli identifikaatiota mediassa, markkinoinnissa ja kasvatuksessa. (Hall 2003, 96.) Hall (2019, 35–36, 176) sanoo *rasismin* olevan rodullinen luokittelujärjestelmä, joka perustuu tiettyjen väestöryhmien *ruumiillisiin eli biologisiin* tuntomerkkeihin, joiden kautta tuotetaan eroja ihmisryhmien välille. Rasistiset käytännöt puetaan sosiaalisten, taloudellisten tai poliittisten perustelujen ilmiöksi, joka estää ihmisiä pääsemästä käsiksi materiaaliin tai symbolisiin resursseihin. Syrjintä on yhteydessä valtaan, jonka avulla pyritään eristämään tietyt ryhmät edellä mainituista resursseista. *Etnisyyden* diskurssissa erojen tuottaminen perustuu *kulttuurisiin ja uskonnollisiin* piirteisiin. Ryhmien etnisyyden piirteet mielletään vakaina ja myötäsyttyisinä, jotka siirtyvät sukupolvelta toiselle kasvatuksen, kulttuurin ja geenien kautta. Tämä takaa etnisen ryhmän säilymisen geneettisesti ja kulttuurisesti ”puhtaana”.

Suvi Keskinen (2012, 296–298) kritisoi kulttuuristamista, jolloin kulttuurilla selitetään kaikenkattavasti maahanmuuttajien elämää. Kulttuuriin liittyvät tekijät korostuvat sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten tekijöiden jäädessä taka-alalle. Kulttuurin käsitettä käytetään staattisesti ja homogeenivasti. Kulttuuristavassa puheessa kulttuureita kuvataan selkeärajaisina ja toisistaan eroavina. Islamista puhuttaessa liitetään uskonto ja kulttuuri usein toisiinsa. Islamin ajatellaan oikeuttavan miesten ja naisten välisiä epätasa-arvoisia suhteita ja naisten alisteista asemaa kulttuurissa. Kulttuureiden välille rakennetaan hierarkioita. Maahanmuuttajanaiset voidaan nähdä oletetun kulttuurinsa edustajina, jotka hyväksyvät väkivallan, kun taas suomalaiset naiset ovat vahvoja ja nousevat vastustamaan väkivaltaisia tekoja. Suomalaisen naisten voima juurtuu pitkään tasa-arvon historiaan ja maailmanlaajuisesti varhaiseen äänioikeuden saavuttamiseen. Maahanmuuttajanaisten hahmo piirtyy alistetuksi, heikoksi ja avuttomaksi. Kulttuuristava tapa selittää ihmisten elämää ei ota huomioon muita ihmisten välisiä eroavaisuuksia, kuten koulutusta ja ammattia, poliittista aktiivisuutta, uskontoa, ikää ja elämäkokemuksia (Hiitola, Anis ja Turtiainen 2018, 19). Hall (2019, 17) ottaa kulttuuriset ilmiöt tutkimuksen lähtökohdaksi, mutta tarkastelee niitä ilmiöiden poliittisissa, taloudellisissa ja muissa yhteyksissä.

Hiitolan ja kollegojen (2018, 18) mukaan yhtenäisen ”kulttuurin” oletaminen vaikeuttaa ammattilaisten ja maahanmuuttajien kohtaamisia, mikäli ammattilaiset eivät tiedosta asiakkaidensa yhteisöjen moninaisuutta. Keskinen (2012, 298–299) kyseenalaistaa ammattilaisten puheen ”kulttuurien törmäämisestä”. Yhteiskunnallisessa keskustelussa käytetty puhetaapa on siirtynyt ammattilaisten puheeseen, jossa he

voivat käyttää sitä nimeämään omassa työssään kohtaamiaan eroja. Puhetapaa käytetään esimerkiksi kuvailtaessa sitä, miten muuttajaperheiden vanhemmat kontrolloivat tyttöjä ja painostavat heitä avioliittoon. Vanhempien katsotaan tuoneen mukanaan lähtömaan kulttuurin, johon nuorten omaksuman suomalaisen kulttuurin ajatellaan törmäävän. Kahden toisilleen vastakkaisen kulttuurin kamppailun sijaan tilanne voitaisiin nähdä rakentavasti siten, että vanhemmat ja nuoret omaavat pääsyn kummankin kulttuurin merkitysvarantoon, jonka suhteen he asettuvat eri asemiin.

4.2 Identiteetti tässä tutkielmassa

Identiteetin käsitettä käytetään laajasti psykologiassa, sosiologiassa, filosofiassa ja muissa tieteissä. Käsitteen yhtenä pioneerina pidetään psykologi Erik H. Eriksonia 1950-luvulla. ”Identiteetti tarkoittaa tunnetta tai kertomusta siitä, kuka tai keitä olemme, mutta se liittää meidät myös yhteisöihin ja kulttuuriin” (Ropo 2011). Määrittelyn seuraavaksi identiteetin käsitettä tämän tutkielman kannalta siten, että se vastaa sosiaalitieteiden käsitystä ihmisestä sekä yksilönä että erilaisten ryhmien jäsenenä (ks. Nousiainen 2004, 20).

Määrittelemällä identiteettinsä määrittelee ihminen samalla itsensä suhteessa itseensä, sosiaaliseen ympäristöön ja kulttuuriin. Identiteetin avulla voidaan käsitteellistää ja tuoda esille henkilökohtaisen, sosiaalisen sekä kulttuurisen tasojen välisiä suhteita. (Saastamoinen 2006a, 172–173.) Henkilökohtainen identiteetti viittaa yksilön käsitykseen omasta itsestään. Sosiaalinen identiteetti tarkoittaa yksilön käsitystä itsestään osallisena erilaisiin ryhmäjäsenyyksiin, kuten omaan rooliin äitinä, naisena ja tietyn ammatin edustajana. (Kuusela 2006, 46.) Kulttuurinen identiteetti tarkoittaa tietyn kansallisen, etnisen tai uskonnollisen ryhmän käsitystä itsestään, arvoistaan ja niille rakentuvasta toiminnasta. Se viittaa usein myös elämäntapaan. Kulttuurinen identiteetti määrittyy kulttuuristen neuvottelujen ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen tuloksena. Näin ollen se on alati muuttuva. (Nyman 2011, 219–220.) Tässä tutkielmassa henkilökohtainen, sosiaalinen ja kulttuurinen identiteetti kietoutuvat toisiinsa nuorten rakentaessa vaikuttajanaisen identiteettiä, johon tarvitaan rakennusosia kaikista näistä kolmesta identiteettityypistä. Nuoret rakentavat identiteettiään eli tulkitsevat sitä, millaisia he kokevat olevansa, tarinoiden kautta. Lähtökohtana tutkimuskysymyksiin vastatessani ymmärrän identiteetin Jokisen, Huttusen ja Kulmalan (2004, 16) tapaan itse määrittelyn ja ulkoapäin annetun välisen dynamiikan tuottamaksi. Ihmiset eivät voi määrittellä omaa identiteettiään täysin vapaasti (Juhila 2004, 28).

Ihmisten pohdinnat omasta identiteetistä eli siitä, ”keitä he ovat”, lisääntyvät yhteiskunnallisten rakenteiden muutoksen myötä. Identiteetit eivät ole annettuja, vaan niitä pohditaan tietoisesti ja niitä rakennetaan tekemällä identiteettityötä. Identiteettityö on yhteydessä siihen, että valinnan mahdollisuudet ovat kasvaneet liittyen elämäntapaan, opiskeluun ja työelämään. (Saastamoinen 2006a, 170.) Modernissa yhteiskunnassa emme ole vain sitä, miksi olemme syntyneet, vaan rakennamme identiteettiämme omilla valinnoillamme. Identiteettiprojekti muodostaa jatkumon menneisyydestä nykyhetken kautta tulevaisuuteen. Identiteetti rakentuu sosialisatiossa, jonka kautta kulttuuri sisäistetään. Mikäli kulttuurissa on epävarmuutta, heijastuu se ihmisten identiteetin epävarmuutena ja haasteellisuutena. (Saastamoinen 2006b, 142, 146.)

Maailman muututtua ongelmalliseksi on myös identiteetti muuttunut ongelmalliseksi. Identiteetti on pirstoutunut sen seurauksena, että joudumme toimimaan elämämme aikana erilaisissa konteksteissa, jopa samanaikaisesti. Refleksiivisyys tarkoittaa tiedostavaa suhdetta omaan itseen ja elämänkulkuun. Etnopsykologian³ mukaan ihminen on itse vastuussa omasta itsestään. Hänellä tulee olla kykyä reflektoida omaa itseään, halujaan ja tunteitaan tietääkseen, mistä on tulossa ja mitä kohti menossa omassa elämässään. (Saastamoinen 2006b, 139, 141.)

Maahanmuuttotaustaisten identiteetit ovat usein **transnationaaleja** eli ne ylittävät valtioiden rajat (Hiitola, Anis & Turtiainen 2018, 17). Brah (2007, 87) tarkentaa diasporisten identiteettien rakentuvan transnationaalisten identifikaatioiden verkostoissa, joihin kuuluu sekä kuviteltuja että kohdattuja yhteisöjä. Nämä identiteetit ovat samanaikaisesti paikallisia ja globaaleja.

Stuart Hall on kulttuurisen identiteetin käsitteen teoreetikoista tunnetuin. Hallille (2019, 45) kulttuurinen identiteetti määrittyy identiteettiyhteisön ja sille toisen välisestä suhteesta. Hallin (2002, 23, 71) viesti on, että globalisaatio on vaikuttanut siihen, että ”Sisällämme on ristiriitaisia ja eri suuntiin tempoilevia identiteettejä, minkä vuoksi identifikaatiomme vaihtelevat jatkuvasti”. Identiteetti on jotakin keksittyä - yhtenäinen ja valmis identiteetti on fantasiaa. Identiteetti on jatkuvassa prosessissa ja pysyy epätäydellisenä. Globalisoituneelle maailmalle on tyypillistä kulttuuriset identiteetit, jotka ovat häilyviä ja siirtymätilassa eri positioiden välillä. Nämä **hybridit identiteetit** saavat sisältönsä samanaikaisesti monista eri kulttuurisista perinteistä ja syntyvät kulttuuristen sekoitusten tuotteena. Hybridi ei kuitenkaan merkitse väestöjen rodullista sekoittuneisuutta, vaikka sitä käytetään kuvaamaan yhteisöjen kulttuurien sekoittuneisuutta ja diasporisuutta (Hall 2019, 180).

Jopi Nyman (2011, 218) esittää samansuuntaisia ajatuksia hybriditeetistä, jolla hän viittaa monikulttuurisuuden, etnisyyden ja kulttuurien sekoittumiseen.

---

³ Etnopsykologialla tarkoitetaan eri kulttuureiden uskomuksia liittyen ihmiseen ajattelijana, toimijana ja emotionaalisenä olentona (Saastamoinen 2006b, 138).

Kulttuurien välinen vuorovaikutus haastaa perinteisiä käsityksiä kansallisesta identiteetistä, joka on yhtenäinen ja muuttumaton. Hybridi identiteetti rakentuu monista kulttuurisista ja kansallisista elementeistä (Suurpää 2005, 51). Nyman (2011, 240, 243) yhtyy Hallin näkemykseen siitä, että sekoittunut hybridi identiteetti tai kulttuurinen hybridi on seurausta globalisaation ja kansainvälisen muuttoliikkeen esille nostamista uusista kulttuurisista ilmiöistä. Kulttuurinen vuorovaikutus muuttaa identiteettikäsitteitä ja muovaa uusia kulttuurisia ilmiöitä.

Myös Huttunen ja kollegat (2015, 29, 34) ovat tehneet samansuuntaisia huomioita siitä, että maahanmuuttajat ja monet muut ihmiset eivät identifioitu vain yhden kulttuurisen ryhmän jäseniksi. Kaikissa kulttuureissa lainataan, yhdistellään ja otetaan vaikutteita muualta. Hybridiä ei ole yksinkertaista palauttaa niihin kulttuuriin muotoihin, joista on ammennettu erilaisia vaikutteita. Yksilöt voivat identifioitua useisiin kulttuuriin ryhmiin ja ottaa niistä vaikutteita ja erilaisia kulttuurisia käytäntöjä omaan elämäänsä.

Homi K. Bhabha (1994, 37) on esittänyt ajatuksen **kolmannesta tilasta**, jonka kautta hybridi mahdollistuu. Bhabha kuvaa kolmatta kulttuurista ulottuvuutta kahden paikan väliin syntyvänä tilana. Kolmas diskursiivinen tila voi syntyä globaalissa maailmassa, jossa kulttuurit ovat järjestäytyneet uudelleen. Ne eivät ole homogeenisia ja autenttisia rakennelmia, jolloin niiden kohtaamisissa voi syntyä jotakin uutta eli hybridi identiteetti.

Hallin (2003, 85–86) mukaan tunnemme oman identiteettimme, kun pystymme paikantamaan itsemme ”yhteisten merkitysten kentässä” eli tunnemme ”keitä me olemme” ja tiedämme ”mihin me kuulumme”. Kulttuurit rakentavat identiteettejä tuottamalla tarinoita ja niihin sisältyviä merkityksiä kansasta, johon voimme kokea kuuluvamme (Hall 2002, 47). Hallin (2002, 250) mukaan maastamuuton prosesseissa kysymystä identiteetistä tulee käsitellä muodossa ”Keitä meistä voi tulla?” tai ”Mikä kaikki vaikuttaa siihen, miten esitämme itsemme?”. Identiteetit liittyvän siihen, miten osaamme käyttää hyödyksi ”historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia mahdollisuuksia tultaessa joksikin eikä oltaessa joitakuita”.

Tässä tutkielmassa nuoret määrittelevät itse oman identiteettinsä. Kulttuuri, yhteisö ja yhteiskunta mahdollistavat identiteetin rakentamista ja asettavat sille rajapintoja. Näin ollen identiteetin määrittelemisessä on nähtävä henkilökohtaisen identiteetin lisäksi myös identiteetin sosiaalisiin rakennusaineisiin, kuten perheeseen ja muihin yhteisösuhteisiin, kuten työhön, sekä kulttuuriin tekijöihin liittyvät tekijät. Määrittelyiden areenalle astuvat myös valtasuhteet, jotka kulmineituvat sukupuoli-identiteettiin sekä rasismiin identiteetin rakentajina. Tutkielmassa on kysymys siitä, minäkalaiset prosessit, tilanteet ja elämäkokemukset ovat vaikuttaneet siihen, että nuorista musliminaisista tuli vaikuttajanaisia. Monitasoisen tarkastelukulman vuoksi identiteetin käsite on sopiva kuvaamaan nuorten musliminaisten vaikuttamistyön

merkitystä heidän elämässään. Viitataan identiteetin käsitteellä nuorten kerronnassa ja tarinoissa jatkuvasti rakentuvaan kuvaan omasta itsestä.

4.3 Islamilaisuus osana identiteettiä

Uskonto on kulttuuriin liittyvä merkitysjärjestelmä, joka kantaa erityisesti yhteisönsä yhteistä pyhää koskevia merkityksiä. Se on olennainen yhteenkuulumisen lähde, jonka avulla voidaan myös erottautua. (Hall 2003, 90.) Uskonto liittyy uskonnollisten ja pyhän käytäntöjen lisäksi myös sosiaalisiin suhteisiin ja sukulaisuuteen (Säävälä 2008, 126).

Julkinen keskustelu ja media värittävät kuvaa islamista yksiuolotteisena uskontona, joka on sidottu konflikteihin. Länsi-Euroopassa asuvia muslimeja uskonnollistetaan eli heidät halutaan nähdä uskonnollisen taustan kautta sen sijaan, että heitä tarkasteltaisiin sosiaalisen aseman, koulutuksen tai elämäntavan lähtökohdista. On syytä muistaa, että kaikki muslimit eivät ole erityisen uskonnollisia. Toisena seikkana on hyvä pitää mielessä, että on lukuisia tapoja identifioitua muslimiksi ja toteuttaa uskonnollista elämää. (Martikainen, Sakaranaho & Juntunen 2008, 8–9.) Uskonnollistaminen häivyttää eri muslimiryhmien välisiä eroja, ristiriitoja ja taustoja. ”Muslimius” ei selitä ihmisen koko elämää. (Martikainen 2008, 67.)

Islamin uskonto antaa monia selkeitä käyttäytymisohjeita. Muslimit noudattavat Koraanin eli pyhän kirjan ohjeita, jotka ovat islamin uskonnon opillisia peruspilareita. Ne velvoittavat sitoutumaan ja luottamaan yhteen Jumalaan, rukoilemaan viisi kertaa päivässä, antamaan almuveron vähäosaisille, käymään pyhiinvaellusmatkalla Mekassa kerran elämän aikana ja noudattamaan Ramadan-kuun paastoa. (Talib 2002, 64.) Ramadanin aikana muslimien tulee paastota päiväsaikaan, joka tarkoittaa käytännössä ruoasta, juomisesta vesi mukaan lukien, tupakasta ja sukupuoliyhteydestä pidättäytymistä. Auringonlaskun jälkeen voi taas syödä ja juoda. (Mubarak, Nilsson & Saxén 2015, 136.) Tai tytöt voivat käydä uimahallissa vain naisten vuorolla, koska muslimityölle ei ole sopivaa olla vähäpukeinen vieraiden miesten läsnä ollessa (Niemi 2003, 99).

4.4 Autonomia

Tässä tutkielmassa autonomia ja kriittinen autonomia ovat analyttisiä käsitteitä, joiden avulla jäsenen identiteetin rakentamisen prosessia ja lopputulosta eli vaikuttajanaisen identiteettiä.

Autonomia on sisäisten ja ulkoisten voimavarojen tuella saavutettua elämänhallintaa. Eloonjääminen, fyysinen terveys ja henkilökohtainen autonomia ovat kulttuurista riippumattomia, universaaleja ja objektiivisia perustarpeita, jotka ovat edellytyksiä yksilön toiminnalle kaikissa kulttuureissa. Kaikilla ihmisillä on oikeus saada tyydytettyä nämä tarpeet parhaalla mahdollisella tavalla. Vasta tämän jälkeen yksilön on mahdollista osallistua yhteiskunnan ja elinympäristön toimintaan ja tavoitella tärkeäksi kokemiaan päämääriä. Yhteiskunnalliset olosuhteet, poliittiset, taloudelliset ja ekologiset tekijät voivat mahdollistaa tai estää tämän. (Aaltio 2013, 59–60, 62, 81; Doyal & Gough 1992, 2, 4, 54.)

Moraalifilofofi Len Doyalin ja taloustieteilijä Ian Goughin (1992) kehittämän tarveteorian mukaan ihmisillä tulee olla mahdollisuus saavuttaa tavoitteita ja päämääriä, joita he pitävät arvokkaina. Tämän edellytyksenä on se, että ihmisten on mahdollista osallistua täysipainoisesti siihen elämäntapaan, jossa kukin heistä elää. Tarpeiden nähdään olevan keskinäisessä hierarkiassa. Tarpeet toimivat välillisinä tekijöinä korkeamman päämäärän saavuttamisessa. Perustarpeiden tyydyttäminen ehkäisee vakavien haittojen tai vaurioiden syntymistä. Tämä on edellytys sille, että ihmisellä on mahdollisuus saavuttaa arvokkaina pitämiään tavoitteita ja osallistua sosiaaliseen kanssakäymiseen. Riippumattomuutta muista ihmisistä ei ihannoida, vaan ihmisten ajatellaan kasvavan autonomiseksi yksilöiksi ja omiksi persoonikseen vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Ihmisten terveyden, oppimisen ja emotionaalisen kypsymisen katsotaan olevan sosiaalisia prosesseja, joissa tarvitaan vuorovaikutusta. Käsitys itsestä kehittyy muilta ihmisiltä saadun palautteen kautta. (Doyal & Gough 1992, 40, 50–51.) Erilaisten sosiaalisten roolien ottaminen on inhimillisen autonomian universaali piirre. Sosiaalisille rooleille asetetaan erilaisia odotuksia ja niitä ilmennetään monilla eri tavoilla eri kulttuureissa ja yhteisöissä. (Doyal & Gough 1992, 185.)

Johdonmukaisten tavoitteiden asettaminen, konkreettiset pyrkimykset niiden saavuttamiseksi ja tavoitteissa onnistumisen arviointi edellyttävät fyysistä toimintakykyä sekä autonomiaa. Autonomia on riippuvainen ymmärryksestä, mielenterveydestä ja käytettävissä olevista mahdollisuuksista. Puolustusvoimavarat, kuten älykyys, tarkkaavaisuus, vuorovaikutustaidot, aineelliset resurssit ja sosiaalinen tuki vaikuttavat yksilön autonomiaan. Osa näistä voimavaroista on biologisia ja osa kulttuurisia. (Aaltio 2013, 61, 82; Doyal & Gough 1992, 60.)

Ymmärrys ja mielenterveys viittaavat opittuihin tietoihin ja taitoihin, älykkyyteen sekä kykyyn olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ymmärrys tarkoittaa tässä yhteydessä ymmärrystä ja tietoisuutta ihmisestä itsestään, hänen kulttuuristaan ja siitä, mitä häneltä odotetaan tässä kulttuurissa. Ymmärrykseen sisältyvät kognitiiviset eli tiedolliset ja kielelliset taidot kehittyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muilta ihmisiltä saatavan opetuksen kautta. Opetuksen sisältö ja opetustapa voivat olla

parhaimmillaan sellaisia, että ne tukevat yksilöä saavuttamaan taitoja, itsevarmuutta ja itsekunnioitusta. Jotkut taidoista ovat universaaleja osan ollessa kulttuurisidonnaisia. Mielensterveys tarkoittaa ihmisen kognitiivista ja emotionaalista kapasiteettia. Yksilön toiminta voi olla edesvastuutonta ilman riittävää mielensterveyttä. Mielensterveydelliset haasteet heikentävät ihmisen autonomiaa. Ihminen ei voi toimia autonomisesti ja saattaa menettää elämähallinnan, mikäli hän on emotionaalisesti tai mieleltään vaurioitunut tai hän ei ota vastuuta omasta toiminnastaan tai näkee omat tekonsa jonkun toisen tekeminä. Ihmisellä on kuitenkin aina jonkin verran autonomiaa, vaikka hän kokisi avuttomuuden tunnetta ja hänen olisi haasteellista selviytyä arjen toimista. Ihminen voi toimia autonomisemmin saadessaan sosiaalista tukea. (Aaltio 2013, 61–63, 68; Doyal & Gough 1992, 60–61.) Mitä autonomisempi ihminen on, sitä vapaammin hän pystyy toteuttamaan itselleen sekä elämälleen asettamia tavoitteita ja päämääriä (Doyal & Gough 1992, 65).

Doyal & Gough (1992, 77–78) vertaavat autonomiaa shakin pelaamiseen. Pelaajan tulee olla tietoinen shakin säännöistä ja hyväksyä ne, jotta hän pystyy pelaamaan sitä. Pelaajan autonomia on sitä, että hän on kykeneväinen luomaan oman pelistrategiansa ja valitsemaan oman tapansa pelata. Oma käsitys omasta taidosta pelaajana on riippuvainen vastustajista. Moraalifilosofi Alasdair MacIntyre (2004) ei arvioisi shakinpelaajan menestymistä sääntöjen noudattamisen perusteella, vaan tarkastelisi ominaisuuksia, jotka tekivät hänestä hyvän pelaajan. Moraalista elämää ja sitä, mikä tekee ihmisestä hyvän, on arvioitava samalla tavalla. Meidän on kuitenkin tiedostettava se, että olemme aina jotain jo ennen kuin ehdimme tehdä yksilöllisiä valintoja. Meitä ympäröivä yhteisö on muokannut meille valmiita rooleja. Meidän on suhteutettava omat valintamme näihin itsestämme riippumattomiin tekijöihin. (Sihvola 2004, 13.) Tähän tutkielmaan osallistuneiden nuorten voidaan ajatella olevan shakinpelaajia, joiden valinnan mahdollisuuksiin ja valintoihin vaikuttaa laajemmassa mittakaavassa ja yhteiskunnallisella tasolla henkilökohtainen ja institutionaalinen valta.

4.5 Kriittinen autonomia

Hyvinvointitutkija Elina Aaltion (2013, 56–60, 62–63, 83) mukaan kriittinen autonomia tarkoittaa yksilön kyvykkyyttä tuoda esille tarjolla olevien vaihtoehtojen lisäksi erilaisia näkökulmia ja tavoitella uusia päämääriä. Kriittinen autonomia mahdollistaa ihmisen vapautumisen eli kriittisen osallistumisen valittuun elämänmuotoon, jossa hän haluaa elää. Kriittinen autonomia eli autonomian korkein muoto asettaa osallistumisen edellytykseksi sen, että ihmisellä on mahdollisuus tehdä tietoisia, merkittäviä ja vapaita omaa elämää ja elinympäristöä koskevia kriittisiä valintoja sekä toimia niiden mukaisesti. Ihmisellä on mahdollisuus kyseenalaistaa kulttuurisia sääntöjä sekä

osallistua niiden muuttamiseen tai hyväksymiseen. Ihminen näkee elämässään uusia vaihtoehtoja ja asettaa itselleen uusia tavoiteltavia päämääriä. Universaalina päämääränä on saavuttaa osallistuminen ja vapautuminen. Tämä puolestaan edellyttää eritasoisten tarpeiden⁴ tyydyttämistä ja poliittista vapautta. Vapautuminen on yhteisöllinen prosessi, joka tapahtuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa eli dialogissa reflektoiden. Tavoitteiden saavuttamiseksi ihmiseltä edellytetään myös kykyä tarkastella omaa ja muita kulttuureja kriittisesti. Valintojen tekeminen eri kulttuureissa elämisen välillä voi tapahtua vain silloin, kun ihmisellä on ymmärrystä muita kulttuureja kohtaan.

Oikeuksien toteutumisen lisäksi todelliset ulkoiset toimintamahdollisuudet erottavat perusautonomian ja kriittisen autonomian toisistaan. Ihmiset pystyvät asettamaan ja tavoittelemaan uusia päämääriä, mikäli heillä on oikeus kriittiseen konkreettiseen toimintaan. (Aaltio 2013, 62.) Lainsäädäntö ja muut rakenteelliset tekijät ehdollistavat tai mahdollistavat yhteiskuntaan kuulumista (Hiitola, Anis & Turtiainen 2018, 6). Yhteiskunnan ulkoiset mahdollisuudet eli poliittiset oikeudet ja vapaudet rajaavat tai sallivat yksilöllisiä valintoja. Kriittisen autonomian saavuttaminen on mahdollista, mikäli ihmisillä on erilaisia kulttuureja koskevaa ymmärrystä, jotta he pystyvät tarkastelemaan niitä kriittisesti ja tekemään valintoja erilaisten kulttuuristen elämäntapojen suhteen. (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 347.) Kriittinen autonomia mahdollistaa myös kulttuuristen sääntöjen vertailemisen (Doyal & Gough 1992, 187). Kriittinen autonomia voi olla esimerkiksi sitä, että osallistutaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tai kyseenalaistetaan kotoutumisprosessia tai sen sääntöjä (Hiitola, Anis & Turtiainen 2018, 13). Ihminen toimii kriittisen autonomisesti silloin, kun hän pystyy kyseenalaistamaan olemassa olevia sääntöjä ja osallistumaan niiden muuttamiseen. Vaihtoehtona on oppia toimimaan ja pärjäämään ympäröivässä yhteiskunnassa ja sen järjestyksessä. Vapautumisen edellytyksenä on ulkoisten mahdollisuuksien ja osallistumisen lisäksi myös sisäinen kyky ja pyrkimys vapautumiseen eli emansipaatio. Emansipaatio on rationaalista ja emotionaalista toimintaa, jossa yhteiskuntajärjestystä ja omaa toimintaa arvioidaan tietoisesti ja kriittisesti. Ihminen voi vapautua osallistumaan laajoihin yhteiskunnallisiin prosesseihin, mikäli hänellä on fyysisten, psyykkisten ja tiedollisten edellytysten sekä poliittisten oikeuksien lisäksi myös kriittistä tietoisuutta, joka mahdollistaa tuon osallisuuden. (Aaltio 2013, 70–71, 83; Doyal & Gough 1992, 187.)

---

⁴ Tarpeet viittaavat asioihin, jotka ovat välttämättömiä, jotta ihmisten välinen vuorovaikutus ja toiminta onnistuisivat mahdollisimman hyvin. Tämä ei tarkoita biologisia vaistoja tai viettejä. (Aaltio 2013, 60.)

5 TUTKIMUKSEN METODISET JA METODOLOGISET SITOUMUKSET

Tutkijan ontologiset ja epistemologiset taustasitoumukset raamittavat tutkimuksen tekemistä. Ontologialla viitataan todellisuuden luonteeseen eli siihen, minkälaista todellisuutta aineisto kuvaa (Heikkinen 2015, 156). Epistemologiset taustaoletukset liittyvät käsityksiin tiedon luonteesta. Kerronnallinen tutkimusote liittyy tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen, mikä tarkoittaa konstruktivistista tiedonkäsitystä. Konstruktivistisen tiedonkäsityksen mukaan kaikki tietäminen on suhteellista eli riippuvaista ajasta, paikasta sekä tutkijan asemasta. Tieto on kertomusten kudelman, johon kudotaan uutta materiaalia kulttuurisesta tarinavarastosta, joka uusiutuu jatkuvasti. (Heikkinen 2015, 155–157.) Yksilöiden elämysmaailma ja kokemukset nähdään ainutlaatuisina ja jatkuvasti muuntuvina (Tökkäri 2018, 66). Narratiivinen tiedon muodostamisen tapa, jossa ei katsota olevan yhtä ainoaa totuutta, on vastakkainen positivismille. Narratiivinen tiedon käsitys edustaa pluralismia, relativismia ja subjektivismia. (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 2.)

5.1 Narratiivinen tutkimus

Tutkimuksellinen lähestymistapani paikantuu kerronnalliseen eli narratiiviseen tutkimusotteeseen. Narratiivisuus paikantuu sosiaaliseen konstruktionismiin eli lähtökohtaan, jossa tarinoita kertomalla luodaan todellisuutta (Hänninen 1999, ks. myös Saastamoinen 2006a, 177). Sosiaalisessa konstruktionismissa identiteetin katsotaan heijastavan kulttuurin kielellisenä rakenteita (Saastamoinen 2006a, 178). Sosiaalinen maailma rakentuu jatkuvina merkitysneuvotteluina ja kertomuksina ihmisten välisissä neuvotteluissa kielen ja kommunikaation kautta. Keskeistä tässä todellisuudessa on ajallinen muutos eli sen temporaalinen kertomusmuoto. (Heikkinen 2015, 157;

Kujala 2007, 13.) Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtana on maailma, joka syntyy kertomuksista ja merkityksistä ja jota voimme lukea kuin mitä tahansa tekstiä. Lopullisten totuuksien sijaan on löydettävissä vain paikallisia ja sovellettavia totuuksia. Tutkijan tehtäväksi jää selvittää miten totuudet syntyvät ja muuttuvat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja miten muut totuudet vaiennetaan. Tutkimuskohteena on kertomukset, keskustelut, käsitteet ja diskurssit pysyvän todellisuuden sijaan. (Saastamoinen 2006a, 175.) Narratiivisen lukutavan sanotaan vaativan kolmen asian eli kertojan äänen, taustateorian sekä tutkijan refleksiivisyyden ja tulkinnan välistä jatkuvaa vuoropuhelua (Kujala 2007, 27).

Narratiivinen eli tarinallinen käänne tapahtui vuoden 1980 jälkeen sosiologiassa, teologiassa, psykologiassa, psykoterapiassa, kasvatustieteessä, historiassa ja oikeustieteessä. Ajatusta tarinan löytämisestä ja kirjoittamisesta leimasi monitieteellisyys ja sen monet menetelmät. Narratiivinen tutkimusote yleistyi Suomessa 1990-luvulla. (Heikkinen 2015, 149; Hyvärinen 2004, 53; Hänninen 2004a, 69; Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 1.) 1990-luvulle tultaessa kertomus tuli myös sosiaalipsykologiaan, psykologiaan ja lääketieteeseen kirjallisuustieteen kautta. Narratiivisuus yhdistää eri tieteenaloja, samoin kuin tiedettä ja taidetta, toisiinsa. (Hänninen 2004a, 69.) Hänninen (2004, 69) kuvailee narratiivisuutta metaforisesti valtavana buffet-pöytänä, jossa riittää tarjottavaa eli eri tieteenalojen metodeita ja näkemyksiä. Tieteenalojen välinen antimien jakaminen luo iloisen suurperheen ilmapiiriä, jota joidenkin perheenjäsenten voi olla vaikea sulattaa. Lieblich ja kollegat (1998, 1) sanovat narratiivisuuden uhmaavan systemaattisuutta, koska se perustuu tutkijan intuitioon ja kyvykkyyteen. Narratiivisuus on enemmän taidetta kuin tiedettä, mikä tekee siitä haasteellisen opettaa.

Narratiivinen tutkimus viittaa sekä kertomisen eli kertomisen prosessien, että kertomusten tai tekstien tutkimukseen. Narratologinen tutkimus edustaa kielitieteellistä tutkimusta, jossa huomio kohdistuu kertomuksen rakenteisiin, kuten henkilö- hahmoihin, tapahtumapaikkoihin tai toimijoiden aikomuksiin. Elämäkerrallinen tutkimus keskittyy selvittämään tarinaa taustoittavia tapahtumia tai tapahtumapaikkoja. Narratiivisen diskurssin tutkimusotteen tutkimuskohteena on itse tekstit. Siinä ollaan kiinnostuneita, miten todellisuutta rakennetaan narratiivisessa diskurssissa. Tutkimuksen kohteena on esimerkiksi malli- tai valtakertomukset tai niiden vaihtoehtoiset kertomukset eli vaihtoehto- tai vastakertomukset. Tarina puolestaan on tapahtuminen tai tapahtumakulun kuvaus ja sillä voidaan vastata kysymykseen mitä on tapahtunut. Tarinan ja tapahtumien kulku voidaan esittää monella tavalla, kuten tekstinä, kuvakirjana, animaationa, runona tai näytelmänä. Tarina muodostuu tapahtumista, jotka etenevät ajassa. Tarinoiden henkilöille on tyypillistä järjen ja harkintakyvyn ohjaama suunnitelmallinen ja päämäärätietoinen toiminta. (Heikkinen 2015, 151–152, 154–155.) Toimintaa tarkastellaan intentionaalisenä, päämäärään pyrkivänä ja merkityksellistettyyn ulkomaailmaan kohdistuvana (Hänninen 2003, 67). Narratiivisuus tarkoittaa

myös erilaisten narratiivien, kuten haastattelujen, keskustelujen päiväkirjojen, valokuvien ja esineiden analyysia (Lieblich ym., 1998, 2; Riessman 2008, 11; Tökkäri 2018, 67, 70).

Narratiivinen tutkiminen on luonteva tapa tehdä tutkimusta, kun halutaan ymmärtää ihmistä ja hänen toimintaansa. Kertomukset tuottavat tietoa ja niiden avulla voidaan välittää tietoa. (Heikkinen 2015, 149.) Kerrotut tarinat peilaavat ihmisen kokemusmaailmaa. Kokemus sisältää yksilöllisten elementtien lisäksi myös sitä sääteleviä kokijan yhteisöllisiä merkityksiä. Narratiivisessa näkökulmassa kontekstin käsite tarkoittaa tarinan sijoittumista tiettyyn sosiaaliseen rakenteeseen, aikaa ja paikkaan (Erkkilä 2009, 198, 201; Laine 2015, 40.) Kertomusten avulla voidaan tehdä menneisyydestä ymmärrettävää ja hallittavaa. Kertomus suuntaa toimijoita tulevaisuuteen ja on tärkeä väline ajallisuuden hahmottamisessa. Kertomukset ovat vuorovaikutuksen välineitä, joiden avulla voimme jakaa ja tehdä ymmärretyksi kokemuksiamme. Kertomukset auttavat hahmottamaan oman paikkamme maailmassa. Kertomuksissa tapahtuva muutos ja prosessi kiinnostaa tutkijoita. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189–190.)

Hännisen (2015, 169–171) mukaan olennaista on se, että aineistosta nostetaan esiin tarinallinen merkitysrakenne eli tapahtuneen taustatilanne, syyt ja lopputulos. Tapahtumien syyt voivat olla esimerkiksi sosiaalisia, uskonnollisia, myyttisiä tai niitä voi selittää myös sattuma. Tapahtumien tarinallisessa tulkinnassa tapahtumia kytetään syy-seurausketjuiksi, niihin liitetään arvolatauksia sekä valitaan juonen kulun kannalta olennaisia seikkoja. Hänninen (2003, 20) toteaa, että kerrotun tarinan avulla voidaan esittää jokin yleinen totuus tai mahdollisuus yksittäistapauksen kautta. Tarinan erilliset osat saavat merkityksensä juonen kautta. Vaikeista elämäkokemuksista kertominen ja emootioiden sanoittaminen luo järjestystä (Riessman 2008, 10).

Kulttuuriset mallitarinat ovat yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä uskomuksia ja ennakkokäsityksiä ympäröivästä todellisuudesta sekä siitä, miten yksilöiden tulisi toimia (Hänninen 2003, 50). Mallitarinat antavat ymmärtää minkälaista elämänkulkua tietystä asemasta tai tilanteesta olevien ihmisten tulisi tavoitella. Niihin on varastoitunut kulttuurista tietoa siitä, mitä yhteisössä tai yhteiskunnassa pidetään arvokkaana ja hyväksyttynä. (Jokinen, Huttunen ja Kulmala 2004, 16–17.)

Sosiologian professori Susan Chase (2000, 656) näkee tarinoiden ja muiden tekstien, kuten esimerkiksi lehtien pääkirjoitusten, eron olevan siinä, että tarinoissa ihmiset kuvaavat myös tunteita, ajatuksia ja tulkintoja. Laitisen ja Uusitalon (2008, 136) mukaan narratiivisen tutkimuksen analyysin haasteena on tavoittaa nämä haastateltavien tunteet, ajatukset ja kokemukset. Lisäksi tutkijan tulisi saavuttaa kaikki ne tasot, joilla kerronta liikkuu eli narratiivien poliittinen ulottuvuus, kuten mielipiteet ja kannanotot, sekä historiallinen, kulttuurinen ja yhteiskunnallinen konteksti, kuten arvot, normit, uskomukset ja lait. Chase (2000, 657) toteaa, että tarinoissa on kysymys

inhimillisen elämän erityisistä tapahtumista tai asioista, joita kuvaillessaan tarinan kertoja tuo esille oman äänensä. Narratiivisessa lähestymistavassa ei mitata totuuksia, vaan sitä, minkälaisen kuvan ihminen antaa itsestään, omasta todellisuudestaan ja kokemuksistaan. Tutkija käyttää analyyttisiä linsejä, joiden läpi hän tarkastelee tarinoita, jotka ovat syntyneet vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä tietyn yleisön kanssa ja tiettyä tarkoitusta varten. Tutkijan olisi hyvä käyttää itsestään ensimmäistä persoonaa kirjoittaessaan tutkimuksestaan ja tuoda näin esille oma aktiivinen otteensa tarinan muodostumisessa.

Kerronnallisen tutkimuksen käsitteistö ja terminologia ei ole vakiintunutta (Kujala 2007, 25). Heikkisen (2015, 159) mukaan narratiivista aineistoa on kaikki kerrontaan perustuva aineisto, kuten haastattelut, joissa haastateltavat kertovat omin sanoin käsityksistään. Hänninen (2003, 15) esittää narratiivisen tutkimuksen viittaavan tutkimukseen, jossa käytetään ymmärryksen välineenä tarinan tai kertomuksen käsitettä.

Yhteiskuntatieteissä tarinan ja kertomuksen käsitteitä käytetään usein synonyymeina kuvaamaan haastateltavien henkilökohtaisia kokemuksia, joita he kertoivat pienten tarinoiden muodossa. Nämä pienet tarinat kietoutuvat tiettyjen elämäntapahtumien ympärille. Ne ovat haastattelupuheeseen sisältyviä lyhyitä puhejaksoja (Mutanen & Siivonen 2016, 84). Osa tarinoista etenee suullisen kertomuksen rakennetta noudattaen eli niistä löytyy tilanne, henkilöt ja juoni (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 193). Joissakin nuorten tarinoissa nämä edellä mainitut elementit täyttyivät, mutta kaikessa kerronnassa ei ole selkeää juonellisuutta (ks. Heikkinen 2015, 159). Tässä tutkielmassa **pienistä tarinoista** muodostuu **yhteinen kertomus** viiden nuoren vaikuttajanaisen identiteetin rakentumisesta. Kertomus muodostuu identiteettineuvottelujen ja -kamppailujen prosessissa. Kertomus sisältää nuorten kertomia pieniä tarinoita, jotka liittyvät nuorten kokemuksiin ja menneisiin tapahtumiin.

Käsittelen tutkielman aineistoa eli tekemiäni haastatteluja tarinoina narratiivisen viitekehyksen mukaisesti. Haastateltavat jäsentävät kokemuksiaan elämästä tarinoiden muodossa. Nuorten kokemukset punoutuvat tarinoihin kerrontahetkellä ja ne asettuvat heidän elämänsä laajempaan kontekstiin (ks. Aaltonen & Leimumäki 2010, 124). Tarinallisuudessa analyysi sijoittuu aina johonkin aikaan sekä kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen (Tiihonen 2004, 204). Olen pyrkinyt analysoimaan kerronnan kohteena olevien kokemusten merkityksiä vaikuttajanaisen identiteetin rakentumisessa. Analyysissa liikutaan yksilöllisellä, yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla. Narratiivinen analyysi mahdollistaa ihmisen elämään liittyvien tarinoiden ja yhteiskunnallisten olosuhteiden välisten yhteyksien tarkastelemisen (Riessman 2008, 10).

Sosiaalipsykologian professori Vilma Hänninen (2003) on kehittänyt sisäisen tarina käsitteen väitöskirjassaan ”Sisäinen tarina, elämä ja muutos”. Hänninen käyttää käsitettä jäsenysvälineenä kuvaamaan sitä, miten elämän merkityksellisyyden

kokemus rakentuu elämässä tarinoiden avulla. Sisäinen tarina muotoillaan ulkoiseksi kertomukseksi muuntamalla ajatukset merkityksiksi, jotka ilmaistaan sanallisesti tai merkkien kautta. Sisäinen tarina muodostuu kerronnassa ja toiminnassa jääden osittain piiloon, koska ihminen ei kerro kaikkia kokemuksiaan eikä toteuta kaikkia suunnitelmiaan. Hännisen hahmotteleman tarinallisen kiertokulun teorian mukaan sisäinen tarina muodostuu ihmisen mielen sisäisessä maailmassa yksilöllisten kokemusten ja kulttuuristen mallien yhteen kietoutumisen prosessissa. Kulttuuriset mallit tai kertomukset ovat osa ihmisten sosiaalista tarinavarantoa, joka koostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä kirjojen ja median kautta. Situaatio eli kokonaisuus, johon ihminen on suhteessa tai elämänolosuhteet, kuten asuinpaikka työpaikka, perhe, sosiaaliset normit ja säännöt sekä lait, luo mahdollisuuksia ja asettaa rajoja toiminnalle. Draama on toiminnallinen prosessi, jossa ihmiset toteuttavat sisäisessä tarinassa kehrittelemäänsä tarinallisia projekteja, joista osa on jo päätyneitä ja osa suuntautuu tulevaisuuteen. Oman tutkielmani kannalta mielenkiintoista ja antoisaa tarinallisen kiertokulun prosessissa on sen ankkuroituminen sosiaalisiin rakenteisiin, elämänolosuhteisiin sekä sosiaaliseen tarinavarantoon. Nuorten tarinoissa on kuultavissa hankausta ja kamppailua nimenomaan oman sisäisen tarinan ja tilanteen välisillä rajapinnoilla. Myös median luoma kuva musliminaisista haastaa nuoria kriittiseen autonomiaan eli vaikuttamistyön harjoittamiseen.

Valtiotieteen tohtori Jukka Valkonen (2007) on Hännisen jalanjäljillä soveltaessaan sisäisen tarinan ja tarinallisen kiertokulun teoriaa sosiaalipsykologian alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessaan "Psykoteraapia, masennus ja sisäinen tarina". Valkonen tarkastelee tutkimuksessaan psykoterapiaa ihmisten itsestään kertomina sisäisinä tarinoina. Hän selvittää myös sitä, miten masennuksen vuoksi psykoterapiaan hakeutuneet ihmiset kokevat eri terapiamuotojen vaikutukset. Valkonen käyttää narratiivista analyysia tulkitessaan, miten ihmiset olivat hakeutuneet terapiaan, minkälainen käsitys heillä on ongelmastaan ja mitä odotuksia heillä on terapiasta.

Liikuntasosiologi Arto Tiihosen (2002) väitöstutkimuksen mukaan tarinallisuuden ydintä on se, että tutkijalla on kyky liikkua uskottavasti ja sujuvasti kokemuksen tarjoaman draaman, sisäisen tarinan ja sosiaalisen tarinavarannon välillä. Tiihonen esittää myös oman tutkielmani kannalta kiinnostavan kysymyksen kohtauspinnasta, jossa sisäiset tarinat ja kulttuurin hyväksymät ja tukemat mallitarinat joutuvat hankauksiin. Omassa tutkielmassani nämä kohtauspinnat ovat niitä areenoita, joilla nuoret kamppailevat omasta vaikuttajanaisen identiteetistään ja puolustavat sitä. Kohtauspintana voi toimia esimerkiksi nuoren haaveet (sisäinen tarina) sekä yhteisön tai oman perheen mallitarinat sukupuoleen sidotuista odotuksista.

Käytin tutkielman aineiston keräämisessä etävideoyhteyttä, joka teki mahdolliseksi kurkistuksen nuorten koteihin ja niiden esinemaailmaan. Psykologian professori Mihaly Csikszentmihalyi ja sosiologian professori Eugene Rochberg-Halton (1981)

ovat tutkineet kotia symbolisena ympäristönä sekä kodin esineiden merkityksiä. Heidän yhteinen teoksensa ”The Meaning of Things: Domestic Symbols and the Self” on avannut minulle kodin esineiden merkitystä identiteetin rakentamisessa. Csikszentmihalyi ja Rochberg-Halton käsittelevät teoksessaan sitä, miten ihmisten koteihin valikoimat esineet luovat elämään pysyvyyttä ja ovat mitä suurimmassa määrin mukana identiteetin rakentamisessa. Esineiden symboliikka ilmentää ihmisten tavoitteita, tekee taidoista näkyviä ja muokkaa identiteettiä. Esineisiin kätkeytyvä symboliikka vahvistaa ihmistä suuntaamaan kohti hänen itselleen asettamia tavoitteita. Esineet symboloivat suhdettamme sekä omaan itseemme, muihin ihmisiin ja koko maailmaan. Esineet kantavat muistojamme. Esineitä ei voi irrottaa siitä, keitä me olemme. Ne vahvistavat omistajansa identiteettiä. Koti toimii suojakuorena sekä omalle itselle, mutta myös niille esineille ja tavaroille, jotka ovat tehneet elämästä merkityksellisen. Koti tarjoaa suojaosan tilan ja symbolisen ympäristön, jossa yksilö voi asettaa itselleen tavoitteita ja rakentaa identiteettiään ilman hyljeksityksi tai naurunalaiseksi tulemisen pelkoa.

5.2 Narratiivinen identiteetti

MacIntyre (1984) teki tunnetuksi ajatuksen kerronnallisesta identiteetistä. MacIntyren mielestä kysymystä ”Kuka minä olen?” tulee lähestyä itseilmaisun ohella ensisijaisesti yhteisölliseen kontekstiin sisältyvän kertomuksen ja sen juonen löytämisen kautta (Sihvola 2004, 11). Ihminen kertoo tarinoita, joiden kautta hän pyrkii muodostamaan itsestään, elämästään ja maailmastaan yhtenäisen kokonaiskuvan, jossa kaikki hajanaiset kokemukset elämästä asettuvat paikoilleen (Heikkinen 2001, 119).

Narratiivien avulla on mahdollista päästä käsiksi ihmisen identiteettiin ja persoonallisuuteen. tarinat jäljittelevät ihmisen elämää ja sisäistä todellisuutta. Tarina on yhtä kuin yksilön identiteetti. Tarinaa kertoessaan kertoja rakentaa omaa identiteettiänsä ja todellisuutta. Paljastamme jotain itsestämme kertoessamme tarinoita. Henkilökohtaisen identiteetin lisäksi tarinoihin linkittyy tai tarinoiden avulla välittyy henkilökohtaisia ja kulttuurisia merkityksiä. Ihminen käyttää identiteetin ja itsekertomuksen rakentamiseen myös kulttuurin tarjoamia rakennuspalikoita. Itsekertomuksia tulkitsevalla tutkijalla avautuu kertojan henkilökohtaisen identiteetin lisäksi sisäänpääsy hänen kulttuuriseen ja sosiaaliseen maailmaansa. (Lieblich ym. 1998, 7-9.) Kertoja avaa kehitystarinaansa kertoessaan kokemuksia menneistä tapahtumista ja selittää samalla, miten hänen identiteettinsä on rakentunut sellaiseksi kuin se on tällä hetkellä (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 196).

Lieblich ja kollegat vertaavat tutkijan nauhoittamaa narratiivia valokuvan ottamiseen. Haastateltavan kertoma tarina on nauhoitettu tietyllä hetkellä ja se kuvaa

haastateltavan ajassa muuttuvaa identiteettiä tietyssä hetkessä. Valokuva on yksi ”jäätynyt” otos, joka edustaa niin ikään haastateltavan dynaamista identiteettiä. Jokaisen tarinan kohdalla tulisi ottaa huomioon, että sen syntymiseen on vaikuttanut konteksti tai tilanne, jossa tarina on kerrottu; haastattelun tarkoitus; kertojan ja kuulijan tai yleisön välinen suhde; eri osapuolten sukupuoli sekä kulttuurinen ja muu tausta sekä kertojan mielentila. (Lieblich ym. 1998, 8.) Identiteetin kuvaus viittaa siis tiettyyn subjektiasemaan ja sosiaaliseen tilanteeseen (Kuusela 2006, 55). Se, minkä tarinan kertoja valitsee ja kertoo, riippuu myös tutkijan ohjauksesta ja kysymyksistä (Laitinen & Uusitalo 2008, 115).

Tarinallisessa lähestymistavassa nykyhetken katsotaan saavan merkityksensä sekä henkilöhistoriallisesta menneisyydestä että ennakoidusta tulevaisuudesta. Menneisyyttä ei voi muuttaa, mutta sitä voidaan tulkita uudelleen muokkaamalla sitä koskevia tarinoita palvelemaan nykyhetken tarpeita sekä tulevaisuuteen suuntautumista. (Hänninen 2003, 58.) Hännisen (2003, 61–62) mukaan tietoista identiteetin rakentamista tapahtuu paljon niissä tilanteissa, joissa rutiininomainen elämänkulku katkeaa tai silloin, kun elämänprojektit ovat ristiriidassa keskenään ja niitä on arvioitava uudelleen. Tarinan kertominen toisille auttaa tekemään oman toiminnan ymmärrettäväksi ja hyväksyttäväksi muille ihmisille. Myös Heikkinen (2001, 122) toteaa elämän kriisitilanteiden toimivan kimmokkeina tarinoiden tuottamiselle. Ihminen käyttää tarinoita kriiseissä sitoakseen yhteen elämän katkoksellisia tapahtumia.

Narratiivinen identiteetti rakentuu myös toisten kertomiin vaikuttaviin kertomuksiin eläytymällä. Toisen ihmisen tarina koskettaa silloin, kun kertoja onnistuu aktivoimaan kuulijan vastaavia kokemuksia. Tällöin kertoja kertoo myös kuulijan tarinaa kertoessaan omaa tarinaansa. Kuulija eläytyy tarinaan, kirjaan tai elokuvaan omien kokemustensa kautta ja järjestää samalla omia ajatuksiaan ja käsittelee tunteitaan eli hänen identiteettinsä rakentuu narratiivisesti. Kertomuksen merkitys identiteetin rakentumisen kannalta on suurimmillaan silloin, kun tuo pintaan tukahdutetuja tunteita. (Heikkinen 2001, 121.)

Haastateltavat konstruoivat itsensä narratiivien kautta ja rakentavat muodon omalle identiteetilleen (Hänninen 1999). Konstruktivismin lähtökohtana on ajatus siitä, että muodostamme tietomme aikaisempien tietojemme ja kokemustemme vaaraan. Toisin sanoen konstruimme oman tietomme ja identiteettimme. Jokaisen ihmisen käsitystä omasta itsestään lähestytään kertomuksena, joka rakentuu ja muuttuu ajassa. Ihmisen identiteetti muovautuu uusien kokemusten ja muiden ihmisten kanssa käytyjen keskustelujen myötävaikutuksesta. (Heikkinen 2015, 157; Riessman 2008, 8; Hänninen 2003, 60.)

6 TUTKIMUKSEN KULKU

Tässä luvussa kuvaan tutkimuksen kulkua, jonka aloitan määrittelemällä tutkimuskysymykset. Seuraavaksi kerron tutkielman päähenkilöistä eli nuorista musliminaisista ja siitä, miten onnistuin löytämään heidät. Tämän jälkeen käsittelen tutkimusaineiston keräämistä ja siinä käyttämiäni menetelmiä. Tutkimusmenetelmät tulisi valita siten, että niiden avulla pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin parhaalla mahdollisella tavalla (Lieblich ym. 1998, 5). Kuvaan käyttämäni temaattista narratiivista analyysia, jonka avulla olen analysoinut nuorten musliminaisten identiteetin rakentumista. Luvun lopuksi pohdin tutkielman eettisiä lähtökohtia sekä omaa tutkijapositioniani.

6.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman aiheen löytäminen palautuu alkuvuoteen 2019, jolloin suoritin sosiaalityön maisteriopintojen Käytännöt III -jaksoa. Tein sitä varten kartoitustyön Kokkolassa asuvien maahanmuuttajien hyvinvoinnista – sen esteistä ja mahdollisuuksista. Kun tein kartoitustyön fokusryhmähaastattelua pakolaisten ryhmässä, nuoret muslimitaustaiset miehet ja naiset sanoivat, että miehet vielä pärjäävät Suomessa, mutta naisilla on vaikeampaa. He esittivät minulle toiveen, että jatkaisin nuorten musliminaisten kanssa tutkimuksen tekemistä liittyen heidän tulevaisuuden haaveisiinsa ja niiden merkitykseen hyvinvoinnin kannalta. Otin tämän luottamuksenosoituksena. Naiset sanoivat, etteivät he eivät halunneet eivätkä voineet puhua kaikista asioista miesten läsnä ollessa. Olin kiinnostunut siitä, minkälaisia haaveita nuorilla on, miten nuoret pystyivät toteuttamaan niitä ja mikä mahdollisesti esti haaveiden toteuttamista.

Palasin aiheen pariin tämän pro gradu -tutkielman puitteissa. Järjestin kaksi tulevaisuustyöpajaa tutkielman aineiston keräämistä varten. Niissä viisi nuorta musliminaista kertoivat tarinoita tulevaisuuden haaveistaan. Haaveet liittyivät keskeisellä

tavalla vaikuttamistyöhön. Vaikuttamistyö näytti olevan iso osa nuorten identiteettiä. Identiteetti tuli mukaan nuorten tarinoihin erikseen kutsumatta ja nuorten tarinat kieoutuivat sen ympärille. Identiteetti nousi tässä vaiheessa tutkimuksen kulkua määrittäväksi käsitteeksi hyvinvoinnin sijaan. Tulevaisuustyöpajojen aikana kerätty aineisto suuntasi minua tarkastelemaan nuorten musliminaisten vaikuttajaidentiteettiä ja sen rakentumista. Tutkimuskysymykset ovat muotoutuneet aineiston keräämisen yhteydessä, ja olen tarkentanut niitä aineiston analyysivaiheessa. Esittelemieni teoreettisten käsitteiden kehystämänä haen vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiini:

1. Minkälaisen prosessin kautta vaikuttajanaisen identiteetti rakentuu?
2. Minkälaiseksi vaikuttajanaisen identiteetti muodostuu prosessien lopputuloksena?

Vastaan tutkimuskysymyksiin analysoimalla nuorten musliminaisten tarinoita heidän elämäntapahtumistaan. Olen hakenut vastauksia tutkimuskysymyksiini myös identiteetteihin liittyvästä teoriaperinteestä.

6.2 Haastateltavat nuoret

Otin yhteyttä avaininformanttiin lähettämällä hänelle sähköpostia ja soittamalla joulukuussa 2019. Kerroin hänelle, että palaan suunnitelmaani tehdä pro gradu -tutkielma liittyen nuorten musliminaisten haaveisiin ja todellisuuteen. Pyysin häneltä apua muiden haastateltavien etsimisessä. Avaininformantti ilmoitti pian, että hänen kaksi ystäväänsä kokivat tutkielman aiheen tärkeäksi ja halusivat tulla mukaan tutkimukseen. Nämä kolme nuorta olivat mukana samassa vaikuttamistoiminnassa. He perustivat meille yhteisen WhatsApp-ryhmän ”tutkimus”. Nuoret olivat innokkaita aloittamaan haastattelut mahdollisimman pian. Sain nuorilta viestejä, joissa he kysyivät tutkimuksen sisällöstä ja siitä, milloin pääsisimme aloittamaan. Kerroin heille, että minun täytyy löytää ensin kaksi haastateltavaa lisää ja tehdä valmiiksi tutkimussuunnitelma, jonka ohjaajani tulee hyväksyä ennen kuin voimme aloittaa haastattelut.

Lähtökohtanani oli etsiä haastateltaviksi vielä kaksi nuorta musliminaista, jotka olisivat mukana vaikuttamistoiminnassa ja joista ainakin toinen olisi saapunut Suomeen yksin alaikäisenä turvapaikanhakijana. Näin ollen haastateltavilla olisi ollut erilaisia lähtökohtia ja taustoja sekä Suomeen muuttamisen syitä. Tämä osoittautui haasteelliseksi tehtäväksi. Otin yhteyttä muslimien omaan järjestöön, josta en saanut vastausta. Yritin löytää haastateltavaa myös Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksikön kautta. Tässä tapauksessa minun olisi tullut hakea tutkimuslupaa ja prosessin kerrottiin kestävän noin kuukauden. Seuraavaksi otin yhteyttä ystävääni, joka työskenteli maahanmuuttajakoordinaattorina pääkaupunkiseudulla. Hän lupasi ottaa

yhteyttä mielestään sopivaan haastateltavaan. Sain tämän henkilön yhteystiedot, soitin hänelle ja hän sanoi tulevansa ilomielin mukaan tutkimukseen. Viides haastateltava löytyi erään verkkojulkaisun päätoimittajan kautta. Kiinnostuin nuoresta naisesta, jota oli haastateltu verkkojulkaisun kulttuuri-identiteettiä koskevaan artikkeliin. Otin puhelimitse yhteyttä häneen ja hän sanoi, että halusi ehdottomasti olla mukana tässä tutkimuksessa.

En onnistunut löytämään haastateltavaa, joka olisi tullut Suomeen yksin alaikäisenä turvapaikanhakijana. Tätä kriteeriä tärkeämmäksi haastateltavien valintaperusteeksi muodostui haastateltavan aito kiinnostus tutkielmaa osallistumista ja sen aihetta kohtaan. Kaikki haastateltavat löytyivät erilaisten suhteiden kautta lumipallopöytäkirjaa käyttämällä (esim. Patton 1990, 176). Suhteet olivat valmiiksi luottamuksellisia. Maahanmuuttajakoordinaattorina työskentelevä ystäväni totesikin, että ”Siinä sinulla on ensimmäinen tutkimustulos.” Osallistuminen tutkimukseen, joka käsittelee informanteille henkilökohtaista aihetta, edellyttää luottamusta tutkijan ja tutkittavien välillä. Tutkielman aihe on sensitiivinen, koska kysymys on nuorten omista kokemuksista ja omasta elämästä. Minun täytyi pystyä perustelemaan tutkielman tekemisen tarkoitus ja näkökulma, jotta haastateltava koki sen itselleen merkitykselliseksi ja halusi sitoutua siihen. Nuoret kiinnostuivat tavasta, jolla lähestyin aihetta. He ilahtuivat kuullessaan, että olin kiinnostunut heidän omista voimavaroistansa ja vaikuttamistyöstä. Merkittävintä nuorten mielestä oli se, ettei heitä käsiteltäisi ja kuvattaisi uhreina ja heidän tarinoitaan uhritarinoina. He olivat tehneet erilaisia omaa elämäänsä koskevia valintoja ja olivat valmiita kertomaan niistä.

Haastateltavat olivat 18–26-vuotiaita nuoria naisia. Osa heistä oli kokenut useita siirtymiä maasta toiseen elämänsä aikana. Yksi haastateltavista oli syntynyt Suomessa, joten hän oli toisen polven maahanmuuttaja. Hänen perheensä oli muuttanut Suomeen Irakista. Yksi nuorista oli tullut Suomeen 8-vuotiaana perheensä kanssa kiintiöpakolaisena Somaliasta. Kolme haastateltavaa oli saapunut perheidensä kanssa kolme vuotta sitten Suomeen Afganistanista Iranin kautta. Yksi heistä oli asunut myös Turkissa. Kaksi heistä oli syntynyt Iranissa eikä ollut koskaan asunut Afganistanissa. Se, että haastateltavat olivat asuneet Suomessa hyvin eripituisia aikoja, näkyi heidän identiteettiinsä liittyvissä kertomuksissa sekä kielitaidossa. Yksi heistä toimi luokanopettajana, toinen opiskeli oikeustiedettä, kolmas opiskeli lukiossa, neljäs ammattikorkeakoulussa ja viides ammattikoulussa. Nuorilla oli paljon erilaisia elämäkokemuksia, resursseja ja kykyjä. Kaikilla nuorilla oli yksilöllinen elämäntilanne Suomessa eivätkä he edustaneet mitään yhtenäistä ryhmää. Yhdistävänä tekijänä oli nuori ikä, osallistuminen yhteiskunnalliseen tai poliittiseen vaikuttamistyöhön sekä identifioituminen muslimiksi.

6.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimusaineisto koostuu nuorten musliminaisten tarinoista, joita keräsin haastatteleamalla nuoria musliminaisia. Aineiston keruumenetelminä oli reppu-menetelmä (SEMPRE 2019b), jota käytin tulevaisuuden työpajoissa sekä fokusryhmähaastattelu. Toteutin haastattelut maaliskuussa 2020. Haastateltavista neljä asui pääkaupunkiseudulla, joten heidän kanssaan oli mahdollista järjestää tapaaminen kasvotusten. Yksi haastateltavista asui kauempana ja toivoi, että voisi olla mukana videoyhteyden kautta kaikissa tapaamisissa. Tämä sopi meille kaikille. Haasteeksi muodostui yhteisen ajan löytäminen haastattelujen tekemistä varten. Osa nuorista opiskeli, yksi teki töitä opiskelun ohessa ja kaikki olivat aktiivisesti mukana vaikuttamistoiminnassa. Nuorilla oli paljon kokouksia, lehtihaastatteluja ja erilaisia tapaamisia.

Järjestimme nuorten kanssa yhden tapaamisen tutustumista ja tutkielmaan perehtymistä varten ennen varsinaisia haastatteluja kirjaston neuvotteluhuoneessa. Yksi nuorista oli mukana Skype-puhelun välityksellä. Tutustuimme toisiimme ja rakensimme keskinäistä luottamusta. Kerroin haastateltaville pro gradu -tutkielmasta, sen eettisistä periaatteista ja tutkimusmenetelmistä. Annoin nuorille tietoa siitä, miten heidän tulisi valmistautua tulevaisuuden työpajaan ja siinä käytettävään reppu-menetelmään. Tulevaisuustyöpajassa nuorilla olisi tilaisuus pohtia omia haaveita, nykyisyyttä ja tulevaisuutta elämän eri alueilla. Sanoin haastateltaville, että tarkoitukseni on välttää sitä, että luon heille tulevaisuudenkuvia valmiiden kysymysten tai ennakkoletusten kautta. Tulevaisuustyöpajan kesto tulisi olemaan korkeintaan 2,5 tuntia.

Kävimme läpi tutkimuksen tekemisen vaiheita ja aikataulua. Nuoret huomauttivat minulle, että puhuttelin heitä maahanmuuttajina. He kysyivät minulta, että miten pitkään heidät koetaan ja heistä puhutaan maahanmuuttajina. Tämä oli hyvä muistutus minulle. Olinhan asettanut tavoitteekseni järjestää tulevaisuustyöpajan, jossa haastateltavat saisivat puhua itsestään, haaveistaan ja tulevaisuudesta omilla käsitteillään. Sovimme, että en enää puhu enkä kirjoita heistä maahanmuuttajina, joiksi he eivät halunneet identifioitua. Maahanmuuttajan identiteetti oli annettu ulkoapäin.

Nuoret kertoivat pieniä tarinoita elämänsä eri vaiheista. Tarinat sijoituivat aikaan ja paikkaan. Huolehdin aikataulusta ja siitä, että kaikki saivat puheenvuoron. Kysyin välillä aiheita täsmentäviä lisäkysymyksiä. Nuoret kommentoivat toinen toistensa tarinoita ja antoivat tukea toistensa kerrontaan. Osallistuin välillä syntyneeseen keskusteluun esittämällä lyhyitä kommentteja. Haastattelijan ja haastateltavan roolit säilyivät selkeämpinä silloin, kun informantin oli haasteellista ilmaista itseänsä suomen kielellä. Tosin näissä tilanteissa joku muu nuorista saattoi ottaa itselleen hetkellisesti kääntäjän roolin ja sanoa: ”Hän tarkoitti sitä, että...”. Irrottauduin muutoin haastattelijan roolista ja annoin nuoren kertoa tarinaansa mahdollisimman vapaasti omalla äänellensä (ks. Chase 2000, 660). Chase (2000, 661) toteaa, että siinä vaiheessa,

kun tutkija alkaa kohdella haastateltavaa kertojana, alkaa hän ikään kuin "houkutella" tätä kertomaan yksityiskohtaista tarinaansa. Oma kokemukseni oli juuri tämän mukainen. Myös toiset keskusteluun osallistuneet nuoret "houkuttelivat" esiin toinen toistensa tarinoita.

6.3.1 Reppu-menetelmä

Reppu-menetelmää käytettiin SEMPRES-projektissa. Kokkolassa sitä sovellettiin pakolaisten ryhmässä, jossa kartoitettiin nuorten pakolaisten tarpeita. Ryhmä kokoontui kerran viikossa viiden viikon aikana. (SEMPRE 2019b.) Ryhmän moderaattori oli kysynyt pakolaisnuorilta muutamia avainkysymyksiä tapaamisten aikana: 1) Mitä reppusasi olevia asioita olet ottanut mukaasi kotimaastasi? 2) Mitä pakkaisit reppuusi tänä päivänä? 3) Mitä tarvitset tulevaisuuttasi varten? 4) Mitä olet viiden tai kymmenen vuoden kuluttua? ja 5) Mikä estää sinua toteuttamasta suunnitelmaasi? (SEMPRE 2019b.) Tarkoitukseni oli soveltaa reppu-menetelmää tämän ryhmän kanssa työkentelyyn ja käyttää sitä konkreettisenä työkaluna selvittääkseni, minkälaisia haaveita nuorilla on.

Reppu-menetelmän avulla ryhmään osallistujat voivat reflektoida käytössään olevia sosiaalisia, taloudellisia ja muita resursseja sekä kohtaamiaan menneisyyden tai nykyisyyden haasteita. Ryhmäläisille annetaan reppu ja heitä pyydetään pohtimaan ja nimeämään asioita, joita he arvostavat menneisyydessään ja haluavat ottaa mukanaan tulevaisuuteen. Osallistujia pyydetään mainitsemaan myös niitä asioita, joista he haluavat luopua ja jättää pois tulevaisuuden visiostaan. Menetelmän avulla osallistujille selkiytyy toivottu kuva tulevaisuudesta. Reppuun jäävät asiat auttavat ryhmäläisiä havaitsemaan, miten sinne jääviä asioita voi käyttää. He myös huomaavat elämässään asioita, joita on tarpeetonta kantaa mukana omassa reppussa. Repusta voi nähdä puuttuvan tärkeitä asioita, joita siellä olisi hyvä olla kuten ihmissuhteita, sosiaalista tukea, koulutusta tai materiaalisia resursseja. Reppu-menetelmä auttaa osallistujia hahmottamaan, miltä omien toiveiden mukainen tulevaisuus näyttää. (SEMPRE 2019b.) Reppu-menetelmä soveltui mielestäni hyvin kartoittamaan nuorten musliminaisten haaveita.

Ryhmän tuki on tärkeää prosessin etenemisen ja tulosten kannalta. Moderaattorilta eli ryhmän vetäjältä vaaditaan valmisteluja, joustavuutta ja ymmärrystä ryhmädynamiikasta. Moderaattorin tärkeänä tehtävänä on ylläpitää turvallista ja luottamuksellista ilmapiiriä. (SEMPRE 2019b.)

Olin pyytännyt nuoria ottamaan mukaan omilla haaveilla valmiiksi pakatut reppu tulevaisuustyöpajaan. Repussa voisi olla valokuvia, omia kirjoituksia, piirustuksia, esineitä, muistoja eletystä elämästä ja nykyhetkestä. Tulevaisuustyöpajassa kaikki osallistujat avaisivat reppunsa ja kertoisivat niiden sisällöistä refleктоimalla samalla omia toiveita ja haaveita. Keskusteluissa nuoret saattaisivat huomata, että repusta

puuttuu jotain olennaista, jonka voi lisätä siihen. Osa repun sisällöstä voisi osoittautua tarpeettomaksi tulevaisuuden kannalta ja osa haaveista voi olla mahdotonta toteuttaa. Osallistujat saattaisivat alkaa uusien ja konkreettisten tulevaisuudensuunnitelmien työstämisen tulevaisuustyöpajassa. Repun sisältöä muokattaisiin ja reppua pakattaisiin uudestaan osallistujien kannustaessa ja tukiessa toinen toisiansa.

6.3.2 Tulevaisuustyöpaja

Saimme sovittua ensimmäisen varsinaisen haastattelun eli tulevaisuustyöpajan järjestämisen ajankohdan kolmen viikon päähän ensimmäisestä tapaamisestamme. Tällä välin eli maaliskuussa 2020 Suomessa oli tullut voimaan koronavirusepidemian aiheuttamiin poikkeusoloihin liittyvät suositukset ja rajoitukset. Niihin kuului mm. fyysisten kontaktien välttäminen ja etätyön suosiminen. Koulujen, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tilat suljettiin ja lähiopetus niissä keskeytettiin. Päätimme toteuttaa tulevaisuustyöpajan Zoom-sovelluksen kautta videokeskusteluna, jonka nauhoitin. Aaltonen & Leimumäki (2010, 120) muistuttavat, ettei ole merkityksetöntä, minkälaisessa tilanteessa tarinat on kerrottu. Videoyhteys avasi minulle nähdä haastateltavien koteihin ja kodin tavaroiden symbolisiin ympäristöihin (ks. Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, xii). Haikkola (2012, 37) esittää, että identiteetin rakentumista tahtuu myös materiaalisissa kohtaamisissa.

Yksi nuorista kertoi heti tulevaisuustyöpajan alussa, että hän ei halunnut pakata reppua, koska hän on tottunut työskentelemään tietokoneella. Työpajan edetessä huomasin, että tulevaisuuden haaveet olivat hänelle hyvin selkeitä ja hänen on helppoa puhua niistä. Hän oli hyvin tavoitteellinen ja määrätietoinen nykyisyyttä sekä tulevaisuutta koskevista puheista ja haaveista. Toinen haastateltava oli tehnyt lyhyen PowerPoint-esityksen, johon hän koonnut kuvia ja ajatuksia haaveista, jotka liittyivät itsensä kehittämiseen, matkustamiseen ja oman perheen perustamiseen. Yksi nuorista kommentoi repun pakkaamista jo ensimmäisessä tapaamisessa sanomalla, että hänen täytyy saada pakattua reppuun koko oma huoneensa. Zoom-etäyhteys palveli hyvin hänen toivettaan ja hänen oli mahdollista esitellä tietokoneen kameran avulla huonettaan ja siellä olevia itselleen tärkeitä esineitä, kuvia ja asioita. Ne symboloivat omia haaveita ja tavoitteita, kuten kuntavaaliehdokkuutta ja kunnanvaltuustoon pääsemistä sekä vuoden pakolaisnaiseksi valitsemista. Yksi tärkeistä asioista oli myös peili, jonka ääressä nuori oli viettänyt paljon aikaa. Hän harjoitteli peilin kanssa kaikki puheet, joita häntä oli pyydetty pitämään erilaisissa tilaisuuksissa. Peilin ääressä nuori oli myös itkennyt monet itkunsa. Peilin avulla hän pystyi tarkkailemaan itseänsä.

Kysyin kaikilta tulevaisuustyöpajaan osallistujilta reppu-menetelmää mukailleen seuraavat kysymykset: 1) Minkälaisia haaveita ja toiveita sinulla on tulevaisuuden suhteen on? 2) Mitä näistä haaveista ja asioista olet ottanut mukaan lähtömaastasi? ja 3) Estääkö jokin asia sinua toteuttamasta näitä haaveitasi? Huolehdimme siitä, että

jokaisella nuorella on riittävästi aikaa kertoa haaveistaan ja tulevaisuuden suunnitelmistaan.

Nuoret kertoivat mielellään tarinoita omista haaveista. Heistä oli myös antoisaa kuunnella toistensa tarinoita. Oman kodin seinällä olevien kuvien, maalausten ja esineiden avulla oli luontevaa puhua omista asioista. Myös Saija Benjamin (2017) on toteuttanut vanhempiensa mukana toistuvasti muuttavia nuoria käsittelevän väitöstutkimuksensa käyttämällä haastatteluissa valokuvia. Kuvat havainnollistavat nuorten minäkuvaa eli sitä minkälainen käsitys nuorella oli siitä, millainen hän oli, sekä paljastaa, mihin nuori samastuu. Tutkija koki, että haastateltavien oli helppoa puhua itsestään eikä haastattelutilanne tuntunut niin kiusalliselta.

Tulevaisuustyöpajassa nuoret kertoivat tarinoita kuvista, esineistä ja tapahtumista. Tarinat liikkuiivat menneessä, nykyhetkessä ja tulevassa sekä monissa paikoissa. Niihin liittyi paljon tunteita – iloa, surua ja kyyneleitä. Tarinat kertoivat siitä, miten nuoret rakensivat elämäänsä ja omaa identiteettiä erilaisten elämäkokemusten kautta. Haastateltava, joka kertoi kadottaneensa kaikki entiset haaveensa Suomeen muuttamisen myötä, sai tukea ja voimaa toisilta nuorilta. Muut kannustivat häntä näkemään voimavarat ja taidot, joita hänellä oli. Yksi tulevaisuustyöpaja osoittautui riittämättömäksi. Nuoret sanoivat, että heillä oli paremmin aikaa nyt, kun koronavirusepidemiaan liittyvät suositukset sosiaalisen kanssakäymisen rajoittamisesta olivat tyhjentäneet heidän kalenterinsa. Sovimme toisen tulevaisuustyöpajan parin päivän päähän. Haastateltavat sanoivat, että halusivat olla kaikki yhdessä mukana myös seuraavassa tapaamisessa, koska kokivat saavansa energiaa ja uusia ajatuksia kuunnellessaan toinen toistensa mietteitä.

6.3.3 Fokusryhmähaastattelut

SEMPRE-hankkeeseen osallistuneet tutkijat kannustavat käyttämään tarvittaessa rinnakkain useita menetelmiä, kuten reppu-menetelmää ja fokusryhmähaastattelua (SEMPRE 2019b). Kiviniemen (2010, 78, 80) mukaan menetelmien määrä ei ole olennaista vaan se, miten tutkija onnistuu ottamaan tutkittavan ilmiön haltuunsa ja käsitteellistämään sitä. Aineistoa luokitellaan ja jäsennetään systemaattisesti eri teema-alueisiin.

Pietilän (2017, 112–116) mukaan fokusryhmän käsitteellä viitataan siihen, että ryhmä kootaan käsittelemään tiettyä ennalta päätettyä aihetta. Menetelmän avulla on mahdollista tutkia sitä, miten ryhmä yhdessä tuottaa erilaisia käsityksiä ja kuvauksia. Jokaisen puhujan on otettava toisten esittämät mielipiteet huomioon perustellessaan omaa kantaansa, joka voi poiketa muiden näkökannoista. Ryhmän arvot ja normit tulevat esille vuorovaikutuksen kautta. Haastattelijan tehtävänä on aktivoida osallistujia esittämään mielipiteitään ja vaihtamaan ajatuksia keskustelun aiheesta.

Ryhmäkeskusteluissa on usein pohjana tutkijan laatima teemarunko, jota käytetään väljästi keskustelun tukena (Pietilä 2017, 124). Haastattelua varten suunnitellut teemat eivät aina toteudu sellaisenaan, koska ryhmäkeskustelun vuorovaikutuksen osuutta niihin on vaikea ennakoida. Haastateltavat saattavat puhua haastattelun teemoista sekavasti ja ristiriitaisesti tai toisella tavalla, mitä tutkija oli olettanut. (Pietilä 2010, 219.) Haastattelu on vuorovaikutteista keskustelua, jossa haastateltavat asemoivat sekä itseään että toisiaan (Rastas 2005a, 95).

Litteroin kahden tulevaisuustyöpajan aikana käydyt keskustelut ja käytin niistä saatua aineistoa muotoillessani teemakysymyksiä (liite 1) fokusryhmähaastatteluja varten. Ryhmäkeskustelun vuorovaikutus ja nuorten omat intressit olivat ohjanneet keskustelun aiheita ja suuntaa. Olin kuulostellut sitä, miten nuoret rakensivat tulevaisuuttaan, millaisena se näyttäytyi ja minkälaisia esteitä ja reunaehtoja omien haaveiden toteuttamisella voisi olla. Kuuntelin haastateltavia ja fokusoin huomioni siihen, mitä sanottavaa heillä oli. Tulevaisuustyöpajassa nuoret olivat puhuneet tulevaisuuden haaveiden lisäksi paljon myös vaikuttamistyöstä ja sen merkityksestä omalle identiteetille. Vaikuttamistyö näyttäytyi hyvin merkittävänä osana nuorten identiteettiä. Myös tulevaisuuden haaveet liittyivät monelta osin vaikuttamistyöhön. Nuorten kertomat tarinat haaveista ja vaikuttamistyöstä suuntasivat tarkastelemaan nuorten identiteetin rakentumista. Laadin fokusryhmähaastattelujen teemat siten, että niiden avulla olisi mahdollista syventää tietoa vaikuttamistyön motiiveista ja merkityksestä nuorten identiteetille ja sen rakentumiselle. Valmistelin kysymykset väljästi siten, että niihin olisi mahdollista vastata kertomalla tarinoita käsiteltävistä teemoista.

Olimme sopineet fokusryhmähaastattelut noin kuukauden päähän tulevaisuustyöpajoista. Tällä välin koulut ja muut oppilaitokset olivat ottaneet etäopetuksen yleisesti käyttöön. Ihmiset tekivät töitä, pitivät kokouksia ja palaveria etäyhteyksien kautta. Nuorista oli tullut jälleen kiireisiä. Yhteistä haastatteluaikaa oli haasteellista löytää, joten päädyimme järjestämään fokusryhmähaastattelut kahtena eri päivänä siten, että ensimmäiseen tapaamiseen osallistui kaksi ja toiseen kolme nuorta. Tämä osoittautui mielestäni hyväksi ja toimivaksi ratkaisuksi, sillä ensimmäinen haastattelukerta oli käytännössä parihaastattelu. Siihen osallistuneet nuoret olivat asuneet Suomessa pisimpään ja toinen heistä oli syntynyt Suomessa. Haastateltavien suomen kielen taito oli samalla tasolla ja pystyivät refleктоimaan hyvin toistensa ajatuksia. He olivat molemmat korkeasti koulutettuja ja pystyivät analysoimaan monia asioita. Toiseen haastattelukertaan osallistui kolme nuorta, jotka olivat tulleet perheidensä mukana noin kolme vuotta sitten samanaikaisesti Suomeen. He olivat myös kolme nuorinta haastateltavaa. He puhuivat selvästi enemmän tässä pienemmässä ryhmässä kuin tulevaisuustyöpajan isommassa ryhmässä. Nuorista tuli esiin uusia puolia. Molemmissa ryhmissä haastateltavilla oli tilaisuus tuoda esille kriittisiä näkemyksiä liittyen esimerkiksi oman yhteisön naiselle asetettuihin odotuksiin ja saada tukea niille.

Nuoret antoivat palautetta ja sanoivat kokeneensa sekä tulevaisuustyöpajat että fokusryhmähaastattelut voimaannuttavina.

6.4 Aineiston analyysi

Raution (2006, 20) mukaan ihmiset, jotka ovat kokeneet poikkeuksellisia elämänmuutoksia, joutuvat erityisesti pohtimaan omaan identiteettiin liittyviä kysymyksiä tehdessään elämänvalintoja ja suunnitellessaan tulevaisuutta. Identiteetin rakentaminen on monille heistä jatkuvien kamppailujen ja neuvottelujen kohde. Analysoin sitä, mikälaisten prosessien kautta vaikuttajanaisen identiteetti rakentuu tämän tutkielman aineistossa. Tarkastelen sitä, mistä kaikesta nuorten tuli neuvotella, kamppailla ja selvittää kasvaakseen vaikuttajanaisiksi. Kyseessä on viiden nuoren yhteinen kasvutarina, jonka juoneen kuuluu olennaisena osana oman autonomian puolustaminen ja siitä neuvotteleminen.

Tuloksia kirjoittaessani olen käyttänyt aineistolainauksia eli nuorten tarinoita elävöittämään tekstiä. Käytän nuorista kuvitteellista etunimen alkukirjainta erottamaan jokaista heistä tarinan kertojana. Olen merkinnyt omat puheenvuoroni alkukirjaimella E. Nuoret kertoivat pienten tarinoiden lisäksi myös pitkiä tarinoita esimerkiksi tulevaisuuden haaveista. Aineistolainaukset perustelevat analyysiani ja tulkin-taani. Ne ovat myös esimerkkejä nuorten autenttisista tarinoista. Aineistolainauksista välittyy myös informanttien kieli ja puheen tapa, mikä elävöittää ja tuo heitä lähemmäksi lukijaa, sekä lisää autenttisuutta. Yksi aineistolainauksen valintaperusteistani oli se, että valitsemani pienet tarinat koskettivat minua ja vaikuttivat sitä kautta tutkimuksen kulkuun. Nuoret edustavat aineistolainauksissa yhdessä koko aineiston ääntä, koska olen kerännyt aineiston tekemällä erityyppisiä ryhmähaastatteluja. Vilkka (2015, 198) toteaa, että aineistolainauksen tarkoitus on havainnollistaa tutkijan päättelyä. Tökkäri (2018, 80) neuvoo esittämään narratiivisen tutkimuksen tuloksia siten, että niistä välittyy kerronnan luonne ja moniäänisyys. Olen tietoisesti tuonut paljon nuorten tarinoita mukaan, koska heidän äänensä saaminen kuuluviin on tutkimusotteen ja tähän tutkimukseen liittyvän etiikan mukaista.

Litteroin aineiston sanatarkasti huokauksia ja muita äännähdyksiä lukuun ottamatta siten, että mukana oli sekä haastattelijan että haastateltavien puheenvuorot. Litteroitua aineistoa kertyi 78 sivua rivivälillä 1,5 ja fonttikoolla 12. Litteroidessani aineistoa muokkasinkin haastateltavien puheen ilmaisuja ainoastaan siltä osin kuin se tuntui välttämättömältä tunnistamisen välttämiseksi ja luettavuuden parantamiseksi. Haastattelujen litteroinnin jälkeen aloitin aineiston lukemisen. Alustavaa aineiston luokittelua ja vuoropuhelua aineiston kanssa tapahtui jo litterointivaiheessa.

Poimin haastateltavien puheesta pieniä tarinoita, joihin sovelsin narratiivista analyysia (ks. Hänninen 2015, 172). Käytin aineiston analyysissä temaattista narratiivista analyysia, joka on yleisin tapa analysoida tarinoita. Aineiston temaattisessa analyysissä keskitytään siihen, ”mitä” on sanottu eli tekstin sisältöä sen sijaan, että tarkasteltaisiin ”miten” on sanottu. (Riessman 2008, 19; Hänninen 2003, 33.) Narratiivisessa analyysissä aineistoa luokitellaan ja kategorisoidaan samalla tavalla kuin missä tahansa muussakin laadullisen aineiston sisällönanalyysissa (Kujala 2007, 29). Lieblin ja kollegojen (1998, 12) mukaan tarinoiden analyysiin sopii käytettäväksi kategorinen lähestymistapa silloin, kun halutaan tutkia useiden henkilöiden jakamaa ilmiötä. Tämä tarkoittaa käytännössä sisällönanalyysia, jonka tarkoituksena on etsiä tekstin merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104).

Noudatin analyysissa Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2017, 10) neuvoja 1) aineistoon tutustumisesta, 2) aineiston järjestämistä luokkiin eli koodauksesta, 3) analyysiprosessista sekä 4) keskustelusta ja tulkinnasta aineiston sekä aiempien tutkimustulosten ja teoreettisten jäsenysten kanssa. Teoreettinen viitekehys ohjasi analyysin tekemistä eli vaikutti siihen, mitä halusin löytää aineistosta. Tutkimuksellisesti tarinat eivät ole kertomisen arvoisia ilman teoreettista näkökulmaa. (Estola 1999, 140.) Laadin ensin tutkimuskysymyksiäni pohjalta analyysirungon, joka jäsenyi tutkimuskysymysten pohjalta kahteen eri osaan.

Chasen (2000, 664) mukaan tutkimuksen analyysin tarkoituksena on tulkita, mitä haastateltavat haluavat kertoa tarinoiden kautta. Tämä tapahtuu siten, että tutkija esittää aineistolle ”miten” ja ”mikä” -kysymyksiä. Analyysin ensimmäisessä osassa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli ”Minkälaisen prosessien kautta vaikuttajanaisen identiteetti muodostuu?”. Etsiessäni vastauksia tähän tutkimuskysymykseen tarkastelin aineistosta nuorten identiteetin osa-alueita, jotka liittyivät autonomiaan ja vaikuttamistyöhön. Tämän perusteella laadin luokitukset tai kategoriat uskonnollisesta, sosiaalisesta, sukupuoli- sekä koulutuksellisesta ja kasvatuksellisesta identiteetistä. Analyysiyksikkönä oli identiteetin eri osa-alueet eli kerrokset. Kysyin seuraavaksi aineistolta, mitä näissä prosesseissa tapahtuu. Prosesseissa nuoret neuvottelivat, taistelivat ja kamppailivat identiteetistään sekä puolustivat sitä. Identiteetin puolustamisen tarpeesta syntyi rasismin luokka. Syvällinen aineistoon perehtyminen ja aineiston kautta nuorten kanssa keskusteleminen johti vielä kysymykseen, ”Mikä muu muovasi tai rakensi vaikuttajanaisen identiteettiä?”. Tästä keskustelusta syntyi vielä luokat a) menneisiin tapahtumiin ja paikkoihin liittyvät kokemukset sekä muistot ja b) identiteetikriisi.

Analyysin toisessa osassa rakennan kuvauksen vaikuttajanaisen identiteetistä, joka on syntynyt analyysin ensimmäisen osan prosessien tuloksena. Vastaan toiseen tutkimuskysymykseen ”Minkälaiseksi vaikuttajanaisen identiteetti muodostuu prosessien lopputuloksena?”. Vastatakseni tähän tutkimuskysymykseen, kysyin

aineistolta mm. seuraavia kysymyksiä: ”Mihin nuoret haluavat vaikuttaa?”, ”Mistä motivaation lähteitä nuorilla on?”, ”Mistä he haaveilevat?”, ”Mitä tavoitteita heillä on?”, ”Minkälainen vaikuttajanaisen identiteetti on?”. Aineiston luokittelu perustuu näihin kysymyksiin. Viimeinen luokka tai kategoria eli hybridi-identiteetti kuvaa vaikuttajanaisen identiteetin kerrostuneisuutta ja moninaisuutta.

Otsikoin eri luokat osittain nuorten identiteetin eri kerrosten mukaan, jolloin muodostui luvut uskonnollisesta-, sosiaalisesta-, sukupuoli- sekä koulutuksellisesta- ja ammatillisesta identiteetistä. Käytin otsikoinnissa myös tarinoiden juonen mukaista otsikointia, kuten ”rasismi identiteettiä rakentamassa”, ”menneisiin tapahtumiin sekä paikkoihin liittyvät kokemukset ja muistot identiteetin muovaajina” ja ”identiteetti-kriisi käänteenä”. Otsikot olivat abstraktimmalla tasolla kuin eri teemoihin liittyvät tarinat, jotka sijoittuivat niiden alle.

Jatkoin aineiston lukemista koodaamalla jokaiseen luokkaan eli tarinajoukkoon sitä yhdistäviä teemoja; esimerkiksi sosiaalinen identiteetti (luokka) – perhe (teema). Teemoittelu muistuttaa luokitusta, mutta siinä on tärkeää se, mitä jokaisesta teemasta on kerrottu. Aineistosta etsitään näkemyksiä eli tarinoita, jotka kuvaavat tiettyä teemaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Aineistosta poimitut teemat poikkesivat fokusryhmähaastattelua varten laatimistani teemoista. Osa teemoista tuli mukaan tarinoiden kertomisen yhteydessä. Osa teemoista löysin aineistoa lukiessani. Otin mukaan teemoja, jotka valaisivat mielestäni parhaiten tutkimuskysymyksiäni. Karsin pois vastavasti aiheita ja niihin liittyviä tarinoita, jotka eivät olleet olennaisia tai keskustelleet tutkielman teoreettisten käsitteiden kanssa. Jatkoin tarinoiden lukemista teemojen ohjaamana ja nimesin pienten tarinoiden marginaaleihin, mitä teemaa tekstikohdassa käsiteltiin. Pieni osa tarinoista liittyi useampaan teemaan. Näissä tapauksissa jäsenin tarinat teemoihin ja luokkiin sen perusteella, miten ja missä yhteydessä kyseinen tarina vastasi paremmin tutkimuskysymyksiin. Laadin erilliset tiedostot jokaiselle luokalle eli tarinajoukolle. Poimin kuhunkin teemaan liittyvät tarinat etsien samankaltaisuuksia, mutta kiinnitin huomiota myös poikkeaviin tarinoihin, joita tuon esiin tutkielman tuloksissa. Analysoin teemoihin liittyviä tarinoita valitsemieni käsitteiden kehystämänä sekä kiinnittämällä huomiota niiden merkityssisältöihin. Narratiivisen analyysin tarkoituksena on paljastaa, miten ihminen merkityksellistää kokemuksiaan (Kujala 2007, 30–31).

Alustava analyysi ja tutkimuskirjallisuuden lukeminen etenivät samanaikaisesti. Olen käyttänyt apuna aiheita käsittelevää tutkimuskirjallisuutta jäsentäessäni tarinoita temaattisiin kokonaisuuksiin ja luokkiin, joten voidaan puhua teoriaohjaavasta tai teoriasidonnaisesta sisällönanalyysistä. Siinä käytetään teoreettisia kytkentöjä, jotka voivat auttaa analyysin etenemistä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96; Eskola 2015, 188). Teorialähtöisyys tarkoittaa tässä tutkielmassa esimerkiksi sitä, että olen jakanut identiteettiä henkilökohtaisen, sosiaalisen ja kulttuurisen identiteetin luokkiin ja etsinyt

aineistosta näihin luokkiin kuuluvia teemoja. Myös tutkimuskirjallisuus on vaikuttanut aineiston analyysin painotuksiin. Luokkia eli temaattisia kokonaisuuksia analysoidessani olen käyttänyt myös aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Jokaisen temaattisen kokonaisuuden voidaan ajatella olevan tyypillinen kertomus (Vilkka 2015, 163) esimerkiksi nuorten musliminaisten uskonnollisesta identiteetistä - ”Islamin usko opettajana ja motivaation lähteenä”. Analyysia tehdään tarkastelemalla tulkintaa teoreettisten käsitteiden avulla (Vilkka 2015, 170). Analyysissa huomio on tarinoiden sisällössä eli merkityksissä, joita nuoret antoivat kokemuksilleen sekä henkilökohtaisille ominaisuuksilleen, kuten sukupuolelle, uskonnolle, rasismille jne. suhteessa vaikuttajanaisen identiteettiin. Pyrin tunnistamaan näitä merkityksiä.

Tutkimuskysymykseni tarkentuivat ja aihe rajautui vielä analyysivaiheessa. Nuorten tarinat ja niissä esiintyneet elämäntapahtumat eivät edenneet kronologisesti. Kertoessaan elämäntapahtumista nuoret kuvailevat samalla omaa identiteettiään ja sen rakentumista. Analyysin edetessä aineistosta alkoi paljastua niitä neuvotteluja ja kamppailuja, joita nuoret olivat käyneet kasvaakseen vaikuttajanaisiksi. Analyysissa asetan aineistolainaukset ja tutkimuskirjallisuuden keskustelemaan keskenään.

Tutkimuskirjallisuutta lukiessani kiinnitin huomiota useissa artikkeleissa ja muissa teksteissä tehtyihin huomioihin narratiivisen analyysin työläästä maineesta. Tämä piti paikkansa myös tämän tutkielman kohdalla. Analyysin tekeminen eteni hitaasti ja vaivalloisesti - osittain myös sen vuoksi, että kirjoitin teoriaa, analyysia ja johdtopäätöksiä samanaikaisesti. Tutkielman keskeisimmät käsitteet, identiteetti ja narratiivisuus, ovat monilla tieteenaloilla käytettyjä käsitteitä ja vaativat jatkuvaa rajamista.

6.5 Eettiset lähtökohdat ja oma tutkijapositioni

Tässä luvussa kuvaan sen, miten olen huomionut eettisyyttä tutkimustani ohjaavana periaatteena. Myös tutkimuksen aihetta voidaan pitää eettisenä kysymyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 15). Avaininformanttini oli alun perin mukana, kun ajatus tutkielmani aiheesta syntyi. Identiteettiin liittyvät asiat ovat hyvin sensitiivisiä ja henkilökohtaisia. Ne voivat liittyä myös menneisyyden kipeisiin kokemuksiin. Haaveet ja vaikuttamistyö sekä niiden merkitys koskettivat haastateltavan itsensä lisäksi myös hänen perhettään ja yhteisöään. Haastateltavan tuli pystyä luottamaan siihen, että minulle ja muille nuorille kerrotut tarinat eivät leviä muille ihmisille tai mediaan. Nuoret sanoivat, että he jakoivat asioita, joita he eivät olleet kertoneet edes omille perheilleen. Tapaaminen haastateltavien kanssa ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista osoittautui todella tärkeäksi. Emme siinä vaiheessa tienneet, että tulisimme toteuttamaan tulevaisuustyöpajat ja fokusryhmähaastattelut etäyhteyden kautta.

Videoyhteys mahdollisti mm. sen, että haastateltavat pystyivät esittelemään kotiansa videokameran välityksellä. Kasvokkaisen tapaamisen merkitys on kuitenkin erityisen suuri etenkin silloin, kun tutkitaan sensitiivistä aihetta.

On ensiarvoisen tärkeää, että haastateltavia ei voida tunnistaa aineistosta. Kaikki haastateltavat olivat aktiivisia poliittisessa tai yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä maahanmuuttajien omissa tai muissa yhteisöissä. Tässä tutkielmassa he olivat mukana yksityishenkilöinä, jonka vuoksi en mainitse nimeltä niitä organisaatioita, joissa he ovat vaikuttaneet. Yhteisessä tapaamisessa selvensin haastateltaville, ettei suoria tunnistetietoja, kuten haastateltavan nimeä, tarkkoja yhteystietoja ja syntymäaikaa, julkisteta tutkielmassa. Kaikille haastateltaville sopi hyvin, että käytän tutkielmassani heidän puheidensa suoria lainauksia. Kerroin nauhoittavani kaikki keskustelumme. Haastatteluaineisto hävitetään sen purkamisen ja tutkielman valmistumisen jälkeen. Lähetin haastateltaville sähköpostitse tietosuojailmoituksen heti tapaamisen jälkeen. Siinä oli kerrottu tutkimuksen taustasta ja tarkoituksesta, haastateltavan oikeuksista sekä henkilötietojen suojaamisesta. Nuoret vahvistivat suostumuksensa osallistua vapaaehtoisesti tutkittaviksi allekirjoittamalla heille antamani suostumuslomakkeet.

Nuorten musliminaisten oma toive ja motivaatio on ollut ratkaisevassa roolissa aineiston keräämisessä. Eettisiä haasteita pystyttiin minimoimaan, koska minulle oli jo muodostunut joidenkin haastateltavien kanssa yhteinen käsitys tulevista haastatteluista sekä niiden tarkoituksesta ja tavoitteista (ks. Rastas 2005a, 98). Lähtökohtani oli, että olin onnistunut luomaan joihinkin haastateltaviin suhteen, jossa pystyin keskustelemaan heidän kanssaan Granfeltin (2000, 111) mainitsemalla syvän kerronnan tasolla. Granfelt sanoo, että tähän tasoon ei pystytä ylettymään, mikäli tutkija on liian varovainen. Granfelt huomauttaa, että uteleva tungetteleminen voi olla epäeettistä. Sensitiivinen tutkielman aihe haastaa tutkijaa lähestymään haastateltavaa varovasti kuulostellen ja pysymään tarvittaessa etäämmällä. Granfeltin havaintojen mukaan tutkijan tulee tunnistaa ne haastateltavat, joiden kohdalla ei ole estettä esittää suoraan ja nopeassakin tahdissa henkilökohtaisia kysymyksiä.

Haastateltavien tuli tuntea olonsa siinä määrin luottavaisiksi, että he pystyvät avaamaan omaa elämäänsä tutkijalle. Sennett (2004, 49–50) pohtii haastateltavaa kunnioittavaa tapaa esittää kysymyksiä toteamalla: ”Haastattelija ei voi olla viileän persoonaton, vaan saadakseen avoimia vastauksia myös hänen on annettava jotain. Haastattelussa ”kolmas korva” edellyttää, että haastattelija on yhtä aikaa sekä suhteen osapuolena että ulkopuolisena tarkkailijana.” Sennetin (emt. 54–55) mukaan opetuksena on se, että meidän tulee tutkijoina kunnioittaa toisen ihmisen erilaisuutta eikä projisoida toiseen ihmiseen itseämme hakemalla vastakaikua omille kokemuksillemme. Sennetin mainitsemilla kolmella asialla oli merkitystä haastatelllessani nuoria musliminaisia. En ollut tutkijana objektiivinen tarkkailija, joka kysyi kysymykset ja nauhoitti vastaukset. Pyrin tasapainoon siinä, mitä annoin itsestäni eli kerroin omasta

elämästäni, jotta haastateltavat pystyivät yhtymään yhdessä konstruoimaamme, heidän elämänkokemuksistaan kertovaan tarinaan sympatian ja empatian kokemusten kautta. Vastavuoroinen kunnioituksen tunne oli mielestäni avain, jolla avasimme haastateltavien sisäisten tarinoiden aarrearkut.

Kunnioitin haastattelutilanteissa jokaisen nuorten vetämää näkymätöntä yksityisyyden rajaa. Kuuntelin taukoja ja hiljaisuutta nuorten kertoessa omia tarinoitaan esimerkiksi kokemastaan rasismista ja sen merkityksestä identiteetin rakentamisessa. Monet kertomukset liittyivät lähtömaassa tapahtuneisiin ikäviin kokemuksiin. En ollut suunnannut tutkielmani aihetta nuorten menneisyyteen, mutta se kulki mukana tärkeänä osana identiteettikertomuksia. Monet nuorten puheenvuorot kestivät pitkään ja annoin heille aikaa kertoa tarinoita ilman toistuvia keskeytyksiä. Mikäli joku nuorista sanoi voivansa huonosti tai halusi puhua hyvin vähän jonkin haastattelukerran aikana, oli tämä hyväksyttyä ja mahdollista. Ryhmäkeskustelusta sai myös poistua esimerkiksi oman menon vuoksi. Ilmaisin selkeästi, että haastateltavat voisivat olla minuun yhteydessä myös haastattelujen jälkeen, mikäli halusivat jatkaa keskustelua. He pystyivät halutessaan lähettämään minulle myös WhatsApp-viestejä tai sähköpostia sekä soittamaan.

Ryhmähaastatteluissa oli mielestäni mahdollista lieventää haastattelijan ja haastateltavan mahdollista valta-asetelmaa, lähestyä haastateltavia mahdollisimman tasa-arvoisesti ja saada nuorten äänet kuuluviin. Osalla nuorista oli tarkka kuva omasta identiteetistä, sen monista puolista sekä tulevaisuuden haaveista. Välillä suuntasimme yhteistä keskustelua siihen, että haaveet ja niistä puhuminen auttaisivat haastateltavaa tunnistamaan ja toteuttamaan niitä. Nuorten kanssa työskennellessä on parhaimmillaan mahdollista onnistua voimaannuttamaan heitä näkemään oma kyvykkyytensä ja voimavaransa. Nämä nuoret voimaannuttivat myös minut tutkijana. Heille monet haaveet eivät olleet enää pelkkiä haaveita, vaan niistä oli jo muodostunut konkreettisia tavoitteita.

Olen valmistunut aikaisemmin filosofian maisteriksi pääaineena kulttuuriantropologia. Minulla ei ole ammatillista kokemusta maahanmuuttajien tai nuorten parissa työskentelemisestä. Pystyin tarkastelemaan nuorten musliminaisten elämää riittävän välimatkan päästä ja esittämään heille myös ”tyhmiä kysymyksiä”. En ole lukenut Koraania enkä juuri muutakaan islamia koskevaa kirjallisuutta. Tiedostan, että myös minulla oli omia ennakkoluuloja ja varmasti myös virheellisiä käsityksiä muslimeista sekä islamin uskonnosta. Haastateltavien kertomuksissa tietämättömyyteni heidän kulttuuristaan ja uskonnostaan ilmeni taukoina, jolloin he pysähtyivät kertomaan esimerkiksi lähtömaidensa etnisistä ryhmistä. He varmistelivat tietämystäni ennen kuin jatkoivat tarinaansa esimerkiksi etnisten ryhmien välisistä ristiriidoista. Islamin uskontoon, pyhiin teksteihin ja paikkoihin liittyvissä keskusteluissa pysähdyimme

välillä tarkentamaan perusasioita ja täsmentämään esimerkiksi paikkojen nimiä tai sijaintia.

Minulla oli tunne, että pystyin tutustumaan näihin viiteen musliminaiseen antropologin uteliaisuudella. Sama sensitiivinen uteliaisuus on myös sosiaalityössä tapahtuvien kohtaamisten ydintä. Halusin antaa jokaisen nuoren maalata juuri itsensä näköisen taulun. Tarjosin välineet ja aikani tätä tehtävää varten omasta positiostani käsin. Välineinä minulla oli kahdenkymmenen vuoden kokemus adoptiopalvelutyöstä, joka on osittain kansainvälistä sosiaalityötä. Olen tottunut tapaamaan erilaisia ihmisiä sekä kohtaamaan ja haastattelemaan adoptionhakijoita asiakastapaamisissa. Seurasin kiinnostuneena läheltä nuorten monimuotoisen identiteetin pohdintaa.

Rastaan (2005, 88) mukaan haastattelulla on hyvät lähtökohdat silloin, jos sekä haastateltava että haastattelija kokevat keskusteltavat aiheet henkilökohtaisiksi ja tärkeiksi ja haastateltava tunnistaa tällaisen yhteyden. Tavoittelin tuon yhteyden löytymistä Suomessa syntyneen valtakulttuurin edustajana. Yhteistä minulla ja haastateltavilla oli tämän lisäksi myös sukupuoli. Olen keski-ikäinen nainen, joka haastatteli nuoria naisia, jotka olivat samanikäisiä kuin omat tyttäreni. Olen saanut seurata nuorten naisten identiteetin rakentumista hyvin läheltä omassa perheessäni. Ehkä tämä tarjosi aidon yhtymäkohdan haastateltaviin nuoriin.

Rastas (2005a, 86) muistuttaa kulttuurieroista tietoista tutkimuksen tekijää siitä, että tämän olisi otettava huomioon oma vaillinainen tietämyksensä liittyen haastateltavien kulttuuritaustoihin. Tutkijan tulee olla varovainen tehdessään tulkintoja haastateltavien asioille antamista merkityksistä. Hänninen (2015, 181) ottaa esille muita, nimenomaan narratiiviseen tutkimukseen liittyviä ongelmakohtia. Haastateltavat saattavat itsekkin yllättyä siitä, että tarinoita kertoessaan saattaa paljastaa asioista, joista ei ole aiemmin puhunut muille ihmisille. Sensitiivistä aihetta tutkiessa tulee muistaa eettisyys periaatteellisena tutkimusta ohjaavana lähtökohtana koko tutkimusprosessin ajan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 15). Identiteettiä käsittelevät tarinat ovat ihmisen minuuden ydintä – samalla jotain hyvin herkkää ja haavoittuvaan. Tämä tiedostaminen on tärkeää. Halusin varmistua siitä, että en ole tehnyt loukkaavia tai virheellisiä tulkintoja haastateltavien kokemuksista ja todellisuudesta. Lähetin työni sähköpostitse jokaiselle haastateltavalle luettavaksi ja kommentoitavaksi. Nuoret sanoivat tunnistavansa itsensä tarinoista ja pitivät työtä onnistuneena kuvauksena heidän identiteettinsä rakentumisesta. Nuoret olivat iloisia tavasta, jolla he olivat saaneet äänensä kuuluviin tutkielman tarinoissa. He totesivat, että moni musliminainen pystyy varmasti samastumaan tutkielmassa esille tuotuun mediakuvasta poikkeavaan vaiuttajanaisen identiteettikuvaan. Nuoret eivät ehdottaneet korjauksia tutkielmaan.

Kerronnallisessa tutkimuksessa tutkija ei ole ulkopuolinen tarkkailija, joka voi piiloutua tekstinsä taakse näkymättömänä hahmona. Kertomuksen tutkija positioituu ajallisesti ja paikallisesti osaksi haastateltavien kanssa käytävää dialogia ja elämää.

(Kujala 2007, 33.) Oma kokemukseni tästä tutkimusprosessista vastaa hyvin pitkälle Estolan (1999, 135) kuvausta yhteisestä hankkeesta, jossa tutkija ja tutkittava ovat vuorovaikutuksessa. Estola sanoo tutkijan seurustelevan informanttien kanssa silloinkin, kun he eivät ole läsnä. Tutkijan tehtävänä on päästä lähelle tarinansa kertontaa haastateltavaa. Mielessäni säilyi kerronnan hetkien kokemuksellisuus, josta ammensin tunteita aineiston analyysivaiheessa.

6.5.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Riessman (2008, 188, 190–191) pohtii sitä, miten voimme perustella narratiivisen tutkimuksemme luotettavuutta. Mistä tiedämme meille kerrottujen tarinoiden olevan totia? Hän vastaa kysymyksiin toteamalla, että tutkija, joka käyttää lähtökohtanaan sosiaalista konstruktionismia, ei etsi kertomusten lopullisia totuuksia ja tarinoiden jokoisen yksityiskohdan todenmukaisuutta. Narratiiviset totuudet ovat aina osittaisia. Sen sijaan on tärkeää ymmärtää ja osoittaa näiden totuuksien merkitykset tutkittaville ihmisille. Analyysin luotettavuus tulee esille siten, että tutkija tekee aineistosta johdonmukaisen tulkinnan, jossa tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat saavat tukea tutkittavien merkityksenannoista. Syrjälän (2015, 268) käsitys narratiivisen tutkimuksen uskottavuudesta perustuu tarinoiden vakuuttavuuteen ja siihen, että kuulijan on vaikeaa eläytyä tarinoihin. ”Tutkimuksen lukemisen jälkeen parhaimmillaan jotain on toisin kuin aikaisemmin sekä tutkijan että lukijan maailmassa.” Käsillä olevan tutkielman luotettavuutta tulee tarkastella sekä asettamistani lähtökohdista että itselleni tutkijana asettamista ontologisista ja epistemologisista taustasitoumuksista käsin.

Pääsin tarinoiden kautta lähelle näiden nuorten kokemuksia elämästä ja identiteetin rakentamisesta. Opin tuntemaan keitä he ovat. tarinat antoivat tietoa nuorten todellisuudesta, kokemuksista sekä heidän identiteettinsä kannalta merkityksellisistä tapahtumista ja asioista. Tutkielman tavoitteena oli tarkastella pienen joukon eli viiden musliminaisen prosessia vaikuttajanaisen identiteettiin kasvamisesta. Narratiivisen tutkimusotteen lähtökohtana ei ole tutkimuksen tulosten yleistettävyyden kaikkien Suomessa asuviin vaikuttamistyötä harjoittaviin nuoriin musliminaisiin. Tarkoitukseni ei ollut kuvata yleisellä tasolla nuorten musliminaisten identiteetin rakentumista tai esittää tilastollisia yleistä. Tavoitteena oli ymmärtää syvällisemmin sitä, miten tutkielmaan osallistuneet viisi nuorta musliminaista rakensivat vaikuttajanaisen identiteettiä ja osoittaa, miten tämä prosessi oli yhteydessä sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin. Esitetyillä näkökulmilla voi olla laajempaakin merkitystä ajatellen maahanmuuttajataustaisia tai monikulttuurisia nuoria naisia, jotka pohtivat omaa identiteettiään. Laineen (2015, 32) mukaan yhteisöjen jäseniä yhdistää samankaltaisuus on yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö. Jokaisen yksilön kokemuksen voidaan ajatella paljastavan jotain yleistä. Toisaalta myös ainutkertaisuutta ja ainutlaatuisuutta

tulee kunnioittaa ja pitää kiinnostavana. Tutkielmaan osallistuneet nuoret ovat osana erilaisia vaikuttamistyön verkostoja, joten heidän ajatusten voidaan katsoa edustavan laajemmin maahanmuuttajataustaisten vaikuttamistyöstä tekevien nuorten naisten ajatuksia vaikuttajanaisen identiteetin rakentumisesta.

Lieblichin ja kollegojen (1998, 10) mukaan narratiivinen tutkimusote sisältää tulkinnallisuutta, joka on aina osittain henkilökohtaista ja dynaamista. He näkevät menetelmän sopivan tutkijoille, jotka sietävät moniselitteisyyttä ja ovat valmiita tulkitsemaan ja järjestämään johtopäätöksiä useita kertoja. Myös Heikkinen (2015, 160) toteaa, että narratiivista aineistoa on mahdotonta pelkistää kategorioiksi. Sen analysoiminen edellyttää aina tulkintaa. Tarinan irrottaminen sen laajemmasta kokonaisuudesta ja asiayhteydestä on aina päättelyn ja tulkinnan tulos. Sen muotoutumisessa on otettava huomioon kaikkien osallistujien panos. (Aaltonen & Leimumäki 2010, 123, 143.) Laitinen ja Uusitalo (2008, 137) sanovat tutkijan subjektiivisuuden tulevan esille hänen tarkastellessaan ja analysoidessaan aineistoaan oman persoonallisuutensa, ikänsä, sukupuolensa ja elämänsähistoriansa värityksenä. Ratkaisevaa on se, mitä tutkija pystyy näkemään ja mille hän aineistossa herkistyy. Olen tietoinen, että omat valintani liittyen aiheen teemoihin ja aineistolainauksiin etenkin tutkielman analyysissä ovat vaikuttaneet ratkaisevalla tavalla tutkimuksen tuloksiin. Kertomusten analyysi on saanut väritystä myös omasta identiteetistäni eli siitä kuka minä olen. Oma ääneni tutkijana kuuluu voimakkaana nuorten äänten joukossa. Granfelt (1998, 19) muistuttaa, että tutkijan valitsemat käsitteet saattavat kuvata onnistuneemmin häntä itseään ja hänen arvojaan kuin tutkittavia ihmisiä. Identiteetin käsite tuli mukaan tutkielmaan nuorten tarinoista ensimmäisessä tulevaisuustyöpajassa. Nuoret osallistuivat käyttämieni teoreettisten käsitteiden sopivuuden arviointiin kertomalla vapaasti valitsemillaan käsitteillä siitä, keitä he olivat ja keihin he eivät halunneet identifioitua. Myös opinnäytetyön ohjaajalla on ollut keskeinen rooli käsitteiden ja tutkimus- sekä analyysimenetelmien valinnassa sekä työn rakenteen koossa pitämisessä.

Tutkielman aineiston keräämisessä nuorten keskinäinen vuorovaikutus osoittautui keskeiseksi tekijäksi. Kertoessaan tarinoita omiin kokemuksiin liittyen nuoret eläytyivät myös toinen toistensa tarinoihin ja keskustelivat itselleen merkityksellisistä asioista. Yhteisesti jaettu kertominen ja keskinäinen luottamus avasi nuorten reppuja, joista löytyi uusia puolia nuorista ja heidän elämäkokemuksistaan, jotka ovat olleet merkityksellisiä vaikuttajanaisen identiteetin muodostumisen kannalta. Koska osallisena oli monta tarinoiden kertojaa ja kuulijaa, nuorten oli helpompi avautua myös vaikeista asioista. Tämä on vaikuttanut tutkimuksen kulkuun ja tuloksiin verrattuna toisenlaiseen tutkimusasetelmaan.

Olen käyttänyt runsaasti aineistolainauksia aineiston analyysiosuudessa. Olen noudattanut Eskolan (2015, 203) neuvoja sitaattien käyttämisestä tekstin selkeyden kannalta eli olen upottanut lyhyet sitaatit leipätekstin sisään lainausmerkein ja

sisentänyt pidemmät sitaatit kursivoiden aina omaksi kappaleekseen. Tulkintojen ankkuroiminen aineistoon parantaa Nikanderin (2010, 433) mukaan validiteettia ja lisää analyttistä läpinäkyvyyttä. Haastateltavien suomen kielen taidossa oli vaihtelevuutta. Aineistolainauksiksi valikoitui eniten suomea sujuvimmin puhuneiden nuorten tarinoita suurelta osin sen vuoksi, että he olivat eniten äänessä ja kuljettivat eteenpäin nuorten yhteistä vaikuttajanaisen identiteetin rakentumisen tarinaa. Tutkijana minut yllätti se, miten hyvin kaikki haastateltavat pystyivät ilmaisemaan itseään tarinoiden avulla.

Ihmistieteellinen tutkimus ei ole koskaan täysin objektiivista, sillä tutkija on aina osana ilmiötä, jota hän tutkii. Tutkijan on tärkeää tiedostaa omien kokemustensa vaikutus tutkimukseen ja kirjoittaa auki, miten hän on tutkinut sitä, mitä on tutkinut. (Saresma 2010, 66.) Minulla ei ollut tutkimuksen aiheesta omakohtaisia kokemuksia, joita minun olisi tarvinnut suodattaa haastateltavien kokemuksista analysoidessani aineistoa ja pohtiessani tutkimuksen tuloksia (ks. Tökkäri 2018, 70–71). Toisaalta oma, ikäni, sukupuoli, koulutukseni ja sosiaalinen taustani ovat määrittäneet tietäjän paikkaa ja tiedon tuottamista. Oma eletty elämäni, arvoni ja ennakkokäsitykseni ovat olleet vaikuttamassa tämän tutkielman syntymiseen. Tutkijan positioni oli myös jaettu status akateemisen taustan omaavien haastateltavien kanssa. Se yhdisti minua ja nuoria naisen identiteetin lisäksi siinä missä rotu, etnisyys tai uskonto tuottivat välillemme eroja.

Hänninen (2015, 173) puhuu tarinan konstruktionistisesta luonteesta eli tarinan syntymistä haastattelijan ja haastateltavan välisessä dialogissa. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2006, 194) korostavat tutkimuksen tekemisen vuorovaikutuksellisuutta, jossa tutkija tuo oman kokemus- ja merkityks maailmansa sekä haastattelutilanteeseen että aineiston analyysiin. Kertomus valmistuu vasta lukijan mielessä. Riessman (2008, 183) muistuttaa, että vaikka tarinoiden kertominen on luontaista ja yhteistä kaikille ihmisille, niin kaikki tarinat on kerrottu institutionaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa tiettyä yleisöä ajatellen. Tutkija kertoo tutkimustulosten analyysissä oman tarinansa. Jokainen tutkimuksen lukija jatkaa tulkinnanketjua tekemällä omia tulkintojaan (Helasvirta 2006, 203). Tässä tutkielmassa analyysin tekemistä ohjasi myös Riessmanin (2018, 11) ajatus tiedostaa se, miten ja miksi nuoret kertoivat kokemuksistansa sekä kenelle eli mille yleisölle tarinat kerrottiin. Annoin tutkimukseni luotettavuuden arvioitavaksi heille, joiden tarinoita tutkimuksessa analysoidaan eli nuorille itselleen. Viime kädessä luotettavuuden arviointi jää lukijalle.

7 VAIKUTTAJANAISEN IDENTITEETIN RAKENTUMI- NEN NEUVOTTELUJEN, PONNISTELUJEN JA KAMP- PAILUJEN PROSESSEISSA

Tässä luvussa kuvaan sitä prosessia, jossa vaikuttajanaisen identiteetti rakentuu erilaisten neuvottelujen, ponnistelujen ja kamppailujen kautta. Islamin usko, oma perhe, sukupuoli, koulutus ja ammatti ovat elämän määrittäjiä, joiden virittämään kenttään identiteettiä kudotaan. Luvussa näyttyy se, miten monenlaiset henkilökohtaiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja institutionaaliset tekijät olivat vaikuttamassa identiteetin rakentumiseen.

Näiden lisäksi tarkastelen lähemmin kolmea teemaa, joilla kaikilla on ollut suuri vaikutus siihen, miten ja minkälaiseksi nuorten identiteetit rakentuivat: rasismien kokemukset, menneisiin tapahtumiin sekä paikkoihin liittyvät kokemukset ja muistot sekä identiteettikriisi. Näihin teemoihin kuuluvat kokemukset ja ajatukset ovat olleet osaltaan vahvoja tekijöitä käänteelle, joka mahdollisti vaikuttajanaisen identiteetin muodostumisen.

7.1 Muslimi-identiteetti - Islamin usko opettajana ja vaikuttamistyön motivaation lähteenä

Aineistosta löytyy paljon uskontoon liittyviä tarinoita. Nämä tarinat käsittelivät islamin uskonnon harjoittamista, moraalialia, islamilaisuuden pyhiä paikkoja sekä elämästä ja maailmasta oppimista. Nuoret kertoivat islamin uskonnon olevan lähellä omaa itseä sekä tärkeä osa omaa persoonaa ja identiteettiä. Islam oli sisäisen rauhan tyyssija vastapainona nuoruuteen liittyvälle kuohunnalle ja maailman levottomuudelle. Nämä ajatukset olivat yhteisiä kaikille haastateltaville.

Muslimi-identiteetti merkitsi nuorille muslimien uskonnolliseen ryhmään kuulumista sekä muslimin elämäntapaa. Tähän elämäntapaan kuuluu mm. suvaitsevaisuus muita ihmisiä kohtaan sekä se, että kohtelee muita ihmisiä kuten toivoisi tulevansa itse kohdelluksi. Uskonto jäseni arkea, juhlaa ja pukeutumista. Alkoholin käytöstä pidättäytyminen vähensi tietyissä tilanteissa kanssakäymistä kantasuomalaisten kanssa. Uskonto määritteli arvoja ja toimi eettis-moraalisten käsitysten peruskalliona. Koraania kuvailtiin elämän perustana ja siitä haettiin sekä voimaa että elämänohjeita, kuten: "Älä valehtelee, älä tapa toista ihmistä, älä varasta rahaa, älä puhu rumasti tai kovalla äänellä perheenjäsenten tai muiden ihmisten kanssa." Nuoret halusivat tukeutua elämässään Koraanin antamiin opetuksiin ja toimia, kuten uskonto ohjeistaa. Uskonto määritteli osittain myös sen, mitä he halusivat tai toivoivat muilta ihmisiltä ja maailmalta. Uskonnolla on sen sosiaalisen merkityksen lisäksi myös puhtaasti uskonnollinen sisältö, joka tarkoittaa käsitystä Jumalasta, transsendenssista ja elämän tarkoituksesta (Vuola 2010, 178).

Vastausta siihen, minkälainen minun tulisi olla ihmisenä ja naisena, haettiin Koraanista ja muista uskonnollisista ja filosofisista teksteistä. Islamin uskonnon syvällinen tuntemus oli haastateltavien muslimi-identiteetin merkityksellinen rakennusaine. Islamin uskonnolliset tekstit ja imaamit olivat tärkeitä opettajia. Islamin pyhien tekstien ja Koraanin tunteminen oli tärkeää myös sen vuoksi, että pystyi tarvittaessa ja etenkin ristiriitaisissa tilanteissa ottamaan kantaa siihen, mitä uskonto sallii ja mitkä asiat puolestaan saavat perustelunsa kulttuurista ja oman yhteisön opeista.

Vuola (2010, 172, 181) kuvaa musliminaisten olevan tunnettu esimerkki siitä, miten yhteiskuntatieteellinen naistutkimus tarkastelee naisen asemaa pääasiassa uskonnon linssin läpi. Uskonto ja sen merkitykset näyttelevät pääosaa naisten oman toimijuuden jäädessä sivuosaan. Tutkimuksen taso saattaa jäädä pinnalliseksi ja epäanalyttiseksi. Uskontoon saatetaan suhtautua ymmärtämisen ja kriittisyyden sijasta negatiivisesti. Naisten uskonnollinen toimijuus eli naisten oikeus määrittellä itsensä tulisi tunnustaa sen sijaan, että heidät nähdään passiivisina uhreina. Naisten toimijuus voi olla vallan ottamista ja alistamisen rikkomista eettisen sekä uskonnollisen toiminnan kautta. (Vuola 2010, 180.) Seuraavassa narratiivissa nuori musliminainen kuvailee sitä, miten imaamin opetukset ovat auttaneet häntä kehittymään keskustelijana ja toimijana.

S: Mulla on todella vahva persoona nyt, että mä en tarvi sitä enää. Mä huomasin, että mä imitoin jollakin tavalla vahvoja persoonia ja vahvoja mielipiteitä. Mä opin hyväksymään sen, että mitä ikinä mä sanon kovaan ääneen niin kukaan ei voi tehdä mulle mitään. Mä aina koin tällä tavalla, et jos joku suojelee mua niin se on mun luojani ja vahvistin mun persoonani. Mut on kasvatettu islaminuskoon ja islamin uskonnossa mä muistan kuulleen yhden tällasen..vois sanoo, et ku teillä on sunnuntaina kirkossa ni pappi lukee jotain tekstejä..ni meillä oli yks imaami, joka sanoi sellaisen lausahduksen, et jos jossain vaiheessa sä haluat käydä jonkinlaista intellektuellista keskustelua jonkun kanssa, ni sun pitää käyttää sitä tietotasoa, mikä hänellä on nii ku häntä vastaan. Ei sillä tavalla, et mun pitäis lähteä taistelemaan sitä henkilöä vastaan. Sillä tavalla, et sä saat sun pointtis kuulluks ja

ymmärretyks sille henkilölle niin sun pitää puhua samalla tasolla kuin se henkilö puhuu. Jos lähtee puhumaan ihmisen kanssa sillä tavalla, että ite puhuu akateemisesti ja toinen puhuu sillä tavallista peruskieltä, perus puhekieltä, ni ei se henkilö lähde ymmärtämään niitä termejä, joita sä käytät. Mitä mä tein oli, että mä aina katoon tarkkaan, että missä ryhmässä mä olen ja millä tasolla kannattaa puhua. Ja sillä tavalla mä kehitin itseäni ja mun persoonaa. Mä pystyn todella nopeasti mukautumaan eri tilanteisiin.

Nuoret kyseenalaistivat islamin uskonnolla perusteltuja käsityksiä, jotka liittyvät esimerkiksi naisen asemaan. Nuoret kouluttautuivat omassa uskonnossaan opiskelemalla Koraania ja perehtymällä haditheihin eli islamin perimätietoon, jossa kuvaillaan uskonnollisia velvollisuuksia, selvittääkseen mitä niissä kerrottiin naisista. Pyhien tekstien tunteminen auttoi nuoria ymmärtämään, että monet naisia rajoittavat asiat kumpusivat kulttuurista uskonnon sijaan. Ihmiset olivat alkaneet viedä eteenpäin virheellisiä käsityksiään uskonnon naisia koskevista rajoituksista suullisena perimätietona, osana kulttuurista tarinavarantoa. Uskonto itsessään nähtiin feministisenä - se ei sorra naista.

Nuoret sanoivat, että moskeijoissa käytetty tyypillinen naisia koskeva puhe keskittyy siihen, miten naisen elämä alkaa avioliitosta ja siihen kuuluu keskeisesti lastensaaminen ja hoitaminen.⁵ Tämä käsitys naisen roolista juurtuu nuorten mielestä kulttuuriin eikä uskontoon. *”Se on vaan nää kulttuurit, jotka on kietoutuneet näihin meidän uskonnollisiin aatteisiin, jotka sekottaa sitä pakkaa.”* Seuraavassa narratiivissa yksi nuorista kertoo oman käsityksensä siitä, miten somalialaista⁶ kulttuuria ja uskontoa sekoitetaan liittyen käsityksiin naisen asemasta.

P: Mitä mä nyt sanoisin..mä oon tosi paljon niin ku..mä oon aina ollut semmonen tyyppi, et tykkään kyseenalaistaa asioita ja mä oon aina ollu sitä mieltä, että ei luoja oo luonu mua tähän maailmaan vaan sen takia, et mä oisin vaan jollekin miehelle joku vaimo ja tekisin sille vaan ruokaa. Että onhan mullakin pakko olla jotain muutakin annettavaa ku vaan olla kotiäitinä! Se oli mun sellanen, josta kaikki tää lähti ja sitten mä aloin lukee erilaisia lähteitä, niiku islamilaisia lähteitä ja perimätietoa et mitä oikeesti naisista sanotaan, mitä naiset saa oikeesti tehdä. Sit mä oon vaan todennu sen, et se on vaan sitä somalialaista kulttuuria, mikä sekoitetaan uskontoon! Ja siinä sit alistetaan niitä naisia..ni se on sit mikä mulla on vaan ollut, että onneksi se ei oo perimmäinen asia, mikä uskonnossa sanotaan.

Tarinoissa käsiteltiin myös sitä, miten nuorten omissa yhteisöissä vääristetään sitä, mitä uskonto ja kulttuuri määrittelee tai sallii. Monet oman yhteisön noudattamat perinteiset tavat johtuivat nuorten käsitysten mukaan kulttuurista eivätkä uskonnosta.

⁵ Islamilaisen avioliiton periaate on lastensaaminen. Osa naisista haluaa edelleen niin paljon lapsia kuin Jumala suo. Osa haluaa rajoittaa lasten määrää, koska Suomessa asunnot ovat pieniä ja monen lapsen kanssa arjesta selviytyminen on haasteellista. Jotkut naiset haluavat harventaa raskauksia opiskelun vuoksi. (Tiilikainen 2003, 175.)

⁶ Käytän somalialaistauksista yhteisöstä termiä somalialainen viitaten Mubarakin, Nilssonin & Saxénin (2015, 83) tutkimukseen, jonka mukaan sille ei ole vakiintunutta nimeä suomen kielessä. Tiilikaisen mukaan sana ”somalí” koetaan 1990-luvulla saapuneiden keskuudessa haukkumasanana.

Meillä irakilaisilla on ollu aina tää tyhmä tapa, että jos he haluaa kieltää tytöltä jotain, ni he laittaa sen uskonnon piikkiin. Myös Laine (2015, 35) on tehnyt samansuuntaisia päätelmiä siitä, miten yhteisöllinen perinne luo vääristyneitä ja stereotyyppisiä tulkintoja, joita se ylläpitää. Esimerkiksi tämä tapa on kulttuurinen juttu, ei liity uskontoon. Uskonto ei koskaan sano näin, että isä tai veli ei saa tulla häihin.

Nuoret sanoivat myös median vääristävän muslimien kuvaa julkisuudessa. Media niputtaa kaikki muslimit samaan kategoriaan ja tietynlaisiksi. Yksi nuorista korosti uskonnon universaaliutta ja kertoi, ettei usko ainoastaan islamiin vaan siihen, että uskonto on ihmisille universaali rauhan lähde. Nuorten käsitysten mukaan islamista ja kristinuskosta löytyy paljon yhteistä esimerkiksi elämänohjeiden ja arvojen osalta. He halusivat ymmärtää islamin uskontoa myös poliittisena asiana sekä sitä, mistä erilaiset uskomukset shiia- ja sunnimuslimilla kumpusivat. Islamin uskon merkitys vaikuttamistyölle tuli esille vaikuttamistyön motiiveissa.

S: Mä oon suoraan profeetta Mohammedin jälkeläinen. Meidän sukupuussa näkyy. Mun isä on seitsemästoista sukupolvi, niin mä oon tässä vaiheessa kahdeksastoista. Ja mä oon suoraan heidän jälkeläinen. Silloin aikaisemmin, kun profeetta Muhammedin perhe lähti Arabian niemimaalta eteenpäin muihin arabimaihin, niin he joutuivat taistelemaan oikean uskonnon jakeen ja sanoman puolesta. Poliitiikkaa käytettiin väärin uskonnossa ja poliitikalla ajettiin omia etuja ja sanottiin, että ollaan uskonnon nimessä, ni sitä he puolusti ja minkä takia meitäkin on aina opetettu kotona, että jos sä haluat tehdä jotain, niin..koska meillä sanotaan aina, että "Usko on sinun ja Jumalan välinen asia" ja usko on tosi lähellä mun identiteettiä ja kuka mä olen, niin mulle on aina opetettu niin, et jos sä haluat tehdä jotain..sanotaan vaikka matkustaa tai perustaa yrityksen tai tulla johtajaksi. Niin katso, että onko sua aikaisemmin olevat uskovaiset tai muut saaneet sen perusteltua uskonnon avulla. Mä oon huomannu sen asian, että kun meidän kulttuurissa on jotain väärin, niin jos mä pystyn perustelemaan, et miksi se on väärin mun uskonnon avulla, niin kukaan ei voi enää sanoo mulle, et "No meidän kulttuuri sanoo, et tää on väärin". Siinä vaiheessa mä voin sanoo vaan, et joo meidän kulttuuri on väärin, mut mun uskonto ei kiellä tätä. Päinvastoin, mun uskonto sanoo, että mene ja tee tää asia. Ni se on yks, minkä mä oon huomannu, et on paljon vahvistanut mun identiteettiä.

Sekä islamin uskoa että vaikuttamistyön motiiveja leimasi vahva käsitys oikeudenmukaisuudesta. Myös islamin uskonnon muut arvot olivat tärkeitä taustaelementtejä vaikuttamistyössä. Islamin uskonnon pyhistä teksteistä löytyi perusteluja ja eettistä pohjaa vaikuttamistyölle. Uskonnosta ammennettiin myös voimaa vaikuttamistoiminnalle ja vahvistusta omalle identiteetille. Naisen ja lasten aseman parantamiseen tähtäävän vaikuttamistyön ei katsottu olevan ristiriidassa uskonnollisiin perinteisiin nähden. Naisten alisteinen asema ei ollut Jumalan tahto. Uskonnollisen perinteen tunteminen oli tärkeää, ettei kukaan pystyisi alistamaan ainakaan islamin uskolla perustellen.

Yksi nuorista sanoi muslimien lakien ja sääntöjen sekä kulttuuristen tekijöiden rajoittavan hänen tulevaisuudensuunnitelmiaan ja ammatinvalintaa Suomessa. Hän haluaisi opiskella poliisiksi, mutta Suomessa poliisin ammatissa ei saa käyttää huivia. Suomen Poliisihallitus on kieltänyt uskonnollisten asusteiden käyttämisen poliisin työssä. Toiseksi esteeksi poliisiksi kouluttautumisen tiellä on hänelle muodostunut

uintitodistuksen hankkiminen. Nuoret naiset olivat asunut pitkään Suomessa paikkakunnalla, jossa uimahallissa ei ollut uintivuoroja erikseen naisille ja miehille. Hän oli muuttanut pääkaupunkiseudulle vasta hiljattain.

Uskonnolliset pyhät paikat, kuten imaamien mausoleumit, olivat merkityksellisiä nuorille. Niihin liittyi emootioita ja voimaannuttavia muistoja, joihin pystyi palaamaan takaisin ja jopa pakenemaan omista mielikuvissa. Kauniisiin paikkoihin ankkurointiin omaa identiteettiä, kuulumista johonkin. Yksi haastateltavista esitteli tekemäänsä maalausta itselleen tärkeästä uskonnollisesta paikasta.

Etninen tausta ja kieli eivät profiloineet nuoria muslimien ryhmään kuuluviksi. Myöskään ulkoisesta olemuksesta ei voinut päätellä kunkin heistä olevan muslimeja, että kuka on muslimi. Kaikki haastateltavat eivät esimerkiksi käyttäneet aina huivia ulkona liikkueensa. Maahanmuuttajanaisten käyttämät päähuivit ovat sekä tapa erottautua että kulttuurisesti syvästi merkityksellinen käytäntö. Huivi kertoo osaltansa kantajansa identiteetistä. (Huttunen 2005, 125.) Huivin käyttäminen ei tehnyt nuorten mielestä hyvää tai huonoa muslimia - sen määrittelemisen katsottiin olevan ainoastaan jokaisen muslimin ja hänen luojansa välinen asia. He ajattelivat monien musliminaisten käyttävän huivia Suomessa muiden ihmisten kuin itsensä vuoksi. Myös perhe voi pakottaa naisen käyttämään huivia. Nuoret ajattelivat, että monissa arabimaissa se, että naiset eivät käytä huivia, ei merkitse mitään huonoa tai pahaa. Nuorten oma suhtautuminen hivin käyttämiseen vaihteli hieman. Kaikki haastateltavat eivät voineet päättää itse hivin käyttämisestä, mikä koettiin negatiivisena asiana. Yksi nuorista sanoi, että huivin käyttäminen aiheuttaa hänelle joskus rasismien kokemuksia, mutta hän haluaa kuitenkin käyttää sitä, koska *"huivi on osa minua"*. Huiviin liittyvät negatiiviset kommentit pyrittiin jättämään omaan arvoonsa. Se, että nainen ei käyttänyt huivia Suomessa, saatetaan tulkita esimerkiksi seuraavasti:

"Jos tyttö ei käytä huivia, niin muut afganistanilaiset saattavat ajatella, että tyttö on huono tyttö. Meidän kulttuurissa äidit katsovat, että tytöt käyttäytyvät hyvin ja he ajattelevat, että muuten kukaan ei halua mennä naimisiin tytön kanssa."

Tässä tarinassa kuvaillaan huivin käyttämisen yhteyttä tytön maineeseen. Omassa yhteisössä naiseutta ja hyvää mainetta tulee korostaa hivin käyttämisellä. Tyttö tutkimuksessa on tutkittu tyttöjen hyvän ja huonon maineen syntymistä. Samalla on haluttu löytää vastauksia siihen, minkälaiseen muottiin tyttöjä kannustetaan ja minkälaista tyttömyyttä pidetään rangaistavana. Kysymys on sukupuolittuneen arjen tekemisestä näkyväksi. (Aaltonen 2011, 270.)

7.2 Omaan perheeseen kiinnittyvä sosiaalinen identiteetti

Suhteet perheeseen ja erityisesti omiin vanhempiin määrittivät nuorten identiteettiä ennen ja jälkeen Suomeen muuttamisen. Suomeen muuttaminen merkitsi sopeutumista uudenlaisiin tilanteisiin ja aiheutti muutoksia myös nuorten ja heidän vanhempiensa välisiin suhteisiin. Nuorten oman reviirin laajentumisesta seurasi perheen sisäisiä jännitteitä, joita purettiin perheenjäsenten välisissä keskusteluissa ja neuvotteiluissa. Nuoret painottivat sitä, että heillä kaikilla oli erilaiset perheet, joilla oli erilaisia käsityksiä lasten kasvatuksesta sekä erilaisia sääntöjä siitä, mikä oli sallittua eri sukupuolille. Nuorten mielestä oli tärkeää kuunnella omien vanhempien mielipiteitä ja neuvotella heidän kanssaan oman tilan ja paikan ottamisesta. Neuvotteleminen oli yleensä ottaen helpompaa niillä nuorilla, jotka olivat syntyneet Suomessa tai tulleet tänne lapsena. Haastateltavat, jotka olivat muuttaneet Suomeen nuoruusiässä, kertoivat joutuneensa kamppailemaan enemmän omasta autonomiasta.

Kaikki nuoret kokivat saavansa paljon tukea omilta perheiltään. Perheen merkitys voimavarana korostui uudessa tilanteessa, kun nuoret rakensivat identiteettiä uudelta pohjalta. Ydinperhe säilyi, vaikka moni muu asia ja koko ympäristö muuttuivat. Isä ja äiti asettivat alaikäisille nuorille naisille sääntöjä, mutta osassa perheitä myös veljet antoivat ohjeita. Vanhemmat rajoittivat esimerkiksi yksin matkustamista ulkomaille tai synnyinmaahan perustellen asiaa matkustamiseen sisältyvillä vaaroilla ja riskeillä. Kun yksi nuorista halusi muuttaa toiselle paikkakunnalle opiskelujen vuoksi, hänen vanhempansa muuttivat mukana. Vanhempien mielestä se, että nuori nainen lähtisi yksin opiskelemaan ja muuttaisi pois kotoa, oli huono asia. He eivät myöskään sallineet sitä, että nuori lähtisi ulkomaille opiskelemaan.

Ketokiven (2009, 37, 60) mukaan tilanne, jossa aikuiselämänsä alkutaipaleella olevat nuoret rakentavat omaa lapsuuden perheestä erillistä elämää, aiheuttaa kamppailuita perhettä sitovan yhteisyyden ja nuoren autonomian välillä. Vanhempien odotukset ja toiveet kohdistuvat edelleen lapsiin ja heidän pärjäämiseensä elämässä. Aikuisten lasten valitsemat vaihtoehtoiset elämänpolut ovat omiaan järkyttämään perheen ylläpitämää sosiaalista järjestystä. Nuorten tarinoissa kuvailtiin sitä, miten he joutuivat kamppailemaan perheenjäsenten heille viitoittaman tien ja omien valintojensa välillä. Identiteetin rakentaminen ja suunnitelmat siitä, mitä halusi tehdä omassa elämässään, vaati jatkuvaa oman autonomian ja perheen antamien sosiaalisten mallien yhteensovittamista. Nuoret halusivat irrottautua perheensä ylläpitämästä mallitarinasta, jonka juoni rakentui aikaisen avioitumisen ja lasten saamisen ympärille. Heidän oli mahdollista tavoitella uusia päämääriä, mutta perheenjäsenten tuli ymmärtää nuoren omat valinnat, koska läheisiä suhteita perheeseen ei haluttu vaarantaa. Ratkaisuksi nähtiin perheenjäsenten erilaisten toiveiden ja näkökulmien huomioon ottaminen ja omasta autonomiasta neuvotteleminen kompromissiin pääsemiseksi.

Perheelle tuli perustella omat aikomukset askel askeleelta ja näyttää, miten motivoitunut oli johonkin vanhemmille uuteen asiaan ja uudenaikaiseen toimijuuteen. Harkittuaan kantaansa vanhemmat saattoivat kuitenkin asettua poikkitehoon nuoren valitsemalle polulle. Nuorilla riitti ymmärrystä siihen, että heidän isovanhempansa ovat kasvattaneet heidän omat vanhempansa erilaisessa ajassa ja paikassa. Maailma oli muuttanut niistä ajoista, joten nuoret kokivat tehtäväkseen vaikuttaa ensin aktiivisesti oman perheensä jäsenten ajatusmaailmaan ja yrittää saada siihen muutosta:

E: Tulkitsenko mä oikein, että te teette tietynlaista vaikuttamistyötä myös omassa yhteisössä tai omassa perheessä täällä Suomessa?

Q: Mä oon afganistanilainen ja oon muslimi. Aina sanotaan, et se ensimmäinen vaikuttamistyö tai se riita tapahtuu perheessä, jos joku haluaa päästä yläpuolelle tai johonkin isoon asiaan. Meidän pitää ensin saada lupa meidän perheestä. Et puhutaan niiden kanssa tosi paljon ja sen jälkeen me voidaan päästä yhteiskuntaan ja yhteiskunnassa meidän pitää tehdä tosi paljon töitä. Se ensimmäinen työ tapahtuu meidän perheessä.

Nuoret suuntasivat kohti kriittistä autonomiaa saattamalla ensin omat perheensä tietoisiksi vaikuttamistyön sisällöstä ja merkityksestä. Rajankäyntiä perheenjäsenten kanssa tehtiin hienovaraisesti, koska vanhempien kanssa haluttiin säilyttää läheiset välit. Ketokiven (2009, 33, 35) mukaan vanhemmat haluavat sosialisointia ja lasten kasvatuksen kautta siirtää lapsilleen perheessä tärkeitä malleja, jotka koskevat esimerkiksi sosiaalista asemaa, koulutusastetta ja elämäntapaa sosialisointia ja lasten kasvatuksen kautta. Vanhemmat voivat vierastaa lastensa elämää silloin, kun se on erilaista verrattuna heidän antamaan malliin. Nuoret eivät halunneet rikkoa vahvaa sidettä perheeseen. Yksi nuorista kertoi hänen äitinsä seuraavan häntä sosiaalisessa mediassa ja näkevän myös sitä kautta hänen tekemisensä. Vähitellen vanhemmat oppivat uusia asioita ja tämä oli helpottanut vaikuttamistyössä mukana olemista. Siihen onnistuttiin saamaan vanhempien lupa neuvottelujen kautta. Vaikuttamistyö omassa perheessä oli onnistunut.

Nuoret ottivat omissa tekemisissään huomioon sen, mitä seurauksia vaikuttamistyöstä voi aiheutua vanhemmille emotionaalisesti tai perheen sosiaaliselle asemalle. Kaikki perheenjäsenet tavoittelivat yhteisyyttä ja rooleista perheessä ja perhe-elämän ulkopuolella neuvoteltiin. Perhesuhteita vaalittiin eikä omasta perheestä haluttu vieraantua oman toiminnan seurauksena. Suomessa syntynyt nuori kertoi, että hänen ei tarvitse pyytää vanhemmiltaan lupaa tehdä vaikuttamistyötä. Hänelle on kuitenkin tärkeää, että vanhemmat ovat tietoisia, ymmärtävät ja hyväksyvät hänen harjoittaman poliittisen vaikuttamistyönsä:

S: Jos mä esimerkiksi keskustelen äidin kanssa..esimerkiksi silloin kun mä halusin mennä politiikkaan mukaan, ni mun piti keskustella mun äidin kanssa tästä asiasta ja äiti halusi ensin tietää, et mitä mä tarkoitan sillä et mä oon menossa politiikkaan mukaan. Ja sit mä jouduin kertomaan hänelle askel askeleelta et mitä tarkoittaa se, et menee vaikka johonkin poliittiseen puolueeseen Suomessa ja mitä kaikkea pitää tehdä. Äiti ei oo ollut koskaan poliittisesti aktiivinen, mut isä on ollut. Silloin kun isä oli poliittisesti aktiivinen niin..silloin 70-luvulla Irakissa oli suuri pelko kommunisteista ja mun isä oli kommunisti. Se ajatus

mikä mun isällä oli ni hän oli nuori, hän halus vaikuttaa, hän halus rikkoa ne perinteet, hän halus tasa-arvoa kaikille niin tytöille kuin pojille, koska hän näki, et tytöt on menossa eteenpäin paljon paremmin, mut sit yhtäkkiä niiltä estetään se..hän oli, että ei pitää enemmän tehdä. Silloin kun me ollaan kasvettu kaikki, ni mä voin sanoa et meidän perheessä on joka sunnuntai sunnuntailounas ja me tullaan kaikki mun sisarukset kotiin ja sit me puhutaan paljon politiikasta..ja mä oon huomannut sen, että mun veljetkin..vaikka mun isä ei oo ollut ehkä 20 tai 30 vuoteen kommunisti..mutta heillä on edelleen niitä vasemmistopuolueen ajatuksia ja aatteita, et yhteiskunta pitää rakentua kaikkien eduksi, kaikkien tavoitteeksi, kaikkien äänet pitää kuulua, ei saa olla vaan että yks on se joka johtaa kaikkia. Mä huomasin, että mun isän kohdalla kun mä sanoin, et mä haluat nyt hakea tänne ja tehdä tän ni isä jäi aina miettimään pitkään ja hän oli silleen et hän ei oikein halua antaa mielipidettä vielä asiasta, kun hänen pitää vielä käydä läpi sitä.

Tämä tarina kuvastaa myös haastateltavan kertomusta siitä, että hänen vanhempansa ovat opettaneet hänelle monia tärkeitä asioita elämästä ja maailmasta. Isän opetukseen kuului se, että tasa-arvo ja ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ihmisille. Perheessä arvostettiin koulutusta ja tutkintoja, joiden avulla pystyisi turvaamaan elämänsä seuraavassa maassa, mikäli joutuisi lähtemään pois Suomesta. Monipuolinen ammattitaito olisi tae siitä, ettei uudessa maassa tarvitse aloittaa nollostaan. Vanhemmilla oli oma kokemus siitä, miten ammatti on auttanut sopeutumisessa Suomeen ja työnsaannissa täällä. Kodista irtautuminen ei ole vain nuorten naisten kysymys. Myös nuoret miehet joutuvat kamppailemaan mahdollisuudesta muuttaa pois samalta paikkakunnalta, mutta ehkä eri syistä. Tällainen syy saattaa olla oletus siitä, että poika pitää huolta yksinhuoltajaäidistä. (Turtiainen & Jassin 2018.)

7.3 Sukupuoli identiteetin määrittäjänä

Sukupuoli-identiteetti muodostuu kasvatuksen, itse omaksuttujen identiteetin palasten sekä ympäristöstä tiedostamattomasti saatujen viestien kautta. Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa yksilön sisäistä tunnetta itsestään naisena tai miehenä. Sukupuoli on tilanteinen, joten sitä voidaan tuottaa eri tavalla tilannekohtaisesti. Käsitteet sukupuolesta, kuten uskomukset naisten ominaisuuksista ja tyypillisestä käytöksestä, ovat usein stereotyyppisiä. (Pirskanen 2006, 94–95.) Nuorten vanhemmat olivat kasvaneet erilaisessa sukupuolijärjestelmässä verrattuna Suomen järjestelmään. Tarkastelen seuraavaksi sukupuoleen liittyvien tarinoiden kautta sitä, miten nuoret kokivat sukupuolen määrittävän identiteettiään suhteessa sukupuolittuneisiin normeihin, sukupuoleen liittyviin ihanteisiin ja velvollisuuksiin. Tarinoista ilmeni, että nuoret kokivat heille tarjoutuvan enemmän naisen asemaan ja rooliin liittyviä mahdollisuuksia Suomessa verrattuna omiin tai heidän vanhempiensa lähtömaihin.

Nuoret pohtivat paljon sitä, mitkä asiat ja teot katsotaan naisille tai vastaavasti miehille sopiviksi heidän omissa perheissään ja yhteisöissään. He kyseenalaistivat kulttuurisesti arvostettua tapaa olla nainen. Nuoret kertoivat tarinoita siitä, mitä on olla naissukupuolen edustaja. Sukupuoli sai merkityksiä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Nuoret sanoivat käyttävänsä näitä tilanteita neuvottelun kenttänä

keskustellakseen sukupuoleen liittyvistä odotuksista ja siitä, miten odotuksia oli mahdollista muuttaa. Oman perheen turvallisessa ilmapiirissä oli mahdollista neuvotella sukupuoleen liittyvistä erilaisista näkemyksistä. Omien vanhempien transnationaalisia käytäntöjä, lähtömaan tapoja ja tottumuksia, ei haluttu välttämättä jatkaa. Nuoret pyrkivät rikkomaan esimerkiksi omalta äidiltään saamaa äitiyden roolimallia sekä mallia naisena olemisesta. Äidin kanssa neuvoteltiin siitä, halusiko äiti nähdä tyttärensä kasvavan samalla tavalla kuin äiti itse oli kasvanut:

M: Mä näin miten paljon eroa mulla on ja sit, kun ollaan täällä Euroopassa ja kaikki tytöt on melkein samanarvoisia. Mun äiti aina sanoi, että kun hän meni Iranissa naimisiin, niin hän ei voinut mennä ulos ilman isää. Hänellä ei ollut hyvä elämä. Lapsuudessa tai nuoruudessa mun isoäiti ei antanut mun äidille lupaa esimerkiksi mennä ulos, mennä kauppaan yksin tai kavereitten kanssa ja sit nyt mun isä ei anna sille lupaa. Yks päivä mä istuin mun äidin kanssa ja istuin sen viereen..mä sanoin sille, et sä sanoit mulle, et sulla oli tällainen elämä - et sä et voinut mennä minnekään, sä et voinut tehdä mitään. Mutta sä teet nyt ihan samalla tavalla, kun sun äiti et sä et nyt anna mulle lupaa et mä teen mitä mä haluaisin..ja hän tajusi et joo. Mä sanoin sille, et mä en halua et mun elämästä tulee samanlaista kun sun elämästä ja sitten sen jälkeen se antoi mulle luvan.

Nuoret kokivat olevansa autonomisia Suomessa ja halusivat kyseenalaistaa oman yhteisön nais- tai miessukupuoleen kasvamisen kriteereitä, jotka edustivat samalla käsityksiä normaaliudesta. Esimerkiksi käsitys koti- ja hoivatöiden kuulumisesta naisille perustui sukupuoleen. Nuorten kriittinen autonomia haastoi yhteisön kulttuuriset mallitarinat sukupuolen merkityksistä. Mallitarinan juoneen kuului naisen varhainen avioituminen. Biologinen ikä oli eri asia kuin koettu ikä. 30-vuotias naimaton nainen oli jo ”vanhanpiian iässä”. 25–26-vuotiaiden naisten oletettiin olevan jo kolmen lapsen äitejä. Nuoret eivät halunneet identifioitua kulttuuriseen mallitarinaan, jossa nainen on syntynyt vain sen vuoksi, että hänestä tulisi hyvä äiti ja vaimo. Oma tulevaisuus haluttiin nähdä toisenlaisessa valossa:

P: Ja sit mä oon aina sanonu varsinkin nuorille naisille, et sun äidin haaveet ei sais olla samanlaisia, kun sun haaveet! Et sullakin saa olla omat haaveet ja mitä sä oikeesti haluat, niiku et kyseenalaista oikeesti asioita! Että ei vaan niiku esimerkiksi sitä, että mäkin kävin ennen tosi paljon moskeijassa ja kaikissa niissä ja tosi paljon niiku naisten asema..tai miten naisista puhuttiin ni oli vaan se, et sit ku sä oot menny naimisiin, ni sul vast elämä alkaa ja sit sä vaan hoidat lapsia ja sun elämä loppu siihen!

Kuvattu tarina on yhdenmukainen naistutkimuksen professori Päivi Naskalin (2010, 281) kuvauksen kanssa siitä, että sukupuoli tehdään olemassa olevaksi arjessa teoilla, eleillä ja puhetoilla. Naiseksi tullaan kasvatus- ja koulutusikäntöjen määrittämällä omaksumalla tyttönä ja poikana olemisen normeja. Nuoret kritisivat sitä, että heidän omissa yhteisöissään nuorille naisille oli uskoteltu, että heidän tulisi mennä naimisiin nuorena eli 18–20-vuotiaina ja elämä alkaisi siitä: *Tyttö on koko ajan luullu, et hänelle tulee sellanen niiku ihana, uljas, upea prinssi valkoisella hevosella, mutta ei se ollut sellainen.* Moni nuori nainen oli eronnut vuoden tai kahden sisällä avioitumisesta. Erosta oli seurannut katkeruuden ja jopa vihan tunteita itseä, omaa yhteisöä,

yhteiskuntaa, maailmaa ja Jumalaa kohtaa: *Ne on alkanu vihaan, koska ne on ollu lapsia..anteeksi ne on ollu lapsenmielisiä. Ja niille on uskoteltu koko ajan sellasta Disney-prinsessan loppua..ja se on musertunu ja silloin, kun se on musertunut, nää henkilöt on tullu niin vihaisiksi ja sellaisiksi, että he on oikeesti katkeria..ja oikeesti ei enää halua mitään.* Nuorille naisille tulisi kasvatuksessa kertoa avoimesti, että avioliitossa molempien puolisoitten tulee olla kyvykkäitä ja valmiita tekemään kompromisseja joka päivä: *Avioliitto on jatkuvaa työtä ja teidän pitää joka päivä valita, että te rakastatte toisianne seuraavana päivänäkin. Joka päivä valita, että mä haluan jatkaa tässä suhteessa. Se on jokapäiväistä työstämistä ja kukaan ei kerro näitä asioita tytöille!* Nuoret tekivät vaikuttamistyötä lähipiirissä tuke- malla ja ohjaamalla nuoria naisia avioliittoon ja perheen perustamiseen liittyvissä asi- oissa.

Nuorille naisille itselleen avioliitto oli mahdollisuus ja toive, mutta sitä ei koettu pakkona tai edellytyksenä omien haaveiden toteuttamiselle tai merkityksellisen elä- män elämiselle. Haaveena oli löytää sielunkumppani, joka jakaisi samoja arvoja ja jonka kanssa voisi rakentaa yhdessä elämää. Nuorten perheet puolestaan ajattelivat aviopuolison olevan myös turva, jonka kanssa naisen olisi turvallisempaa esimerkiksi matkustaa ulkomailla.

Sukupuolten tasa-arvon toteutumisen ideaali on osa kansallista identiteettiä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. ”Toisiksi” määrittyvät helposti ne, joiden ei kuvi- tella noudattava tätä periaatetta. Ideaali toimii erottelun välineenä jakaessaan valta- väestöön kuuluvia ihmisiä ”meihin” ja länsimaiden ulkopuolelta tulevia ”toisiin”, joi- den miesten uskotaan olevan väkivaltaisia ja sortavan naisia. (Hiitola, Anis & Turtiain- nen 2018, 18.) Nuoret ajattelivat naisilla olevan erilaisia haasteita ja vaikeuksia kai- kissa kulttuureissa. Suomalaisessa kulttuurissa positiivisena nähtiin se, että naisilla voi olla samanaikaisesti monia rooleja. Nainen pystyi olemaan kotiäidin roolin lisäksi myös muissa rooleissa esimerkiksi harrastusten ja muiden omien asioiden tekemisen kautta. Nuoret määrittivät itsensä feministeiksi, jotka toimivat määrätietoisesti kohti sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista. Miehet ja naiset tarvitsivat toisiaan il- man mitään vastakkainasettelua:

Q: Meidän kaikkien perheet on hyviä, mutta ne itsekkin ovat kasvaneet siinä maassa, jossa niiden vanhemmat ovat opettaneet niille, et joo tää on oikein. Ja sitten ne tekee niitä ihan samoja asioita meillekin. Mutta ne ei tiedä, et nyt maailma on kehittynyt ja nyt on erilaista ja Suomessa on erilaista. Ne itsekkin oppivat vähän kerrallaan ja mun perhe on nyt oppinut vähän kerrallaan. Esimerkiks mä on nyt enemmän kun mun veli ulkona ja teen kaiken- laista ja sillee. Mä pääsin mun ensimmäiseen vaikuttamistyöhön ja siellä oli vaan poikia. Mä olin kolmen kuukauden ajan ainoa tyttö siellä ja tein siellä töitä. Ja se ei ollu mulle mi- tään sillei, et täällä on vaan poikia ja näin. Se ei ollut mulle tärkeätä, koska mä näin kaikki ihmiset samanlaisina. Mulle ei ollut sillee, et tää on poika tai tää on tyttö. Kaikki ihmiset oli mulle samanarvoisii samanlaisii ja ei ollut mitään eroa. Nyt perhe suhtautuu paljon pa- remmin verrattuna esimerkiks siihen ekaan vuoteen, kun olimme Suomessa. Nyt ei tar- vitse..mä en esimerkiks kerro missä mä oon vapaaehtoistöissä, missä ryhmissä tai nii sillei.

Tutkielmaan osallistuneet nuoret eivät halunneet uusintaa sukupuolijakoa, joka ilmenee esimerkiksi naisen ja miesten töissä, varhaisessa avioitumisessa ja erilaisissa mahdollisuuksissa liikkua kodin ulkopuolella. He tekivät vaikuttamistyötä omissa perheissään saadakseen yhtä paljon valtaa kuin heidän veljillään oli. Nuoret pysäyttivät vanhempansa pohtimaan itsestään selvinä pidettyjä sukupuolittuneita käsityksiä ja sitä, mikä toimintatapa oli normaalia Suomessa:

M: Ja minun äiti oli tosi vihainen alussa, että miksi sä tulet niin myöhään kotiin? Mä sain, että äiti – mä olin kuntosalilla tai koulussa, en ollut baarissa tai kavereiden kanssa kadulla tai näin. Mutta äidille oli vähän vaikea hyväksyä tämä tilanne, koska hän ei haluaisi, että hänen tytär tulee myöhään kotiin. Koska meidän kulttuurissa se on paha tai huono asia, että naiset tulevat kotiin myöhään. Myöhemmin äitikin lähti kouluun ja ymmärsi, että tässä isommassa kaupungissa voi tulla myöhään kotiin ja näin. Hän on tosi hyvä äiti, mutta tämä kulttuuriin liittyvä asia häiritsee myöskin äitiä.

Toisinaan vanhempien kanssa käydyt neuvottelut kulminoituivat kamppailuiksi omasta autonomiasta. Kamppailu saattoi päättyä äidin kysymykseen: *Miks sä et voi olla vaan niin ku nuo muut tytöt?* Niemelä (2003, 99) on tutkinut somalialaistytöjen käsityksiä suomalaisista tytöistä. Tutkimukseen osallistuneet tytöt kokivat itselleen vieraaksi suomalaisen yhteiskunnan korostaman individualismin ja siihen liittyvän itsensä etsimisen sekä vanhempien mielipiteen ohittavan autonomian. Haastattelemani nuoret joutuivat todistelemaan itselleen ja muille sitä, että voivat pärjätä ja menestyä opinnoissa sekä työelämässä. Nuoren onnistuttua tavoitteissaan äidin kysymys muutti muotoaan hänen todetessaan: *Hyvä, et sä et oo ku noi muut tytöt!* Onnistumisten eteen oli tehty paljon työtä vahvan naisen identiteetin rakentamiseksi:

P: Mä koen, että naisena susta voi tulla mitä ikinä sä oikeesti haluat. Ja sä voit harrastaa mitä sä haluat eikä se oo se, että koska sä oot tyttö, ni sä et voi harrastaa vaikka sählyä tai koripalloa. Tai se et, ku sä oot tyttö, ni sulla pitäs olla kotiintuloaika, mut sit taas pojilla ei oo. Tai ku sä oot tyttö, ni sä joudut tekemään enemmän kotitöitä. Pitäs olla tasavertanen! Mulla ne on enemmän kasvatukseen liittyviä asioita ja tasavertaisuuteen. Ja koettaisiin, että myös naisilla on tunteet ja ne on ihmisiä, eikä mitään robotteja, joita voi oikeesti vaan säädellä ja ohjaila.

7.4 Koulutuksellinen ja ammatillinen identiteetti

Ammatin valitseminen vaikuttaa tulevaisuutta koskeviin päätöksiin sekä identiteettiin. Nuoret katsoivat sukupuolen rajaavan jonkin verran myös mahdollisuuksia koulutukseen ja ammattiin. Opettajan, lakimiehen ja hammaslääkärin ammatit koettiin tavoittelemisen arvoisina nuorten tarinoissa ja tulevaisuuden haaveissa. Yksi nuorista oli jo valmistunut luokanopettajaksi, yksi opiskeli oikeustiedettä ja yksi tradenomiksi. Kahden nuoren ammatillisen identiteetin määrittäminen ei ollut selkeää. Omilla ja vanhempien elämäkokemuksilla lähtömaassa oli merkitystä nuorten

koulutuksellisiin ja ammatillisiin valintoihin. Oikeustiedettä opiskeleva nuori kertoo tästä esimerkiksi:

S: Se, että mä haluan lakimieheksi. Silloin, kun mä olin pieni tyttö ja mä opiskelin tieteitä. Mun vanhemmat oli humanisteja ja opiskeli humanistisia aloja. Mä taas opiskelin tieteitä ja halusin lääkäriksi. Ja silloin, kun mä olin lääketieteellisen pääsykokeissa ja mulla meni niissä fysiikan osuus huonosti, niin miten tää on mahdollista, koska mä oon koko ajan halunnut lääkäriksi niin et mä voin mennä vaikka Lääkärit ilman rajoja -järjestöön. Ni mä oon koko ajan halunnut mennä siihen. Ja mä selitin mun vanhemmille ja mä näytin videoita ja dokumentteja ja he hyväksyi sen. Mun ne sano, et koeta ensin päästä sisään ja mä en päässy sisään. Ja mä ajattelin, et mul on koko ajan ollu laki lähellä sydäntä ja oikeudenmukaisuus ja se, et pitää taistella kaikkien oikeuksien puolesta, koska se on jo perustuslaissa. Ni se on kummunnut sieltä Irakista ihan tänne Suomeen asti mun persoonaan ja se on juurtunut mun persoonaan. Mun täytyy olla oikeuden puolustaja, koska mun suku on aina ollu oikeuden puolustaja. Mun isoisät ja esi-isät kaikki kuoli oikeuden puolesta. He ajoi oikeuksia kaikille vähemmistöille. Mulla on nyt se, että munkin pitää se tehdä.

Tavoitteiden saavuttaminen voi kärsiä, jos ihmisellä on puutteellisia käsityksiä tapahtumien välisistä syy-seuraussuhteista (Hänninen 2003, 54). Haastateltavien kertomuksissa tuli esille monenlaisia opiskeluihin ja työelämään liittyviä syy-seurausketjuja, jotka ovat olleet vaikuttamassa opintojen etenemiseen sekä omiin valintoihin. Yliopisto-opintoja suorittava nuori kertoi huonojen ihmissuhteiden muokanneen hänen käsitystään itsestään, omista vahvuuksistaan ja heikkouksistaan sekä hidastaneen hänen valmistumistaan useilla vuosilla. Ihmiset olivat kateellisia hänen opinnoistaan ja estivät opintojen etenemistä. Nuori oli töissä opiskeluaikana ja tienasi hyvin. Ihmiset käyttivät hyväkseen hänen hyväntahtoista luonnettaan ja anteliaisuuttaan. Toisten ihmisten velkojen maksaminen ja näiden elämän kustantaminen ei ollut vierasta. Rahaa paloi kalliissa ravintoloissa ja sitä käytettiin häikäilemättä hienoihin vaatteisiin ja lahjoihin. Nyt kaikki ”oppirahat” oli maksettu ja nuori kertoi olevansa se ”minä”, joka haluaa oikeasti olla:

S: Mä opin niistä kolmesta vuodesta ja nyt mä meen kovalla vauhdilla eteenpäin. Mä haluan ja mä oon taas se minä, joka mä olin aikaisemmin...Mä oon saanu mun ympärille sellaisia vahvoja naisia, jotka on käyny kans..anteeks mun ruma kielenkäyttö..mut käyny läpi helvetin! Samanlaisia tilanteita, mitä mäkin oon käyny ja he haluaa tehdä mun kanssa näitä töitä ja se on niin hienoa!

Nuorten koulutuksellinen ja ammatillinen identiteetti tarkentui ja muuttui jatkuvasti oman osaamisen karttuessa. Vaikuttajanaisen identiteetti ohjasi sekä koulutuksellisia valintoja että ammatillisen työn sisältöä. Luokanopettajana työskentelevä nuori esimerkiksi ilmaisi huolensa koronapandemian aikana etäopetuksessa olleista lapsista, joiden vanhemmat olivat lukutaidottomia tai eivät osanneet suomen kieltä. Kaikki ohjeistus tapahtui Wilma-järjestelmän kautta. Prosentuaalisesti iso osa lapsia jäi hyvin vaillinaisen ohjeistuksen varaan. Nuori oli ilmaissut huolensa julkisesti ”Alakoulun aarraitassa”, Suomen kaikkien opettajien nettiyhteisössä, ja tarjoutunut kääntämään oppilaille ja heidän perheilleen laadittuja Wilma-tiedotteita.

P: Jotkut oli sillai, et voit sä tehdä sellaisen yleisen tiedotteen, et mitä nyt on tapahtunu Suomessa. Ja pitäs olla enemmän aktiivinen siellä Wilmassa, ja jos ei oo tunnuksia ni sä et oikeesti hahmota sitä. Sit mä tein sen ja tosi paljon tuli kiitosta. Mä nyt vaan toivon, et jotenkin helpottaisi, ku mä oon niin huolissani.

Työelämässä sukupuolen merkitys aktualisoituu niissä tilanteissa, joissa työntekijä kokee, että häntä syrjitään sukupuolensa perusteella. Sukupuoli on keskeisessä roolissa silloin, kun väheksyntä ja epäoikeudenmukaisuus haavoittavat omaa ammatitaitoa. Eri maita kuvaavissa sukupuolten tasa-arvoa mittaavissa tilastoissa Suomi halutaan kuitenkin nähdä eri maita kuvaavissa sukupuolten tasa-arvoa mittaavissa tilastoissa tasa-arvoisena maana, jossa sukupuolikysymyksiin kiinnittyy huomio ainoastaan palkkaerossa. (Korvajärvi 2010, 191, 193.)

Yksi nuorista kertoi, että hänen on ollut välillä haasteellista ilmaista ammatillista identiteettiään, johon kuuluivat korkeasti koulutetun nuoren naisen ammattitaito, huoliteltu pukeutuminen eli jakkupuku, vakuuttava puhetapa sekä tietyt eleet ja ilmeet. Työmaailmassa ja omassa yhteisössä on herännyt kateutta nuoren saavuttamasta ammatillisesta asemasta:

S: Lähinnä niin työmaailmassa kuin sen ulkopuolellakin ja omassa yhteisössäkin on ollut välillä hankala näyttää kuka mä olen, koska mä oon huomannu sen, että meidän yhteisössä on paljon sellasia henkilöitä, joilla on vaikea ymmärtää, että kaikki korkeakoulutetut ei oo nenäkkäitä tai liian ylpeitä itsestään tai jollain tavalla pahaa haluavia..joillakin meidän yhteisössä on edelleen sitä vanhaa perintöä. Joillakin on sellanen mielikuva, et jos sä oot vähänkin korkeakoulutettu ja sul on enemmän rahaa, ni sä jotenkin omistat sen toisen ihmisen elämän.

Maahanmuuttajanaisen kohdalla työpaikkasyrjinnän syynä voi sukupuolen lisäksi olla myös etninen alkuperä. Silloin, kun ihmistä määrittävät monet asiat samanaikaisesti, puhutaan moniperustaisesta syrjinnästä. Syrjinnän perustetta voi olla haasteellista osoittaa, mikä vaikeuttaa siihen puuttumista. (Harjunen 2010, 306.) Työllisyyskeskuksessa työskennellyt nuori kertoi siitä, miten yhteiskunta rajoitti maahanmuuttajien toiveita ja tavoitteita koulutukseen ja työelämään pääsemisen suhteen. Maahanmuuttajia niputettiin yhteen samaan kategoriaan ja heidän ajateltiin hakevan ammattikouluihin opiskelemaan pelkästään sen vuoksi, että he saisivat Suomen kansalaisuuden, jonka edellytyksenä on yleinen kielitutkinto eli YKI-tutkinto tai ammattitutkinto. Ammattikoulut alkoivat muuttaa käytäntöjään ja vaikeuttaa kaikkien maahanmuuttajien sisäänpääsyä opintoihin riippumatta siitä, oliko henkilö asunut Suomessa useita vuosia, tullut hiljattain Suomeen tai syntynyt Suomessa:

S: Kunhan sä näytit vaan maahanmuuttajalta niin yhtäkkiä kaikki oli siinä samassa pakassa. Se oli mun mielestä jotenkin niin väärin ja mä koitin puhua paljon sen eteen työsäni..oli se sitten meidän kaupungin työntekijöiden kanssa tai TE-toimiston työntekijöiden kanssa tai oli se sitten itse niiden ammattikoulujen kanssa. Aina kun oli paneelikeskusteluja tai seminaareja tai missä mä voin ottaa kysymällä tai kommentoimalla esiin näitä asioita, niin sen mä tein. Sen lisäksi mä olin aktiivisesti mukana useammassa yhteistoiminnassa.

Sukupuolistuneet työ sekä työelämäkäytännöt kulminoituvat kysymykseen naisten pääsystä työhön ja ihmisarvoiseen kohteluun työelämässä rodusta, iästä, uskonnosta, ulkonäöstä, pukeutumisen tavoista ja muista eroista huolimatta. Sukupuolistuneet erot liittyvät ammatillisiin identiteetteihin, työhön sisältyviin symboleihin sekä työn merkityksiin eri kulttuureissa ja tilanteissa. (Korvajärvi 2010, 194–195.) Yksi haastateltavista kertoi tarinoita siitä, miten hän jatkuvasti oikaisi etenkin miespuolisten kollegoidensa käsityksiä huivipäisistä musliminaisista. Virheelliset ja stereotyyppiset käsitykset liittyivät esimerkiksi musliminaisten mahdollisuuksiin saunoa ja harastaa miehisiä urheilulajeja kuten soutamista. Kollegoilla saattoi olla harhaluuloja myös siitä, että musliminainen saisi opiskella vain johonkin tiettyyn rajaan asti. Nämä asiat eivät olleet riippuvaisia uskonnosta. Media väärästi musliminaisia koskevia mielikuvia sekä välittää usein käsitystä siitä, että kaikki musliminaiset olisivat samanlaisia:

S: Mä oon aina tuonu joka paikassa esille, että huivin käyttäminen ei estä mun aivosoluja kehittämästä. Tollei mä oon sanonu monelle ihmiselle..et ei huivi tukahduta mun aivosoluja. Mä oon ollu tosi suorasanainen ja sanonu sillei viitsinä, et ei tää huivi tukahduta näitä happioksideja, et kyl ne pääsee sinne kehittymään niiden aivosolujen kanssa ja kaikkee muuta tollasta. Mut ei oo ollut ikinä kova tarve. Mut se on ollu tosi ihana tilaisuus oikaista näitä todella outoja käsityksiä meidän uskonnosta.

Feministinen kasvatustieteellinen tutkimus näkee koulutuksella olevan syvälle ulottuvaa valtaa yksilöiden identiteettien rakentumisessa. Koulutus ei tarjoa ainoastaan tietoja ja taitoja. Niiden lisäksi koulutus on toimintaa, jossa kamppaillaan yhteiskunnallisista asemista, identiteettien määrittelyistä ja tiedon oikeellisuudesta. Kasvatus ja koulutus ovat yhteiskunnallisen vallankäytön muotoja, joiden avulla sukupuolistetaan yksilöitä kulttuurissa sopivaksi katsottuihin sukupuolen esittämisen tapoihin. (Naskali 2010, 278.) Nuorten mukaan ei ollut tavatonta, että muut ihmiset kyseenalaistivat heidän koulutuksellista ja ammatillista identiteettiään. Kyseenalaistaminen tapahtui epäsuorasti kohdistuen esimerkiksi pukeutumiseen ja muuhun ulkoiseen olemukseen tai suomen kielen taitoon. Opiskelukaverit saattoivat kieltäytyä tunnustamasta Suomessa syntyneen haastateltavan syvällistä suomen kielen taitoa esimerkiksi suomalaisten sananparsien ymmärtämisessä:

S: Mulla oli kans yks tollanen tilanne, joka tapahtui lokakuussa, mä olin luennolla ja..ku meillä on sillai että normaalit kantasuomalaisetkaan ei tiedä näitä sanoja, koska lakiteksteissä on sellasia sanoja, joita vaan tuomarit käyttää tai asianajajat, ku ne on itse siellä istumassa..ja niillä tarkoitetaan sellasia vanhoja niiku kansantaruista tulleita nimityksiä esimerkiksi jollekin peikolle tai muulle tälläsellä ni se on ohjautunu lakitekstiin ja sillä pystytään kokonainen lause yhdellä subjektiivilla tai adjektiivilla kuvailemaan.. ni sitten mä tiesin mitä se sana tarkoittaa, mä oon kuullu sen aikasemmin..mut sit mä jäin miettiin et mikä se on englanniksi..mä oon sen saman tekstin opiskellu englanniksi jo aikasemmin, et mun piti vaan keksiä se sananparsi suomeksi, ni sit mä kysyin mun vieruskaverilta, ni hän luuli et mä en ymmärrä lainkaan..Mä jäin miettii pitkää ja sit mä kysyin mun vieruskaverilta, mut se oli niin törkee se sen vastaus..et perkele suomi on mun äidinkieli..outo tilanne! Tällasia tilanteita tulee.

Feministisessä tutkimuksessa katsotaan, että kulttuurisilla tavoilla ja perinteillä on valtaa vaikuttaa nuorten ammatinvalintaa koskeviin päätöksiin. Valinnan mahdollisuuksia rajaavat tekijät perustuvat käsityksiin siitä, mitkä ovat normaaleja naisten ja miesten tehtäviä. (Naskali 2010, 283.) Haastateltavat eivät halunneet uusintaa sukupuolijakoa koulutus- ja ammatinvalinnoissa. He tekivät yksilöllisiä ja autonomisia ratkaisuja, joista neuvoteltiin perheen kanssa. *Sä voit tehdä mitä vaan* -kertojaposition kuvaava aineistossa nuorten ammatti-identiteettiä, joka ei määrittynyt sen mukaan, mitä tyttöjä ohjattiin opiskelemaan oman yhteisön tai suomalaisen yhteiskunnan taholta. Nuoret noudattivat koulutus- ja ammatinvalinnoissaan autonomiaa ja tekivät vaikuttamistyötä yhteiskunnallisella tasolla naisten ja miesten tasa-arvoisuuden toteuttamiseksi työelämässä.

7.5 Rasismi identiteettiä rakentamassa – ponnistelut ja kamppailut autonomian puolustamiseksi

Autonomian ja kontrollin tunne omasta elämästä ovat tärkeitä hyvinvoinnin osatekijöitä. Rasismi ei jätä mahdollisuutta itsemäärittelylle. Nuorten tarinoissa rasismi merkitsi syrjintäkokemusta. Rasismilla tarkoitetaan tässä yhteydessä Rastaan (2005b, 87) mainitsemaa toisen ihmisen erilaisuuden tai rodun tunnistamista ja ilmaisemista monilla eri tavoilla, kuten katseilla, erilaisella kohtelulla, poissulkemisella, oikeuksien epäämisellä sekä väkivallalla. Kaikki nuoret kertoivat kokeneensa rasismia ja rasisista kiusaamista Suomessa koulussa, työharjoittelussa ja työpaikalla. Jos kategoria, johon ihminen luokitellaan, liittyy häneen kielteisiä ennakkokäsityksiä, on hänen rakennettava omaa identiteettiään leimatun identiteetin varjossa (Kulmala 2006, 67). Juhila (2004, 20, 24, 28) käyttää vastapuheen käsitettä kuvaamaan leimatun identiteetin omaavan ihmisen reagoitua eli vastausta esimerkiksi rasismiin. Vastapuhe, jolla vastustetaan esimerkiksi kiusatun identiteettiä, voi olla sanallista tai se voi olla myös tekoja. Vastapuheeseen turvaudutaan silloin, kun oma käsitys itsestä on ristiriidassa leimatun identiteetin kanssa.

Suomeen muuttamisen jälkeen yksi nuorista koki koulussa jatkuvaa rasisista kiusaamista, josta seurasi lannistumista, uupumista ja masennusta, mikä johti toimintakyvyn menettämiseen. Hännisen (2004b, 279) mukaan masennuskokemuksessa ja fyysisessä sairaudessa on paljon samaa – molemmat aiheuttavat sekä fyysistä että psyykkistä tuskaa. Molemmissa tilanteissa ihmisen toimintakyky voi romahtaa. On pakko kohdata oma haavoittuvaisuus ja pohtia olemassaolon merkitystä. Muut oppilaat olivat syrjineet haastateltavaa nuorta koulussa. Kouluyhteisö ei tarjonnut suojeleen kokemusta tässä tilanteessa, vaan nuori koki jatkuvaa ulkopuolisuuden tunnetta. Kiusaamiskokemukset toistuivat eikä sovittelulle eli autonomian palauttamiselle ollut

sijaa. Nuoren rasismien ja väkivallan kokemuksia ei käsitelty koulun toimesta. Olivatko ne tabu? Autonomian heikentyessä tarinaansa kertonut nuori oli vaarassa menettää koko elämänhallintansa. Nuori teki näkyvää vaikuttamistyötä mediassa, mikä antoi luokkakavereiden jatkuvalla kiusaamisella ”lisää vettä myllyyn”. Rasismi oli nuorelle ympäristöstä nouseva autonomian uhka, jota vastaan oli luotava selviytymisstrategia. Nuoren tarinassa hän kääntää tämän uhkan voitoksi itselleen asettumalla kiusaajiensa yläpuolelle. Tämä vastapuheen asetelma vahvisti nuorta ja antoi hänelle voimaa kohdata haasteellisia tilanteita ja kamppailla itsensä ulos ”identiteettivankilasta” (ks. Juhila 2004, 24). Nuori kertoo:

Q: Koin melkein joka päivä rasismia. Esimerkiksi seiska luokalla oli vaan yks poika ja kasi luokalla oli poikien porukka ja ysin alussa mun luokan tytötkin lähti mukaan näiden poikien kaa ja sitten koko luokka oli mua vastaan ja ne kiusasi. Vuoden lopussa ysillä koko koulun ysiluokkalaiset olivat mua vastaan, koska ne näkivät mediassa mun vapaaehtoisuuden. Sen takia ne kaikki oli mua vastaan ja aina kiusasi. Silloin kun mä menin seiskalle ni mä olin asunu vuoden Suomessa ja se oli tosi vaikeaa mulle hyväksyä tätä asiaa, että täällä Suomessakin on tällaista, täällä Euroopassakin on tällaista. Mä masennuin sen kiusaamisen jälkeen. Mulla ei ollut mitään tavoitteita, ei mitään. Sen jälkeen mä menin kasille ja näin, et taas ne kiusaavat mua. Mä sanoin itselleni, et jos mä ottaisin näistä sanoista joka kerta masennuksen, niin siitä ei olisi mitään hyötyä ja elämässäni ei tapahtuisi mitään muuta. Sen takia mä opin saamaan näistä asioista voimaa. Joka kerta kun koin rasismia tai joku kiusasi mua, ni mä sain lisää itsevarmuutta. Et joo, mä oon jo tässä missä mä halua olla ja sen takia ne kiusaa mua. Mä oon niiden yläpuolella, vaikka ne kiusaa mua.

Rasismien kokemuksista selviytyminen edellytti haastateltavalta monia ponnisteluja ja kamppailuja. Nuori kertoi lisänneen erilaiseen vaikuttamistoimintaan osallistumista ja asettaneen itselleen uusia tavoitteita. Tavoitteiden eteen joutui tekemään paljon töitä. Korhosen ja Valkosen (2006, 59) mukaan pyrkiminen hyvän olon tunteeeseen ja tasapainon löytämiseen täyttää ison osan elämästämme. Pyrimme välttämään tarpeettomia ristiriitoja ja hankalia tilanteita, jotka voivat olla uhkana psyykkiselle tasapainolle. Välillä joudumme ponnistelemaan, että saisimme tilanteen hallintaan. Nuori ja Suomeen samaan aikaan muuttanut tähän tutkielmaan osallistunut nuori olivat odottaneet Suomeen muuttoa, johon sisältyi myös toivo paremmasta elämästä. Juuri sen vuoksi rasismien kohtaaminen päivittäin koulussa tuntui kohtuuttomalta. Nuoret olivat toivoneet pääsevänsä oikeuksiinsa Suomessa. Käännekohtana rasismista ylitse pääsemiseksi oli omien sisäisten voimavarojen valjastaminen autonomian puolustamista ja lisäämistä varten.

Q: Mä sain ihmisten takia joka kerta huonon olon ja sitten se, että ennen Suomeen tuloa mulla oli tosi paljon tavoitteita Iranissa, et pääsisin Eurooppaan ja mulla on tällä oikeuksia ja haluaisin päästä niin korkealle, et saan kaikki, mitä haluan. Koin, että miksi olin nyt unohtanut ne asiat..silloin, kun olin Iranissa..sen takia ne eivät toteutuneet koska olin afganistanilainen siellä Iranissa ja mun iso tavoite oli, et mä pääsen Eurooppaan. Ja sit nyt kun olen Euroopassa, ni miksi ihmisten takia mä tuhoan kaikki mun tavoitteet. Ymmärsin ja opin et ne on mun vihollisia. Ne on kateellisia ja sen takia ne sanoo noin tai ne käyttäytyy noin. Sen jälkeen opin ja annoin itselleni yhden säännön et nyt sun täytyy saada näistä asioista voimia sun tulevaisuuteen ja sitten joka kerta, kun sä koet jotain niin sun pitää mennä siitä ylitse, et pitää tehdä enemmän töitä..esimerkiksi jos joku sanoo mulle: ”Joo, sust ei

tule vuoden pakolaisnaista”, ni mä teen kaks kertaa enemmän töitä et mä pääsen siihen ja mä näytän niille.

Nuoret ponnistelivat ja keräsivät rohkeutta puolustaakseen autonomiaansa ja omia oikeuksiaan sekä kamppailakseen irti masennuksesta. Hänninen (2004b, 279) kuvaa masennusta yhtenä kärsimyskokemuksen muotona. Masennus voi viedä ihmisen kärsimyksen äärirajoille – tilaan, jossa elämän merkitykset eivät enää päde. Yleensä masennuksesta palaudutaan, mutta ihminen ei ole yleensä entisenlainen. Rasismin merkitys ja masennuksen opetus näyttäytyivät tarinaansa kertoneille nuorille siten, että kiusatuksi tulemisen kokemukset kirkastivat sekä heidän tavoitteitaan että toimijuutta naisten ja lasten oikeuksien sekä ihmisten välinen tasa-arvon parantamiseksi. Koulusta oli tullut opinahjon sijasta kamppailutila, jossa nuori taisteli itsensä irti ulkoapäin muokatusta leimatun ja kiusatun identiteetistä. Rastaan (2005b, 100–101) mukaan rasismin merkitys on huomattava monien ihmisten elämässä yksilötasolla. Rasismi tuottaa epätasa-arvoa ja sosiaalisia ongelmia. Se luo valta- ja alistussuhteita sekä muovaa yhteiskunnan rakenteita. Rasismi luo identiteettejä, jotka rakentuvat yhteisille rasismin kokemuksille ja jotka lisäävät yhteiskunnan sisäisiä kulttuurieroja.

Yksi nuorista kertoi, että hän oli opiskellut aikaisemmin kauneudenhoitoalaa ja opintoihin kuului käytännön työharjoittelu. Harjoittelussa suomalaisella ja venäläiselle opiskelijalla riitti asiakkaita joka päivä. Asiakastyön sijaan nuoren päivät täyttyivät siivous- ja järjestelytöistä. Haastateltava koki suomen kielen haasteellisena, mutta yritti ponnistella myös kieliopinnojen kanssa. Hän päätyi lopettamaan kauneudenhoitoalan opinnot ja siirtyi opiskelemaan muuta. Nuoren tarinasta ilmeni, että musliminaisiin kohdistuvat ennakkoluulot, stereotyyppiset käsitykset ja rasismi estivät häntä toteuttamasta itseään ammatillisesti. Toinen haastateltava kertoo esimerkin siitä, miten pelkkä vieraskielinen sukunimi saattoi olla syy sille, ettei tullut valituksi hakeumaansa työtehtävään:

P: Mut se mikä mua eniten ärsyttää on se, että tietyissä korkeissa viroissa..ni se et, sun sukunimi on joku Nieminen – ni se avaa sulle jo paljon ovia. Se vaikka, jos lukee, et X..ni vaikka kuinka sä oot koulutettu ja kaikkea tälläi, ni jollain tavalla se oikeesti niiku vaikuttaa. Mun mielestä se on todella surullista, koska Suomella ei oikeesti oo varaa menettää niin korkeasti koulutettuja ihmisiä, ihan oikeesti! Se on niiku ihmisyyden kyseenalaistamista..se asettaa sut sellaiseen..ihan ku sulla ei ois mitään arvoa! Mun mielestä pitäis olla näille rekrytoijillekin jotain koulutusta.

Nämä kokemukset kuvaavat nuorten kokemaa piilorasismia. Myös muiden nuorten tarinoissa tulee esille kokemuksia piilorasismista.⁷ Hänellä on paljon työkokemusta oikeustieteen alalta, jolta hän haki työpaikkaa korkeasti koulutettuna naisena. Hän saapui ajoissa aulaan, johon hän istuutui odottamaan haastattelu vuoroaan hyvin pukeutuneena. Haastattelija sanoi luulleensa hänen olevan opiskelija eikä työnhakija.

⁷ Piilorasismilla viitataan epäsuoraan syrjintään töissä, opinnoissa tai viranomaisen taholta (Mubarak, Nilsson & Saxén 2015, 89).

Nuorten tarinoissa kerrottiin myös rotuun kohdistuvan rasismien kokemuksista ja sen kaventamista osallistumismahdollisuuksista myös lähtömaassa. Nuoret halusivat ymmärtää heihin jo lapsena kohdistuneita rasismien kokemuksia ja tehdä niistä merkityksellisiä nykyhetken ja tulevaisuuden kannalta. Seuraavassa narratiivissa nuori kertoo siitä, miten hän on pyrkinyt käsittelemään ihmisten negatiivisia kommentteja:

Q: Just tänään mä laitoin mun mediaan..viime vuonna yksi kampanja teki musta podcast-haastattelun..ja sitten mä sanoin siinä, et haluan kiittää niitä ihmisiä elämässäni, jotka ovat tehneet minulle pahaa..he ovat antaneet minulle voimaa. Et just mä otan näistä negatiivisista asioista voimaa.

E: Onko se nimenomaan täällä Suomessa, ketkä on tehnyt sulle pahaa? Tarkoitatko Suomessa asumisen aikana?

Q: Koko elämässäni. Mä en saa vain Suomessa negatiivista palautetta tai silleen, saan myös omasta kotimaastani ja täältä Suomesta. Sen takia mä aina sanon, et meillä maahanmuuttajilla on kaks kertaa enemmän ongelmia kuin suomalaisilla, koska meillä on meidän kotimaan yhteisö ja sitten meillä on täällä Suomessa, et saamme molemmista ongelmia.

Rasismien kokemukset rakensivat nuorten identiteettiä; nuoret vaativat itseltään rohkeutta nähdä nämä kokemukset käänteenä kohti arvokkaampaa elämää, jossa he tavoittelivat uusia päämääriä ja kriittistä autonomiaa.

7.6 Menneisiin tapahtumiin sekä paikkoihin liittyvät kokemukset ja muistot identiteetin muovaajina

Menneisyyden kokemukset ja tapahtumat olivat muovanneet nuorten identiteettejä, arvoja, valintoja sekä nykyisyyttä. Nuoret tekivät menneisyyttään ymmärrettäväksi itselleen ja toisilleen sekä minulle siihen liittyvien tarinoiden avulla. Menneet tapahtumat ja kokemukset saivat uusia merkityksiä ja niistä tehtiin uusia huomioita fokusryhmähaastattelun aikana. Menneisyyden muistot herättivät kipeitä tunteita. Saattoi olla ensimmäinen kerta, kun nuori puhui näistä kokemuksista suomen kielellä. Nuoret auttoivat toinen toisiaan vaikeiden muistojen sanoittamisessa ja tulkitsemisessa:

E: Mistä sä oot oppinut noin hyvin asettamaan tavoitteita? Oletko sä ihan itse opetellut?

W: 12 vuotta sitten mä opin, koska mulla oli paljon esteitä ja mun hiukset putosivat pois ja mä sairastin paljon. Kun mä menin lääkäriin, niin lääkäri sanoi mulle, että sulla on Jumala..ei kuulu sulle, että ajattelet omaa perhettä, ei tarvi ajatella..pitää ajatella vain itseä ja auttaa itseä. Sitten mun äiti osti mulle yhden kirjan, joka oli tosi hyvä. Kun mä luin sitä kirjaa, se auttoi mua paljon ja mä opin.

E: Missä sä asuit silloin 12 vuotta sitten?

W: Iranissa.

E: Mutta sä olit pieni tyttö silloin. Minkä ikäinen?

W: Peruskoulussa..

Q: Seiskalla..

W: Joo, mun hiukset takaa lähti pois. Ruoansulatus ei toiminut, mulla oli masennus. Mulla oli tosi paha masennus..sitten mä kävin lääkärissä ja luin kirjaa..mä en syönyt lääkkeitä, koska mä tiedän, että lääkkeet ei auta.

E: Oliko sulla silloin paljon huolta sun perheestä - paljon stressiä?

W: Ainakin mä ajattelin, että kun mun veljet kasvaa Iranissa, niin he eivät mene esimerkiksi yliopistoon, vaan pitäis mennä töihin..ja kun menevät töihin, niin ehkä tulee poliisi ja..

Q: Koska Iranissa afganistanilaiset eivät voineet opiskella pitkään. Ja sitten jos he opiskelisi pitkään, esimerkiksi menis yliopistoon, niin ne eivät voineet..esimerkiksi jos hän opiskelisi lääkäriksi ja valmistuisi ja olisi tosi hyvä siinä, niin hän ei pääse lääkäriksi, hän ei voi tehdä missään töitä. Siellä Iranissa oli oleskelulupa ongelma, afganistanilaisten piti joka vuosi uusia oleskelulupa, hakea uutta oleskelulupaa ja ne myönnettiin vain vuodeksi. Kaikilla meillä afganistanilaisilla oli siitä huolta. Meillä ei ollut Iranissa tulevaisuutta, että jos mä ja X olisimme Iranissa, olisimme naimisissa ja meillä olisi monta lasta. Emme voineet opiskella, emme voineet olla mukana yhteiskunnallisessa toiminnassa jne. Eli just näiden takia..

E: Sulla oli kauhean stressaava elämäntilanne silloin?

W: Ja sitten mä ajattelin, että..mulla ei ole isää, mun isä on kuollut. Meidän äiti hoitaa meitä..ja kun hän oli sairas ja minun ja mun veljien piti mennä töihin ja opiskella..se oli vaikeaa..mä olin huolissani, että miten meidän kaikkien elämän käy. Se on hyvä, että me olemme nyt Suomessa.

Tarina kertoo stressaavasta ja huolentäyteisestä elämäntilanteesta, jolla on ollut paljon merkitystä haastateltavan nykyhetkeen. Nuori itse ja hänen kanssaan samaan aikaan kiintiöpakolaisena Suomeen saapunut ystävä näkivät nykyhetken tavoitteellisen toiminnan ja vaikuttamistyön menneiden tapahtumien valossa. Tarinoiden voima auttoi asettamaan menneen minän suhteessa nykyiseen minään. Oman hyvinvoinnin ja elämänhallinnan tunteen eli autonomian saavuttamisen eteen nähtiin paljon vaivaa ja niitä osattiin arvostaa. ”Ihmiselämän traagiset, banaalit ja jopa raadolliset aspektit voivat saada arvokkuutta tarinallisen tulkinnan kehyksessä (Hänninen 2003, 70).” Emootioista on mahdollista vapautua kertomalla uudelleen niihin liittyviä tapahtumia, joille annetaan uusia tulkintoja (Hänninen 2003, 69). Tapahtumien ja muistojen uudelleen tulkinnalla oli myönteisiä ja voimaannuttavia seurauksia - se toimi kriittisen autonomian avaimena. Yhteisestä tarinoiden kertomisesta ja menneiden kokemusten jakamisesta saatiin voimaa ja energiaa.

Lapsuusmuistot elävät meissä kaikissa ihmisissä ja lapsuus on niiden kautta keskeinen osa identiteettiämme. Lapsuus kuuluu elämänkulun tiettyyn ikävaiheeseen ja se liittyy ilmiönä vahvasti myös kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä aikaan ja paikkaan. (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 9–11.) Nuorten lapsuusmuistot olivat syntyneet hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja kiinnittyivät erilaisiin yhteiskuntiin ja paikkoihin. Muistellessa lapsuutta ja siihen liittyviä paikkoja rakennettiin omaa identiteettiä sekä muokattiin myös kyseisten paikkojen identiteettiä. Erkkilän (2009, 2005) mukaan on tärkeää kysyä elettyjen ja koettujen paikkojen merkityksestä. Ihminen kysyy identiteettiään rakentaessaan ”Kuka olen?” lisäksi ”Mistä minä olen?”. Seuraavassa lainauksessa Suomessa syntynyt nuori kertoo, mitä on kuullut vanhemmiltaan heidän synnyinmaastaan:

S: Mun vanhemmat yleensä kertoi paljon Irakista, kun mä kysyin heiltä. Ja mulle oli tosi tärkeää, et mä tiedän, mistä mä tulen, kuka mä olen ja mitä mä edustan. Mun vanhempien kotikaupunki on Urin raunioilla ja Ur on Mesopotamian yks vanhimpia kaupunkeja ja siellä syntyi kaikki taiteellisuus ja visuaalinen..mikä nyt näkyy museoissa..ruukujen

tekeminen ja hienot matot, joissa oli kuvia ja piirustuksia. Mulle oli tosi tärkeätä, et mä tiesin esimerkiks et miks mun äiti tykkäs tosi paljon tehdä käsillä töitä ja käsitöitä. Mä ihmetelin sitä ensin ja kysyin, et "Äiti mistä sä saat inspiraatiota?" Hän osas kertoa mulle niin kauniisti, et "Ne kevätpäivät, kun mä istuin kotona..". Meillä Irakissa on paljon tällaisia asuntoja, jotka on enemmän niin ku omakotitalo tyyppisiä, et ei oo kerrostalo tyyppisiä. On yleensä oma talo ja sit on isot muurit ja sit on paljon vihreätä aluetta vähän nii ku puutarhaa. Ja äiti sano mulle aina, et hän muistaa, ku hän istu siellä puutarhassa..kevät-päivä..ja tulee sellainen hento tuuli poskille ja sit hän vaan siinä teki jotain - virkkasi tai neuloi tai rakenteli omia leluja. Silloin, kun mun äiti kasvoi niin ei ollu vielä näitä posliin-nukkeja tai muita markkinoilla heidän alueella. He on todella pienestä kaupungista, jossa nää posliininuket piti yleensä hakee Bagdadista. Mun ukki oli aina töissä. Hän ei ehtinyt mennä Bagdadiin..ja se oli tosi hankalaa äidille, ni äiti aina rakenteli näitä ja niin hän opetti mullekin sen saman asian.

Nuori koki olevansa osa kansakuntaa, jota kuviteltiin ja muisteltiin yhdessä perheenjäsenten tarinoiden ja muistojen siivittäminä. Tarinat ja muistot vanhempien tai omasta lapsuuden kotiseudusta olivat vahvoja ja kulkivat mukana nykyhetkessä identiteetin rakennusaineiksina. Hallin (2003, 92–93) mukaan paikka varmistaa elämäntapojen ja perinteiden jatkuvuuden niiden ihmisten keskuudessa, jotka ovat eläneet samassa paikassa kauan aikaa tai "aina". Paikka auttaa vakiinnuttamaan kulttuurisia muotoja ja identiteettejä. Ihmisille on luonteenomaista nähdä kulttuurisen identiteetin liittyvän tiettyyn paikkaan tai ympäristöön. Jokinen (2004, 75) puhuu jonkin paikan identiteetistä sekä identiteetistä, jonka paikka on muovannut ihmiselle. Paikan identiteetti on neuvottelun tulosta ja sen merkitystä voidaan määritellä uudelleen tai vastustaa.

Nuorten tavoitteena oli tehdä vaikuttamistyötä myös tulevien sukupolvien hyväksi Suomessa sekä lähtömaissa. Suomessa yhteiskunnan rakenteelliset tekijät mahdollistivat vaikuttamistyön tekemisen:

Q: Koska Iranissa en voinut vaikuttaa asioihin ja nyt täällä mulla on vapaat kädet ja voin tehdä mitä vaan, et ei ihan mitä vaan, mut voin tehdä mitä vaan. Sen takia, kun mulla oli Iranissa sellanen elämä ja ei kukaan halunnut vaikuttaa, ei kukaan päättäjistä halunnut vaikuttaa meidän ihmisten elämään, meidän normaaleiden afganistanilaisten arkipäivään tai arkielämään. Niin sen takia meidän elämä oli niin vaikeeta. Koska lapsuudesta mulla on jäänyt tosi paljon ja sen takia, kun teen nyt näitä asioita, se merkitsee mulle suuresti, koska en halua et meidän seuraavilla sukupolvilla olisi samanlaisia ongelmia kuin mitä nyt meillä on tällä hetkellä. Mä en ajattele, et jos vaikutan tähän asiaan, tää vaikuttaisi vain nykyaikaan. Et mun mielestä se vaikuttaa meidän tulevaisuuteen, mun lasten tulevaisuuteen. Se takia se (vaikuttamistyö) on mulle suuri - se on osa mun persoonaa.

Menneisiin tapahtumiin ja paikkoihin liittyvät kokemukset olivat osa nuorten identiteettiä ja vaikuttavat sen rakentamiseen sekä tulevaisuuden tavoitteisiin ja valintoihin. Perheenjäsenten yhteisistä tai koko kansakuntaa yhdistävistä kokemuksista kävi ilmi niiden voimakas vaikutus kulttuuri-identiteetille. Iranissa lapsuutensa viettäneet afgaanitaustaiset haastateltavat kertoivat, että iranilaiset käyttivät afgaania haukkumanasanana. He olivat pakolaisia ja maahanmuuttajia ensimmäistä kertaa jo lapsuudessaan. Media oli luonut mielikuvan Afganistanista, joka oli pelkästään sota. Hiitolan ja kollegojen (2018, 19) mukaan kulttuuristaminen saattaa johtaa siihen, että

pakolaistaustaisten ihmisten sodan ja konfliktien kokemukset ohitetaan tai niiden tulkitaan olevan osa näiden ihmisten ”kulttuuria”. Nuoret rakensivat vaikuttajanaisen identiteettiä kuin mosaiikkia, jonka pohjana oli monissa paikoissa eletty lapsuus. Vasta Suomeen muuttamisen jälkeen heille avautui uudenlainen näkymä Afganistaniin – maahan, jossa oli kaunis kulttuuri ja myös hyviä ihmisiä. Elämäkokemukset saavat merkityksiä ja arvottuvat sen perusteella, minkälaisia minuuden muutoksia niistä seuraa (Hänninen 2004a, 277).

7.7 Identiteettikriisi käänteenä - ”On niin paljon kysymyksiä!”

Nuoruus on ajanjakso, jolloin ihmisen identiteetti alkaa saada varsinaisesti muotoa. Nuori ihminen saattaa käydä läpi myös ensimmäistä identiteettikriisiään. Kysymykset ”Kuka minä olen?”, ”Mitä oikeastaan asioista ajattelen?” ja ”Mihin suuntaan elämässä haluaisin mennä?” ovat tuttuja monille identiteettiään pohtiville ja identiteettikriisin läpikäyneille. (Martikainen 2015, 167.) Mikäli identiteetti jää epäselväksi saattaa nuori kokea, ettei hän pysty omaksumaan mitään yhteiskunnassa tarjolla olevaa ja mahdollista roolia (Martikainen 2015, 182).

Rakentaessaan omaa identiteettiään nuoret etsivät itseään ja omaa minuuttaan itsetutkiskelun sekä kriittisen itsearviointin kautta. Kamppailuja oman itsen kanssa aiheutti myös oman yhteisön odotukset suhteessa muusta ympäristöstä tuleviin kysymyksiin, jotka liittyivät erilaiseen ulkonäköön ja pukeutumiseen. Matka minuksi ja kasvaminen omien toiveiden ja vahvuuksien täyteen potentiaaliin teki kipeää. Nuorilla oli kykyä tarkastella kriittisesti oman yhteisön kulttuuria ja arvioida omaa identiteettiä ja ajattelutapaa. Identiteettikriisi toimi käänteenä vaikuttamistyöhön lähtemiselle.

E: Mut sit kun te muistelette sitä aikaa, kun te lähditte mukaan vaikuttamistoimintaa tai sen jälkeenkin, kun ootte osallistunut vaikuttamistoimintaan, ni liittyykö siihen jotain elämän käännekohtia?

P: Lähinnä mulla oli just se, että tosi paljon vaan koko ajan kuuli sitä, että tytöt ei saa tehdä sitä ja tytöt ei saa tehdä tätä. Ja sit ku sä meet kouluun, ni sit sulle sanotaan siellä et ”Sä voit olla mitä tahansa!”. Sä meet semmoseen kriisiin, et jos sul ei oo mitään hajua, et mitä sun pitää tehdä, ni oikeesti sä hukut siihen..ni tulee identiteettikriisi. Sit monet suomalaiset kyselikin multa, et ”Miks sä käytät huivia? Miks sä teet sitä, miks sä teet tätä?”. Mä häpesin sitä, et miks ne kysy multa semmosia kysymyksiä. Sit mä olin vaan sillai, et oottakaapa vaan pieni hetki..mäpäs otan selvää ja..ettei tulis mitään tollaisia turhia..et miks ihmeessä mä käytän huivia ja miks ihmeessä mä uskon tälleen..mitä se oikeesti merkitsee. Se oli hyvä, et ne kysy, koska sit aloin itekin kyseenalaistamaan asioita..sit mä olin sen kautta, et ku jotkut seuraavan kerran kysyi, ni mulla oli jo valmiina vastaukset, ku mä olin miettiny, et mitä mä vastaan.

Nuoret löysivät islamilaisesta yhteisöstä sekä suomalaisesta yhteiskunnasta paljon yhteisiä piirteitä, jotka liittyivät esimerkiksi arvoihin ja oikeuksiin. Molemmissa

pidettiin huolta perheestä, lapsista ja vanhuksista. Myös tasa-arvon katsottiin kuuluvaksi molempiin: *Täällä on niin paljon piirteitä, mitkä tukee sitä, kuka mä olen – ni mä voin ehkä yhdistää nämä.* Nuoret kertoivat yrittävänsä ”pitää kiinni molempien yhteiskuntien langoista”. Kaikesta huolimatta nuoret kysyivät jatkuvasti itseltään ”Kuka minä olen?”.

Erilaisuus voi aiheuttaa leimautumista myös omassa yhteisössä. Vahvan naisen identiteettiä ei haluttu tehdä aina näkyväksi. Lämminhenkinen ja avulias nuori kertoi piilottavansa aika ajoin nämä piirteensä, ettei hänen elämässä menestymistään käy-tettäisi hyväksi. Nuoret sanoivat identiteettikriisin kuuluvan myös kipuilun siitä, että vaikuttamistyötä olisi pitänyt ehtiä tehdä myös omassa tai vanhempien lähtömaassa.

Yhden haastateltavan tarina identiteetin kadottamisesta poikkesi eniten kaikista muista tarinoista. Nuoren tämänhetkistä tilannetta kuvasi hämmennys tai häiriötila, joka johtui tilanteesta⁸ useista muutoksista. Nuori oli asunut ensin Iranissa, sen jälkeen Turkissa ja nyt Suomessa. Hän oli muuttanut myös Suomessa kaupungista toiseen. Sitä mukaa, kun tilanne muuttui, täytyi hänen muuttaa itseään ja itselleen asettamia tavoitteita:

M: Lapsena minulla on harrastus ja piirsin näitä kuvia myös lukiossa ja sain diplomin siitä ja paljon lahjoja. Halusin aina tehdä näyttelyn kuvistani ja töistäni ja tein niitä enemmän. Mutta täällä Suomessa monet asiat estyivät ja kuvienkin tekeminen jäi. Mä en tehnyt enää lisää maalauksia. Mun kaikki haaveet on muuttuneet..ja ne eivät liiku mihinkään. Esimerkiksi, kun olin Turkissa, niin halusin tulla tulevaisuudessa vahvaksi naiseksi ja hyväksi poliisiksi. Mä halusin jatkaa kuvaamataiteen töitä..mutta tällä hetkellä en. Mä opiskelin Turkissa lukiossa, mutta kun tulin tänne, niin minun täytyisi aloittaa lukio ihan alusta. Tällä hetkellä mulla ei ole paljoa energiaa opiskella. Olen vähän laiska ja musta tuntuu, etten jaksa tai halua opiskella. Mulle on tullut sellainen olo. En tiedä miksi mulle on tullut paha olo, että ehkä mä en halua enää opiskella.

Omasta tilanteesta kertominen auttoi haastateltavaa saamaan aineksia oman identiteettitarinansa uudelleen suuntaamiseen. Tulevaisuustyöpajassa muut nuoret antoivat hänelle vahvistusta ja neuvoja. Vaikuttamistyö eheytti kokemusta katkonaisesta identiteetistä. Epävarmuus tulevaisuudesta herätti epävarmuuden ja epätoivon tunteita. Maailma ympärillä oli muuttunut useiden muuttojen seurauksena. Identiteettikriisiä aiheutti myös omien kykyjen ja tavoitteiden sekä ulkoisten toimintamahdollisuuksien ristiaallokko.

Hänninen (2003, 54) kuvaa muutostilannetta elämäntarinan katkoksenä, joka voi vaatia orientoitumaan uudelleen tarinaan, jossa elämän suuntaa muutetaan tietoisesti. Nuoren oli helpompaa kuvailla identiteettikriisiä maalaamiensa taulujen symboliikan avulla kuin sanallisesti. Peili ja maalaukset kantoivat merkityksiä – ne olivat hyvin keskeisessä roolissa nuorten identiteettitarinoita. Nuori näytti huoneensa

---

⁸ Situaatioon kuuluu esimerkiksi työhön ja perhesuhteisiin liittyviä konkreettisia asioita, mutta myös ideaalisia normeja, lakeja ja sääntöjä, jotka säätelevät ihmisen toimintaa (Hänninen 2004a).

seinällä olevia maalauksia, jotka hän oli itse maalannut asuessaan lähtömaassa. Tämä oli koskettava hetki:

M: Minä aion maalata (näyttää seinällä olevaa maalausta, jonka on itse maalannut).

E: Voisitko kertoa, mitä niissä kahdessa maalauksessa on? Mitä ne esittää? Mitä tunteita ja tunnelmia niissä on? Ne on tosi hienoja.

M: Tässä kuvassa on tyttö, jolla on isot ja ruskeat silmät. Tyttö katsoo ylöspäin..ja mä aina mietin, se oon minä, joka katsoo tulevaisuuden unelmia. Ne on mun haaveita, joita kukaan ei näe. Toisessa kuvassa on tyttö, joka on avaruudessa.

Nuori oli maalannut tämän taulun asuessaan Turkissa aikana, jolloin hänellä oli paljon haaveita ja tavoitteita. Nyt tavoitteet "olivat hukassa" ja oma identiteetti "hukussa". Edes nuori itse ei tiennyt, mistä voisi haaveilla juuri tällä hetkellä. Kertoessaan tarinaa ruskeasilmäisestä tytöstä, jota maalaus esitti, hän tuli koko ajan tietoisemmäksi omasta tilanteestaan. Toiset nuoret kannustivat häntä jatkamaan maalausharrastusta tai tekemään siitä itselleen jopa ammatin.

8 KRIITTINEN AUTONOMIA IDENTITEETIN SISÄLTÖNÄ

Edellisissä luvuissa on tarkasteltu, minkälaisia prosesseja nuoret musliminaiset kävivät läpi rakentaessaan vaikuttajanaisen identiteettiä. Nämä prosessit eli identiteettineuvottelut ja identiteettikamppailut liittyivät suurimmaksi osaksi sosiaalisiin suhteisiin, kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tässä luvussa kuvailen sitä, minkälaiseksi vaikuttajanaisen identiteetti rakentui, mihin nuoret halusivat vaikuttaa, mistä he haaveilivat ja mitä he tavoittelivat identiteettineuvotteluissa oman itsensä kanssa. Kysymys on henkilökohtaisen identiteetin rakennusaineista, joihin nuoret pystyivät vaikuttamaan omalla toiminnallaan.

8.1 Vaikuttamisen sisällöt

Vaikuttajanaisen rooliin kasvaminen oli kasvutarina, joka kytki tapahtumaketjujen ja prosessien elementit sekä ihmisen pyrkimykset ja hänen toimintansa ehdot yhteen tavalla, joka osoitti niiden keskinäisen riippuvuuden (ks. Hänninen 2003, 93).

”Tarinallisen lähestymistavan valossa voidaan jäsentää toiminnan intention muodostumista kaikessa monitasoisuudessaan. Sen mukaan ihmisen toimintaa voidaan ymmärtää sen valossa, minkälaista tarinaa hän pyrkii toteuttamaan. Yksittäiset teot asettuvat näin kokonaisuuteen, jossa ne kytkeytyvät muihin tekoihin, motivoituvat toimintaa ohjaavasta halusta, rajautuvat sen mukaan mitä pidetään moraalisesti hyväksyttävänä, ohjautuvat syitä ja seurauksia koskevien tarinallisten uskomusten kautta ja saavat viime käden perustelunsa siitä, mitä toimija pitää arvokkaana.” (Hänninen 2003, 68.)

Vaikuttajanaisen identiteetti rakentui identiteettineuvottelujen kautta nuorten kertoessa tarinoita elämästään. Aineistosta ei voi kuitenkaan luoda yhtä ja ainoaa vaikuttajanaisen identiteettitarinaa, koska nuoret merkityksellistivät tarinoitaan ja niiden teemoja yksilöllisesti. Hallia (2002, 11) lainatakseni: ”Se, kuka minä - ”todellinen”

minä – olen, muotoutui suhteessa kokonaiseen joukkoon muita kertomuksia.” Kuvailen seuraavaksi vaikuttajanaisen identiteetille yhteisiä piirteitä.

Vaikuttamistoiminta, feminismi, oman mielipiteen esille tuominen ja kulttuuristen sääntöjen kyseenalaistaminen yhdisti nuoria ja näitä asioita haluttiin korostaa omassa identiteetissä: *Feminismi! Mikä meitä kaikkia täällä yhdistää, ni just tällänen, et kyseenalaistetaan asioita eikä vaan imetä totuutena kaikkea!* Vaikuttamistyö oli keskeisin ja näkyvin osa nuorten identiteettiä siinä merkityksessä, että se ohjasi heidän valintojaan ja toimintaansa. Nuoret kertoivat tekevänsä monenlaista vaikuttamistyötä toimimalla mm. Suomen Punaisen Ristin vaikuttajatiimissä, Plan International -lastenoikeusjärjestössä sekä osallistuen erilaisiin paneelikeskusteluihin, haastatteluihin ja esiintymisiin televisiossa, radiossa ja sosiaalisessa mediassa. Jotkut nuorista kirjoittivat myös blogeja yhteiskunnallisista asioista ja vaikuttamisesta. Yksi nuorista oli perustanut muslimiopiskelijoiden verkoston, jossa oli mukana korkeakouluopiskelijoita. Haastateltavat pyrkivät vaikuttamaan havaitsemiinsa yhteiskunnallisiin epäkohtiin.

Nuorille oli yhteistä maailmankuva, joka motivoi rakentamaan ihmisoikeuksiin ja solidaarisuuteen perustuvaa yhteiskuntaa. Nuorilla oli kokemuksia siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa heitä kohdeltiin epäoikeudenmukaisesti ja heidän toiveitaan sekä halujaan edetä elämässä oli yritetty rajoittaa. Nuoret puhuivat sekä median luomia julkisia ja että kulttuurisia maahanmuuttajia ja musliminaisia koskevia tarinoita vastaan. Näitä tarinoita tuotti sekä oma yhteisö että suomalainen yhteiskunta. Opettajana toimiva nuori kertoi, että häntä oli pyydetty mukaan televisiohaastatteluun vähemmistöä tai maahanmuuttajanaista edustavana opettajana. Hän kieltäytyi tehtävästä lokeroituna näihin rooleihin tai kategorioihin. Sen sijaan hänelle olisi sopinut hyvin edustaa oman alansa asiantuntijaa eli ihan tavallista luokanopettajaa, johon kantasuomalaisetkin pystyisivät samastumaan ja joka voisi ottaa kantaa vaikka uuteen opetussuunnitelmaan. Toimittaja oli kuitenkin luopunut aikeestaan pyytää häntä haastatteluun. Tuori (2007, 159–160) huomauttaakin, että naisten äänen kuuluville saattamisessa on vahva yhteys äänen ja tiedon välillä. Kuulijoiden huomio saattaa kiinnittyä siihen *kuka puhuu* eikä *mistä asemasta* hän puhuu.

S: Mä halusin rikkoa ne stereotypiat, mitkä yhteiskunnalla oli jo meistä, tietyn maalaisista henkilöistä. Sen takia mä halusin mennä eteen ja puhua kovaan ääneen ja sanoa ”oikeesti, asiat ei ole näin” - kaikki ei halua elää näissä rooleissa...Mua ärsytti se, et se ei enää ollukaan enää se meidän yhteisö, joka niiku vähän esti meitä, vaan se oli lähinnä yhteiskunta.”
P: Mut se miks mä haluan vaikuttaa asioihin on se, mitä hän just myös sanoi..et on tietynlainen muotti, et mihin yhteiskunta halua saada ihmisiä ja jos mä voin puhua meidän kulttuurista, ni miten naisia nähdään ja millainen on somalialainen nainen tai perhe.

Naisten, lasten ja vähemmistöjen oikeuksien ajaminen, ilmastonmuutoksen estäminen ja rauhan edistämistyö olivat keskeisessä osassa nuorten tekemää vaikuttamistyötä. Kaikki haastateltavat tekivät myös rasmin ja syrjinnän vastaista

vaikuttamistyötä. Nuorten tarinat poliittisesta toiminnasta toivat esiin hyvän yhteiskunnan arvoja, joihin heidän mielestään kuuluivat vapaus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus:

S: Silloin, kun mä asuin täällä ja mä pääsin käyttämään kaikkea sitä, mitä mä olin oppinu nuoruudessani ja lapsuudessani, ni mä pystyin vuoden sisällä menestymään sellaisissa asioissa, missä aikaisemmin kukaan irakilainen tyttö ei ollut ollut. Ja mä olin tosi ällikällä lyöty, mä olin vaan sillei että miks mä en oo aikasemmin tajunnu tätä? Mä tutustuin vanhoihin kansanedustajiin, joilla on todella paljon äänivaltaa jo nyt nykyisessä hallituksessa. Mä tutustuin heihin sillä tavalla, että he jo alkoi muokata mua eteenpäin heidän eturintamiin. Mä sitten myöhemmin kerroin heille, että mä en voi valita näiden kahden puolueen välillä, koska molemmat edustaa mun arvoja. He sanoi, että sitten kun oot valmistunut ja oot varma siitä, mihin haluat ni oot tervetullut aina molempiin.

Nuoret arvostivat läheisiä ihmisiä, perhettä, sukua, omaa yhteisöä ja kulttuuria sekä luontoa. Yhdistävinä piirteinä oli tavoitteellisuus, organisointikyky ja vahva sisäinen motivaatio ja tahto tehdä vaikuttamistyötä sekä halu menestyä elämässä. Nuoret halusivat toimia monissa rooleissa ja olivat kyvykkäitä tekemään omaa elämäänsä koskevia ja omien toiveiden mukaisia kriittisiä valintoja. Nuorille oli yhteistä myös sisäisen voiman ja vahvuuden löytymisen mekanismit, kuten elämänfilosofia, islamin uskonto, haaveet ja tavoitteet sekä itsensä vahvistaminen. He halusivat oppia vastoin käymisistä sekä löytää pysyvän ja kantavan merkityksen elämälleen.

Vaikuttajanaisen identiteetin rakentuminen oli sidoksissa aikaan ja paikkaan. Nuorten vaikuttamistyön mahdollisuuksia tulee tarkastella suhteessa nuorten sosiaalisiin verkostoihin, kuten perheeseen sekä yhteiskunnan asettamiin ehtoihin, kuten perusoikeuksiin ja lainsäädäntöön. Suomalainen yhteiskunta muodosti nykyhetkessä toimintamahdollisuuksien kentän, jossa nuorilla oli enemmän valinnanvaraa verrattuna lähtömaan vastaavaan (ks. Hänninen 2003, 59). Kaksi Suomessa syntynyttä haastateltavaa oli aloittanut vaikuttamistyön tekemisen 14–15-vuotiaina. Muille nuorille Suomeen muuttaminen oli elämänmuutos, jonka myötä saatu yhteiskunnallisen turvallisuuden tunne oli yksi niistä tekijöistä, joka käynnisti vaikuttajanaisen identiteetin tarinallisen prosessin. Uudet koulut ja vapaa-ajan ympäristöt sekä rasmin heijastuminen identiteettiin olivat muuton seurauksia yhteiskunnallisella tasolla. Nuorten autonomian kapea alue lähtömaassa laajeni kriittisen autonomian suuntaan:

P: Ku mä tulin Suomeen, ni mä aloin oikeesti niiku unelmoimaan erilaisista asioista. Ennen mä oisin ollu varmaan, et mitä, käyn koraanikouluu ja varmaan auttaisin äitiä kotitöissä ja tämmösiä asioita. Ja sitten vasta Suomessa aloin lukemaan ja ymmärtämään, että on erilaisia ammatteja, on erilaisia ihmisiä ja sit semmoset stereotyyppiset naisten työt ja miesten työt ei ollu täällä niin vahvana..niin oon vaan ite ollut silläi et aaa..et mullakin on chanssi!

Nuoren tarinan sisällöllisestä merkityksestä on luettavissa myös hänen tietoisuutensa siitä, että Suomessa vallitsee sananvapaus, joka on mahdollistanut kriittisen autonomian:

S: Mä aina selitin mun vanhemmille et mä oon Suomessa, et Suomessa tilanne on erilainen ja täällä on helpompi avata suu, kun esimerkiksi jos mä olisin Irakissa tai jos mä olisin vaikka Amerikassa tai jos mä olisin jossain muualla, koska Suomessa on se yhteiskunnallinen turva..et kukaan ei tuu sun oven taakse ja oikeesti kidnappaa sut tai tappaa sut. Et Suomessa voi vaikka tuonne kadulle laittaa jotain mainoslappuja ja sanoo että oikeudet kuuluu kaikille tai että vieraskieliset ovat tervetulleita. Et kukaan ei tuu ja sano, et voi hit sit nyt poltetaan toi lappu.

Osalle nuorista vaikuttamistyöstä oli muodostunut selviytymisstrategia haastavassa elämäntilanteessa. Alasuutarin (2007, 189) mukaan selviytymisstrategioita synnytyy kaikenlaisten motiivien ympärille myös hyvin haastavissa olosuhteissa, kuten vastustettaessa riistoa tai nöyryyttävää sortoa. Yksilö luo itselleen elämänasenteen, jonka avulla hän pystyy säilyttämään itsekunnioituksensa ja kokemaan oman roolinsa mielekkäänä. Alasuutari toteaa, että selviytymisstrategioita rakennetaan julkisen keskustelun tuottamista aineksista. Vaikuttamistyö oli tapa luoda merkitystä omaan ja muiden ihmisten elämään. Yksi haastateltavista sanoi löytäneensä itselleen vaikuttamistyöstä selityksen ja merkityksen sille, miksi oli Suomessa. Nuoret olivat kriittisen autonomisia määritellesään identiteettiään ja paikkaansa yhteiskunnassa. He ilmaisivat halun elää omien haaveiden mukaista nuoruutta ja tulevaisuutta.

Vaikuttamistoimintaan ei menty mukaan sosiaalisten roolien tai identiteettien vuoksi. Nuoret neuvottelivat ja kamppailivat itsensä sekä läheisten ihmisten kanssa vaikuttajanaisen paikasta suhteessa omaan yhteisöön sekä suomalaiseen yhteiskuntaan. Nuoret kuvailivat omaa paikkaansa yhteisössä marginaaliseksi. He kokivat olevansa erilaisia myös omassa yhteisössään.

S: Mut silloin, kun mä koetan tehdä vaikuttamistyötä, ni mä oon huomannu paljonkin sitä, että mun kohdalla ihmiset esittää, että he on ystävällisiä mulle ja muuta, mut sit ne ei oo mun selän takana..ja kukaan ei uskalla tulla lähelle, koska he ei luota jotenkin, koska mä olen liian erilainen. Mut nähdään jotenkin sellaisena, miten se sanoo..ei yhteisön hylkiönä vaan liian erilaisena, et mä pärjään..mä sopeudun elinympäristöön sillä tavalla, että oli he siinä tai ei, niin se ei vaikuta muhun.

Vaikuttajanaisen identiteetin rakentuminen oli kasvutarina, joka koostui menneisyyden ymmärtämisen merkityksestä suhteessa nykyiseen tilanteeseen ja tulevaisuuden haaveisiin. Henkinen ja psyykinen kasvu edellytti syvällistä itsetutkiskelua: *Oon joutunut tekemään itsetutkistelun ja on joutunut myös kasvamaan paljon. Ja mä huomasin myös sen asian, että mä oon ollut aina sellanen ihminen, et mä tosi nopeasti muokkaudun mun ympäristöön, mä kasvan nopeasti. Se on ollu hyvä puoli. Itsetutkiskelussa nuoret arvioivat kriittisesti itseään ja omaa toimintaansa sekä pohtivat mitä halusivat elämältään. Kriittisen autonomian edellytyksenä oli omien tarpeiden ja haaveiden tunnistaminen sekä määrätietoinen tavoitteiden toteuttamisen eteen tehty työ. Oman yhteisön perinteisistä tarinallisista malleista vapautuminen teki mahdolliseksi yksilöllisen kasvun (Hänninen 2003, 78) ja vaikuttamistyön harjoittamisen. Vaikuttajanaisen identiteettiä voi kuvailla saavutettuna identiteettinä, joka on muotoutunut lukuisten ponnistelujen ja osittain tietojen valintojen tuloksena. Tarinaan mahtui myös heikkoja*

hetkiä ja masennuksen kokemuksia. Muilta ihmisiltä saatu positiivinen palaute vahvasti vaikuttajanaisten identiteettiä.

8.2 Haaveet ja tavoitteet

Tulevaisuusvisio on tarinallinen projekti, joka kattaa käsityksen toivotusta tulevaisuudesta sekä tarinan tai mielikuvan polusta, jota pitkin on mahdollista päästä käsiksi tulevaan (Hänninen 2003, 59). Ollila (2008, 26) sanoo tulevaisuuspuheen olevan nimenomaan nuorille merkityksellinen tapa rakentaa identiteettiä. Tulevaisuuskuva on liitetty tutkimuksellisesti terminä nuoruuteen. Martikaisen (2015, 170–171) mukaan nuoruus on aikaa, jolloin haaveillaan tulevaisuudesta ja siitä, minkälaista elämää haluaisi elää. Halutun identiteetin rakentamisessa on tärkeää tuntea itsensä ja todelliset mahdollisuudet, joita yhteiskunta voi tarjota. Identiteetin rakentumisessa tärkeässä roolissa ovat omaan itseen liittyvät ominaisuudet sekä ympäristön odotukset. Haastateltavien elämänhistoriat olivat erilaisia, mutta he jakoivat tulevaisuusvision, jossa kriittisellä autonomialla ja siihen kytkeytyneenä vaikuttamistyöllä on keskeinen osa. Identiteettiprojekti sidottiin tulevaisuuden haaveisiin ja tavoitteisiin, jotka motivoivat vaikuttamistyön tekemistä.

Haaveet ja tavoitteet motivoivat ja ohjasivat vaikuttajanaisten identiteetin rakentamista. Jotkut haaveista olivat osa nuorten sisäistä tarinaa, jota he eivät olleet raottaneet aiemmin muille ihmisille. Tavoitteet ja motivaatio vahvistuivat nuorten kertoessa niistä meille kuulijoille:

Q: Ensi vuoden alussa mä asetun kuntavaaleihin ja mä uskon siihen, et mä saan ääniä ja mä pääsen siihen. Mut en halua tässä vaiheessa kertoa paljoa tästä asiasta ihmisille. Haluan et kun se tapahtuu, et ne näkee mun kuvat siellä kadulla, et silloin ne näkee. En tykkää paljoa kertoa mun tavoitteista kenellekään.

Mä oon tavannut kansanedustajia ja kaupunginvaltuuston puheenjohtajan kanssa olen puhunut tästä ja se on sanonut, et mä oon sun taustatukena tässä. Oon saanut paljon tukea ja nyt tiedän minne mun pitää mennä ja mitä mun pitää tehdä.

Q: Toinen tavoite on se, että musta tulee vuoden pakolaisnainen. Tän vuoden pakolaisnainen. En halunnut kertoa tästä asiasta, mut tää paperi (näyttää seinällä olevaa paperia) on se. Mä lasken päiviä ja katsotaan, että tuleeko musta vai ei.

Nuorten tulevaisuusvisiot piirtyivät laajoiksi kuviksi omista mahdollisuuksista heidän kertoessaan tarinoita tulevaisuuden haaveista ja tavoitteista eli siitä ”keitä meistä voi tulla”. Nuoret haaveilivat tutkinnon loppuunsaattamisesta, oman yhdistyksen, yrityksen, lakiasiantaimiston ja hyväntekeväisyysjärjestön perustamisesta. Omassa yhdistyksessä nuorten olisi mahdollista päästä suunnittelemaan ja päättämään toiminnan periaatteista, tuoda toiminnan piiriin esimerkiksi sukupuolisidonnaisia asioita sekä yhteiskunnallista ja poliittista vaikuttamistyötä. Pyykkönen (2003) on tutkinut maahanmuuttajanuorten yhdistysten toimintaa.

Maahanmuuttajayhdistysten määrä ja kirjo on jatkuvassa kasvussa, mutta muuttajien perustamia yhdistyksiä on vähän. Nämä yhdistykset täydentävät omalta osaltaan koutumisohjelmien mukaisia toimenpiteitä. Pyykkönen toteaa yhdistysten ongelmaksi sen, että yhdistysten luottamusrooleissa on harvoin naisia. Nuoret taas ovat jääneet ikänsä vuoksi maahanmuuttajien yhdistyksissä varjoon. Haastateltavista kaksi oli haaveillut myös oman puolueen perustamisesta. Haastateltavilla oli paljon ajatuksia ja haaveita, joita he aikoivat toteuttaa tavoitteellisesti:

S: Ja sen jälkeen, ku mä oon saanut nää tavoitteet tehtyä, ni mun oman lakiasiantoiniston perustaminen ja sen hyväntekeväisyysjärjestön. Ja sitten mä oon ajatellu, et mä haluan liittyä näihin kahteen mulle henkilökohtaisesti tärkeään yhdistykseen, jotka ajaa perheiden ja naisten etuja Suomessa ja maailmalla. Ja sitten on tällanen nii ku akateeminen paikka, missä mä voin kirjoittaa lakitekstejä eri lakijärjestelmistä, oli se sitten islamin laki tai Irakin ja Suomen lain välinen eroavaisuus tai aasialainen kulttuuri tai joku tällainen. Mä haluaisin kirjoittaa akateemisia tekstejä, koska mä oon huomannu, et Suomessa paljon maahanmuuttajataustaisia ihmisiä, jotka on vihaisia joko omalle kulttuurilleen tai perheelleen tai muuta ja on kääntynyt sitä vastaan ja haukkuu sitä.

Haastateltavien mukaan maahanmuuttajataustaisilla ihmisillä oli sosiaalisia ongelmia, joita ei tunnisteta virallisen palvelujärjestelmän puitteissa. On haasteellista löytää suomalainen lakimies, joka ymmärtäisi esimerkiksi islamilaisen kunnian käsitteen merkityksen. Lakia on opiskellut tähän mennessä vain harvat muuttajataustaiset henkilöt, joilla on tietoa ja osaamista kulttuurisista asioista ja kulttuurista kompetenssia. Muuttajanaisia varten olisi tärkeää olla olemassa yhdistys, jossa naiset voisivat kertoa kipeistä kokemuksistaan turvallisessa ympäristössä. Nuorten tavoitteena oli rakentaa palveluita, joiden sisältö vastaisi asiakkaiden tarpeita. Myös Aaltio (2013, 76) kritisoi suomalaisen hyvinvointivaltion palvelujärjestelmää, jonka tulisi olla sisällöltään joustavampi, jotta sitä voitaisiin kohdentaa tehokkaammin. Saman palvelujärjestelmän sisällä on hyvin erilaisia asiakkaita, joille tarjottu epäsopiva tuki on hukkaan heitettyä energiaa ja rahaa sekä järjestelmän että asiakkaan näkökulmasta katsottuna. Nuoret kertoivat muuttajanaisten traumaista, joita naiset itse eivätkä ammattilaisenaan tunnista traumaiksi:

S: Ne traumat on sellaisia, jotka koskee sitä tietämättömyyttä, jota on..Mitä tarkoittaa lastensuojeluilmoitus ja siitä aiheutuneet henkiset traumat. Ja mitä tarkoittaa, jos sulle tapahtuu jonkinlainen seksuaalinen väkivalta ja missä kohdin laki sanoo, että tietty tapahtuma voidaan kokea seksuaalisena väkivaltana. Mitä tarkoittaa henkinen väkivalta ja fyysinen väkivalta - mikä on niiden ero? Tällaisia traumoja, jotka aiheutuu tietyistä tapahtumista, joiden ei kulttuurin tai kielimuurin takia tai perheessä kasvatettujen tapojen takia tajuta olevan oikeesti traumoja.

Suomessa muuttajataustaisilla sosiaalipalveluiden asiakkaila on oikeus tulkkipalveluihin, mutta tulkit eivät nuorten mukaan tulkkaa ihmisten tunteita: *Jos kuulis sen omalla äidinkielellä, ni sä heti osaisit sanoa, et tolla ihmiselle ei oo kaikki hyvin. Hän vaan ylläpitää jotain muuria, jolla hän piilottaa sen trauman. Toi saattaa jossain vaiheessa murentua käsiin ja niin hankala on nostaa se sitten ylös.* Yhdistykset voisivat tarjota maksutonta

laki- ja muuta neuvontaa useilla eri kielillä sitä tarvitseville maahanmuuttajalaisille. Vastaavia yhdistyksiä on olemassa Amerikassa ja Arabiemiraateissa. Sama konsepti voisi levitä Suomessakin. Muuttajalaiset tulisi saattaa tietoisiksi omista oikeuksistaan, velvollisuuksistaan ja mahdollisuuksistaan, kuten esimerkiksi oikeudesta taloudelliseen tukeen ja työhön. Haastateltavat kokivat merkityksellisen työn ja vapaaehtoistyön olevan itselleen taloudellista vaurastumista merkityksellisempää.

S: Tämän jälkeen haluaisin perustaa siihen rinnalle yhdistyksen, jossa voin vapaa-ajalle hoitaa sellaisia asiakkaita, joiden ei tarvii maksaa siitä palvelusta. Jotka ei periaatteessa saa mitään taloudellista tukea siihen palveluun. Yli 80 % mun nykyisistä asiakkaista, kun mä välillä teen freelancerinakin tällaista, et käännän esimerkiksi laki asiakirjoja arabian kieleltä suomen kielelle tai teen kauppasopimuksia tai muita tällaisia, ni mä oon huomannu, et näille, joille mä teen näitä, ni heillä on varaa maksaa. Mut sit on sellasia palveluita, joista mä oon huomannut, että edes oikeusapu Suomessa ei hyväksy niitä palveluita, ni että valtio maksaisi ne, et sun on pakko itse maksaa ne. 15 minuutin kysymys, johon tarvitaan oikeesti vaan 15 minuuttia.

Kokemus elämän mielekkydestä sekä subjektiivinen hyvinvointi ovat sidoksissa realistisiksi koettuihin elämän tavoitteisiin (Hänninen 2003, 59). Vaikuttajanaisen identiteetin rakentaminen oli jatkuva elämän suunnitelman laatimisen projekti. Haaveet olivat vaikuttamistyön motivaation lähteitä. Kun haaveiden eteen tehtiin paljon töitä, muuttuivat ne tavoitteiksi. Nuoret olivat valmiita yrittämään kaikkensa, että haaveet asianajajan, tuomarin tai poliitikon urasta voisivat toteutua:

E: Voiko ajatella, että nää tavoitteet on sun haaveita? Onko se sama asia?

Q: Ne on siihen asti haaveita, kun mä vaan kirjoitan ne ja laitan mun seinälle tai sit ne on vaan mun ajatuksissa. Mut kun mä teen niiden eteen töitä, ni se ei oo enää mun mielestä haave, vaan se on tavoite!

Vaikuttajanaisen identiteettiin oli sisäänrakennettuna poliittisia ja yhteiskunnallisia tavoitteita. Nuoret olivat tietoisia yhteiskunnan hierarkioista ja haasteista naisen asemassa. Kamppaileminen yksinomaan omasta selviytymisestä ja asemasta ei riittänyt, vaan nuoret asettuivat heikompien puolelle. Nuorten kriittinen tietoisuus nosti rimaa korkealle kohti tavoitteita muuttaa asioiden kulkua yhteiskunnassa. Usko omaan itseensä ja omiin mahdollisuuksiin oli vahvaa. Yksi nuorista kertoi antavansa vuoden alussa itselleen palkinnon, jos on saanut toteutettua tavoitteensa. Samalla hän laatii uudet tavoitteet uudelle vuodelle. Tulevaisuusvision toteutumisen katsottiin olevan riippuvainen lähinnä omasta itsestä. Varasuunnitelmia laadittiin pitkällä aikavälillä sen varalta, että jokin itselle tärkeä ja merkityksellinen tavoite jäisi syystä tai toisesta toteutumatta.

E: Onko jotain asioita, jotka estää näiden tavoitteiden tai haaveiden toteutumista?

Q: Itse voin estää niitä. Ei mitään muuta. Ja sitten mul on aina plan B. Mä haluan, et musta tulee poliitikko. Mut se ohella mä haluan opiskella asianajajaksi. Et jos en pääsisi siihen politiikkaan, ni musta tulee tuomari.

E: Ihanaa ku te nii ku uskotte itseenne ja ei ole esteitä, että ei voisi tapahtua jotain! Toi on

ihan mahtava asenne! Että sä valitset itse, mitä sä haluat!

S: Aakkosia on paljon! Jos a) suunnitelma ei toimi, ni sit vaan b), c), d)...

8.3 Jatkuva itsensä kehittäminen ja vahvistaminen

Haastateltavien tarinoissa toistui itsensä kehittämisen teema. Vasta sen jälkeen, kun oli vahvistanut omaa itseään ja identiteettiään, oli mahdollista vaikuttaa toisiin ihmisiin. Nuoret halusivat kehittyä ihmisenä jatkuvasti ja yksi heistä sanoi oman mottonsa olevan "Great things never come from comfort zones". Nuoria yhdisti ajatus oman mukavuusalueen rajojen ylittämisestä ja siitä, että itseltä vaadittiin paljon. Nuoret eivät nähneet itseään "jämähämässä paikalleen" ammattiin valmistumisen jälkeenkään. Unelmien eteen oli opittu tekemään paljon työtä eikä elämästä pystytty nauttimaan pelkästään olemalla. Yksi nuorista kertoi tulleensa Suomeen 8-vuotiaana ja tehneensä tosi paljon työtä sen eteen, että "sai kiinni suomalaisesta yhteiskunnasta". Nuoren vanhemmat olivat lukutaidottomia, mutta koulumyönteisiä ja huolehtivat siitä, että läksyt tulivat tehdyksi:

P: Ne aina piti huolen, että me tehdään läksyt ja ettei oltu vaan koko ajan telkkarin edessä et piti oikeesti tehdä. Se on vaan mulle semmonen muistutus, että pitää unelmiensa eteen tehdä asioita eikä vaan sillai, et mun vanhemmat on niiku lukutaidottomia tai ne ei osaa suomee, ni en minäkään sit tee yhtään mitään. Et ei sais niiku uhriutua, et koittaa mitä voi ite niiku saavuttaa.

Toinen nuorista totesi kirjoittamisella olevan hänelle tärkeä merkitys itsensä vahvistamisessa. Hän koki voimakkaasti, että kirjoittamalla voi rakentaa omaa vahvaa identiteettiä luomalla roolihenkilöistä juuri sellaisia, joiden kaltaisiksi haluaa itsetulla:

S: Ja se on ollu aina mun tavoite, koska yleensä ku mä oon halunnu kirjoittaa kirjoja..mä oon kirjottanu 16-vuotiaasta asti ihan kunnolla, mut mä en oo ikinä viel julkaissu niitä teoksia. Mä luulen, et jossain vaiheessa mun on vaan pakko julkaista ne. Se on ihan eri maailma. Se on sellainen maailma, jossa mä oon todellinen minä. Et jos mä sanon, että mä haluan olla kuningatar, ni siellä maailmassa mä kehityn kuningattareksi. Ja sitten ku mä kirjoitan jotain tarinaa tai kirjaa tai teosta ni se tulee sellasena, et ku sä luet sen, ni tää henkilö vaikuttaa kuningattarelta, ku se puhuu, käyttäytyy ja on ja sen olemus on niiku sellanen hallitsijan olemus. Ja sama juttu, ku mä oon alkanu olla nii ku maailman rauhan edustaja, ni se samanlainen persoona musta on tullu. Mä oon kehittänyt näitä eri puolia itsessäni ja pystyny ilmaisemaan niiden avulla, kuka mä oikeasti olen. Se oli itselle tosi avartava aika - et silloin mä oikeesti näin, että mitä kaikkea ihmismieli ja ihmisaivot pystyy kehittämään pelkästään ihmisen sisällä.

Nuoret käyttivät erilaisia konkreettisia keinoja ja menetelmiä vahvistaessaan itseään. Omissa yhteisöllisissä kulttuureissa tavattiin paljon sukulaisia ja muita ihmisiä, järjestettiin teekutsuja ja yhteisiä kahvihetkiä, joissa tarjoutui tilaisuuksia keskustella esimerkiksi politiikasta. Yksi nuorista käytti näitä tilaisuuksia hyväkseen ja harjoitteli samalla retoriikkaa eli taitavaa ja vakuuttavaa puhumista:

S: Yleensä naiset ihan siinä sivussa saattaa puhua jostain tapahtumasta, joka on tapahtunu juuri ja sitten miehet puhuu politiikasta, mut ku mua kiinnosti enemmän se politiikka ja miesten puhe, niin sitten mä oon kehittänyt sellasen persoonan, jossa ku mä avaan mun suuni, ni mä vaikutan, et mä oon vähän nii ku mies. Mä niin ku näytän tytöltä, mä näytän tytöltä – mut mä puhun kuin mies puhuis. Mä tarkotan sillä, että mul on sellanen monotoninen ääni ja asenne..ja mulla vahvistuu se persoona ja se on nii ku irakilainen mies. Se ei oo enää nii ku irakilainen poika.

Lapsuudenperheessä äskeisen tarinan kertoneen nuoren äiti oli käyttänyt kasvatuksessa stoalaista filosofiaa, joka oli auttanut vahvistamaan itseä myös nuorena aikuisena. Stoalaiset näkemykset sukupuolten tasavertaisuudesta ja mielentyyneydestä toimivat edelleen hänellä itsensä kehittämisen välineinä. Nuori kertoi opetelleensa lukemaan tilanteita ja tarkkailemaan ensin persoonaa, jonka kanssa on tekemisissä. Stoalaisen filosofian siivittämänä hän rakensi vahvan naisen ja feministin identiteettiä:

S: Sitä on itsekin välillä sillai, et mistä se tulee, koska ymmärrän että esimerkiks arabialaisessa kulttuurissa ne naiset, jotka osas olla tällasia..filosofiassa on se stoalaisuus, et osaa pelkillä eleillä hallita koko huoneen. Niiden sanottiin olleen hyvin vaikutusvaltaisia naisia, joiden ei tarvinnu puhua kuin vasta sitten, kun oli tilanne, jossa heidän täytyi käyttää omaa ääntään..ne oli niin vahvoja. Nämä oli aina mun esikuvia..nämä naiset, jotka pystyi hallitsemaan koko huoneen pelkällä olemassaololla. Stoalainen filosofia ja ajattelu vallitsi paljon meillä irakilaisissa naisissa. Sen perusteella mun äitikin yritti paljon kasvattaa mua. Mutta sitten mä kerroin äidille, että valitettavasti Suomessa ei voi olla hiljaa, että täällä kaikki joutuu käyttämään ääntään..kadulla olevan mummonkin pitää käyttää ääntään, jos hän haluaa ehtiä bussiin. Mä sanoin vaan äidille, et “Äiti se on niin hankalaa täällä”. Mut mä oon koettanu ottaa siitä jotain ideoita ja inspiraatiota, että mitä se vois olla. Mut se on hankalaa. Mä oon huomannu sen työelämässä, et mä koettanu sitä ja se on ollu tosi hyvä varsinkin tälläsessa palaverissa, jossa on vähän vanhempaa sukupolvea, jotka ei oikein tykkää siitä, että uudet tytöt tuo uusia ajatuksia ja vie työpaikat.

Kaikki haastateltavat korostivat omiin haaveisiin ja tavoitteisiin uskomista sekä kertoivat, miten tärkeää on toteuttaa pienetkin aikomukset, sillä ne voivat johtaa tekojen sarjaan. Ajankäytön hallitseminen oli tärkeä tavoite ja sitä kehitettiin jatkuvasti omilla käytännön toimilla. Seuraavassa lainauksessa yksi haastateltavista vetää yhteen toisen haastateltavan systemaattista päivittäistä ajankäyttöä:

Q: X joka päivä suunnittelee sitä päivää, mikä on tulossa..esimerkiks tänään illalla X suunnittelee huomisen päivän menoja ja kaikki, mitä hän haluaa tehdä siinä päivässä ja sitten hän esimerkiks sanoo, et tässä ajassa ja tässä tunnissa mä teen tätä asiaa. Tässä tunnissa mä imuroin, tässä tunnissa mä tiskaan, tässä tunnissa mä teen mun läksyt, mä tutkin tekstiä ja silleen. Sitten hän tekee joka päivä sitä ja sitten, kun hän tekee näitä asioita, ni kaikki on järjestyksessä.

Itseään pystyi vahvistamaan luottamalla itseensä ja tavoitteisiin sekä uskomaan siihen, että tavoitellut asiat tapahtuvat, kun niiden antaa tapahtua. Kirjojen, uutisten, ja uskonnollisten sekä filosofisten tekstien lukeminen eri kielillä sekä opiskeleminen olivat nuorille tärkeitä tiedon sekä oman itsen kehittämisen lähteitä:

Q: Tässä on mulla yks haaste – mun pitää lukea kirjaa. Ekana päivänä mun piti lukea viis sivua, tokana 10 sivua ja sitten lisään joka päivä viis sivua ja luen niitä.

E: Monta sivua sä tänään luet?

Q: Tässä on 25 sivua.

E: Mihin se liittyy tai mitä ne kirjat on?

Q: Mä luen enemmän psykologisia kirjoja ja kirjoja, jotka antaa motivaatiota. Mä luen niitä, saan motivaatiota ja käytän sitä mun elämässä. Kun luin kirjaa ja uskoin siihen, niin se tapahtui heti mulle.

Nuoret olivat kyvykkäitä tarkkailemaan itseään ja yhteiskuntaa sekä ymmärtämään omien kokemusten merkityksen nykyhetken kannalta. He kirjoittivat ja harjoittelivat puheita ja esiintymisiä liittyen vaikuttamistyöhön. Yksi haastateltavista kertoi vahvistavansa itsensä huoneessaan olevan peilin avulla. Hän kävi vuoropuhelua itsensä kanssa peilin heijastamana. Peilistä näki ja peili kertoi "Kuka minä olen?" tietyssä hetkessä. Se toimi peilauspintana omalle identiteetille:

Q: Täs on mun kaappi ja vaatehuone ja täällä mä meikkaan ja täällä on peili. Tää peili on tosi tärkeä mulle. Jos mun pitää pitää jossain puhe tai pitää keskustella tai näin..ni mä meen ensin siihen (peilin luokse) ja sitten mä keskustelen ja mä pidän puhetta ja näen itseni ja miten mä pidän puhetta. Kun mä tein mun näyttötyötä, ni mä tein myös näin. Mä näen itse ensin itseni, et miten mä teen, mikä on mun ongelma ja miten mun pitäisi tehdä. Ja sen jälkeen mä meen siihen tapahtumaan. Silloin, kun mä koin rasismia, mä menin siihen huoneeseen ja olin siellä tunnin tai kaks tuntia..ja katsoin itseäni peilistä ja puhuin itseni kanssa. Tässä huoneessa mä oon ollu myös itkemässä. Mä näen itseni siinä peilissä ja puhun itseni kaa. Mä itken ja itse näen, miten mä itken. Mä pidän puhetta ja kaikenlaista.

9 KERROSTUNUT JA MONINAINEN IDENTITEETTI

Olen kuvannut edellä prosesseja, joiden kautta vaikuttajanaisen identiteetti muodostuu sekä kriittistä autonomiaa identiteetin sisältönä. Tässä luvussa esitän yhteenvetona näistä kuvaamalla nuorten vaikuttajanaisten identiteetin kerrostuneisuutta ja moninaisuutta (kuvio 1), sen eri kerroksia avaten.

9.1 Suomalainen ja tavallinen

Suomalaisuus ja tavallisuus näyttäytyi haluttuna sekä toivottuna identiteettinä. Suomalaisesta identiteetistä jouduttiin kamppailemaan ja sitä täytyi puolustaa. Nuoret eivät halunneet tulla luokitelluksi maahanmuuttajina. He eivät halunneet erottautua suomalaisista. Suomalaisen identiteettiä testattiin esimerkiksi työpaikoista taisteltaessa. Toisaalta nuoret sanoivat olevansa ikuisesti maahanmuuttajan asemassa. Jos he tekisivät jotain väärää, heiltä saatettaisiin ottaa pois Suomen passi ja karkottaa Suomesta. Suomalaista ei kohdeltaisi vastaavalla tavalla. Nuoret halusivat häivyttää etnisyyttä tai uskontoa luokitteluperusteena ja identifioitua sen sijaan ihmisyyden tai tavallisuuden kautta. Yhteiseksi missioksemme fokusryhmäkeskustelujen puheenvuoroissa muodostuikin ”Tavallisten ihmisten puolueen” perustaminen. P: *Pitäs tehdä selänen uus poliittinen puolue, jossa tavalliset suomalaiset..”Tavalliset suomalaiset” olis vielä puolueen nimi ja sit olis erilaisia kasvoja siellä.*

Haastateltavat kertoivat oppineensa ymmärtämään lähtömaidensa kulttuureita syvämmällä tavalla Suomessa. Siihen asti median kautta piirtynyt kuva esimerkiksi afganistanilaisesta kulttuurista oli vieras ja vaarallinen. Tähän uhkakuvaan, johon liittyi sodat ja talibanit, oli haasteellista identifioitua:

Q: Kun tulin Suomeen, halusin että kaikki sanoisi mua suomalaisiksi, et en olis sieltä Afganistanista, mut vähän kerrallaan, kun tutustuin näihin afganistanilaisiin, niin mun identiteetti rakentui silloin ja mä vaan tiesin, et siellä Afganistanissa, mun kotimaassa on sota.

Mä en tiennyt mitään muuta, vaan tiesin sen. Ja sitten kun tutustuin näihin ihmisiin, näin mun kulttuuria ja näin niitä vaatteita ja niin pois päin..mä aloin itse katsoa Afganistaniin liittyviä asioita, just kulttuuri, ruoka, se aksentti ja kaikkia näitä asioita. Ja nyt mä tiedän tosi paljon Afganistanista.

Oman tai vanhempien synnyinmaan ja kulttuurin ymmärtäminen - että tiesi mistä tulee, mitä edustaa ja kuka on - oli tärkeää identiteetin rakentamisessa. Yhteisöjen perinteet ja rakenteet jäivät osittain lähtömaihin osan niistä liukuessa nuorten ja heidän perheidensä muuton mukana Suomeen. Muuttuneessa tilanteessa oli sekä tilaa että mahdollisuus vaikuttamistyölle, koska Suomessa lainsäädäntö ja muut rakenteelliset tekijät mahdollistivat kriittisen autonomia. Vuoren (2010, 322) mukaan rakenteilla tarkoitetaan lakeja, sääntöjä, instituutioita ja toiminnan muita materiaalisia reunaehtoja. Niiden lisäksi myös kulttuuriset käsitykset ja yhteiskunnan symbolinen taso rajaavat ihmisten välistä toimintaa, kokemuksia ja identiteettejä. Nuoret halusivat haakeutua osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja omaksuivat siitä identiteetin rakennusaineita ja arvoja. Suomalainen kulttuuri ja sitä leimaava individualismi tukivat nuorten autonomisia päätöksiä. Tietoisuus erilaisista kulttuurisista elämäntavoista lisäsi kriittistä autonomiaa - halua vaikuttaa kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin epäkohtiin.

9.2 Kosmopoliitti

Nuorten identiteettimäärittelyissä kuvataan kosmopoliittia maailmankansalaisuutta. Kosmopoliitin kotina on valtioiden tai kulttuurien sijaan koko maailma. Kosmopoliittinen identiteetti ei ole paikkaan sidottu. Kosmopoliitti tarkoittaa tässä yhteydessä Banksin (2009, 16) määrittelyä maailmankansalaisesta, joka pystyy samastumaan eri puolilta maailmaa ja erilaisia kulttuureista lähtöisin oleviin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Kosmopoliitti haluaa ottaa toiminnassaan huomioon koko ihmiskuntaa hyödyntävät intressit. Seuraavassa lainauksessa nuori kertoo hänen kansalaisen identiteettinsä koostuvan kolmesta yhtä merkittävästä osasta:

S: Me molemmat ajatellaan itsestämme tällä tavalla, et me ollaan vähän niiku maailmankansalaisia ja me voidaan mennä ihan mihin vaan maahan, vaikka jo huomenna, jos niiku pystyy. Et meillä ei oo sillai, et on pakko kiteytyä johonkin osoitteeseen..me mieluummin mentäis jonnekin muualle.

E: Kuvaako tuo maailmankansalainen sun identiteettiä?

S: On se. Mulla tää kansalaisuus jakaantunut kolmeks: 1/3 on suomalainen, 1/3 on irakilainen ja sit 1/3 on maailmankansalainen. Ne kaikki kolme pysyy vahvasti mun filosofisessa ajattelussa ja aatoksissa ja varsinkin silloin, kun mä alan kirjoittamaan jotain lakitekstiä tai muuta, niin mä koetan olla erittäin objektiivinen, koska mä aina koen tällä tavalla..lakitekstit on sellasia, et koko kansa voi käyttää niitä aineistona..oli se sitten vaikka virolainen tai vaikka amerikkalainen. Ni mä en halua, että sen tekstin, mitä mä kirjoitan, että se sävy on jotenkin yhteen maahan tai kansalaisuuteen tai ajatuksiin sidoksissa. Mä haluan, et se on täysin objektiivinen, et kuka tahansa voi käyttää sitä hyväkseen. Se on sellanen asia, miks mä haluan luoda nyt näitä tekstejä mun blogiin, ku mä avaan sen taas jälleen, et kuka tahansa voi hyödyntää niitä. Mä haluan oikeesti taas alkaa tutkia asioita.

Kosmopoliitin identiteettiin kuului myös globaali huoli koko maailman tilasta. Nuoret kuuluvat sukupolveen, joka asettaa omat valintansa ja kulutuksen rinnakkain ympäristön ja sen suojelemisen kanssa. Tämä huoli kuului nuorten tarinoissa, jotka liittyivät pohdintoihin vaatteiden hankkimisesta ja ruokavalioista. Osa nuorista noudatti kasvis- tai vegaaniruokavalioita.

Kaikki nuoret näkivät identiteettinsä hyvin kansainvälisenä. Etenkin pääkaupunkiseudulla asumisen hyviin puoliin kuului monikulttuurisuus ja kansainvälisille opiskelijoille suunnatut tapahtumat:

Q: Nyt on koko maailmassa..meillä on intialaisia kavereita, meillä on iranilaisia kavereita, suomalaisia kavereita, somalialaisia kavereita – et melkein koko maailmasta meillä on kavereita ja niillä on erilaisia kulttuureita ja niin poispäin. Et me koemme myös niitä..et me ollaan myös niiden elämässä ja noissa kulttuureissakin.

Nuoret kokivat elämäänsä rikastuttavana asiana sen, että heillä oli ystäviä, jotka olivat lähtöisin eri puolilta maailmaa ja puhuivat lukuisia eri kieliä. Omaa äidinkieltä arvostettiin ja suomen kielen hyvä osaaminen koettiin tärkeäksi. Nuorisobarometri (2010, 23) on tuottanut samansuuntaisia tutkimustuloksia siitä, että nuorten kokeminen itsensä maailmankansalaisiksi ei sulje pois voimakasta kytköstä Suomeen ja/tai lähtömaahan.

9.3 Hybridi

Nuorten tarinoissa kulttuurit eivät ”törmänneet”, vaan kohtasivat ja sekoittuivat ilman suurempia konflikteja: ”Ei sillä tavalla, että mun identiteetti olis se ulkomaalais-taustainen henkilö. Mä haluan olla suomalainen suomalaisessa yhteiskunnassa. Sit jos mä oon irakilaisessa yhteiskunnassa, ni mä oon se irakilainen. Mä en haluu, et mun on pakko koko ajan taistella kahden kulttuurin välillä.” Huttunen (2005, 128) sanoo identiteettien olevan samuuden ja erojen jatkuvaa dynaamista tuottamista. Myös Löytyn (2005, 166) mukaan identiteetti määritellään usein erojen ja vastakohtien avulla vetämällä raja tutun ja vieraan sekä itsen ja toisten välillä. Nuoret kokivat erilaiset kulttuuriset lähtökohdat mahdollisuuksina ja vaihtoehtoina, joista he olivat kyvykkäitä valitsemaan ja muokkaamaan itselleen sopivan parhaan mahdollisen **hybridin version**. Nuorten kulttuurinen identiteetti eli se, mihin he kokivat kuuluvansa ja samastuvansa, näyttäytyi hybridinä. Kokemus hybridistä identiteetistä oli yhteistä kaikille nuorille.

Pyykkösen (2007, 48) mukaan hybridisoituminen sekoittaa ja hämärtää kategorioiden ”me” ja ”muut” välisiä rajoja. Se häiritsee oletettua kulttuurista

homogeenisuutta. Nuorten arjessa hybridi-identiteetti tuli näkyväksi kielessä, pukeutumisessa sekä ruokaan liittyvissä valinnoissa:

”Joo, nyt mun aksentti on puoli darin kielestä ja sitten puoli iranin kielestä. Ja sitten esimerkiksi nyt mulla on kolme afganistanilaista juh lamekkoa. Ja sitten jos mä teen ruokaa, et puolet mun ruokalistasta on just afganistanilaisesta ja puolet on iranilaisesta. Kaikki on se-kaisin.”

Nuorten hybridi-identiteetti sai vahvistusta nuorten elämäntapaa koskevista kriittisistä valinnoista. Maailma, kulttuuri sekä oma identiteetti olivat jatkuvassa muutoksessa. Valtioiden rajat ylittävän identiteetin eri kerrokset aiheuttivat myös hankausta elämään:

E: Jos täällä Suomessa ajattelet jonkun asian johtuvan sun kulttuurista, niin mikä kulttuuri se on silloin?

M: Oikeestaan mä en tiedä mikä kulttuuri minulla on, koska mä olin 8-vuotias, kun mä menin Turkkiin ja asuin Turkissa ja sitten sen jälkeen tulin Suomeen. Ja vaikka mä olen afganistanilainen, mutta olin Turkissa kauan aikaa, olen turkkilainen kanssa. Ehkä olen monikulttuurinen, en tiedä. Siksi minulla on tosi vaikeaa elämässä. Esimerkiksi jos haluan tehdä jotain asiaa eli minkä kulttuurin mukaan minun täytyy tehdä? Afganistanilaisen, turkkilaisen, suomalaisen vai minkä? En tiedä.

E: Voiko ne kaikki olla samanaikaisesti osana sun identiteettiä? Miten se vaikuttaa sun identiteettiin tai haaveisiin? Estääkö joku näistä kulttuureista omien haaveiden toteuttamista?

M: Minulla se estää, koska se riippuu myös perheestä ja sukulaisista

Yllä olevasta nuoren tarinasta käy ilmi hybridin identiteetin valitsemisen vaihtoehdottomuus. Hybridi-identiteetti kätki sisäänsä monenlaisia paineita, ristiriitoja ja epävarmuuksia, joita nuoret kohtaavat monikulttuurisessa arjessaan. Hybridia ei voinut valita, vaan se oli seurausta oman elämän erilaisista vaiheista. Kotisijat ja asuinympäristöt eivät olleet pysyviä (Nyman 2011, 222). Haikkolan (2012, 19) mukaan mahanmuuttajataustaisten nuorten hybridit identiteetit saattavat olla ainoita heille tarjolla olevia identiteettejä. Yhteiskunnalliset hierarkkiset rakenteet ja monietninen arki muokkaavat sellaisiakin hybridejä identiteettejä, jotka eivät välttämättä valtaista nuoria.

Nuoret kokivat monikulttuurisuuden voimavarana. Heillä oli monenlaisia suhteita paikkoihin ja ihmisiin Suomessa ja Suomen ulkopuolella (ks. Huttunen 2004, 150). Suhteet olivat konkreettisia, mentaalisia sekä symbolisia. Nuoret olivat suhteessa useampaan kulttuuriseen järjestykseen. (Huttunen 2004, 150.) Haikkola (2012, 8) puhuu liikkuvuuden mahdollisuuteen liittyvästä identiteetistä, jolla hän tarkoittaa nuorten erilaisiin verkostoihin kiinnittymisen mahdollisuutta. Hän sanoo transnationaalisuuden mahdollistavan identiteettiin liittyvät pohdinnat kansallisvaltiota paljon laajempaan kontekstiin. Nuorten yhteinen toive oli matkustaa eri puolilla maailmaa, tutustua uusiin kulttuureihin sekä käydä omassa tai vanhempiensa synnyinmaassa:

Q: Täs on maailman kartta (näyttää huoneensa seinällä olevaa karttaa) ni mun yks tavoite on matkustaa koko maailmaan ja varsinkin Afganistaniin. Mä oon afganistanilainen, mut

en oo koskaan asunut Afganistanissa tai käynyt siellä. Mä asuin Iranissa ja en tiennyt mitään Afganistanista ja vihasin sitä, vaikka se oli mun kotimaa. Ajattelin, et siellä on vaan sotaa, talibanit, terroristit ja sillee. Mut kun tulin Suomeen, niin täällä mulla on netti ja voisin katsoa koko maailmaa tai selaila koko maailmaa et katon tietoa tai millainen mun kotimaa on oikeesti. Ja kun katsoin niin tajuun, et mun kotimaassa on paljon muitakin asioita kuin sota, mut ihmiset ovat vaan tuonut sotaa esille ja koko ajan vaan puhutaan siitä asiasta. Sen takia mä pelkäsin Iranissa, et menisin Afganistaniin tai mut palautettaisiin Afganistaniin. Mut nyt mun yksi isoimmista tavoitteista on se, et matkustaisin joku päivä Afganistaniin. Mä haluisin tänä kesänä mennä sinne, mut mun perhe ei oo antanu lupa, ni ei ehkä nyt mut tulevaisuudessa mä toivon, et menisin sinne ja näkisin mun kotimaan ihmisiä ja kaikkea mun kotimaasta.

Kuvauksesta tulee ilmi, että matkustaminen auttaa näkemään maailman kulttuurisia, yhteiskunnallisia ja materiaalisia eroja. Uusien paikkojen ja asioiden kokeminen sekä kohtaaminen pakottavat refleктоimaan omaa asemaa ja elämää suhteessa niihin. (Heikkola 2012, 212.) Matkustamisen kautta nuoret sanoivat haluavansa kerätä kokemuksia ja resursseja, kuten tietoa erilaisista kulttuureista sekä tavaroita matkamuistoiksi ja identiteetin rakentamisen aineksiksi. Toisaalta valtioiden rajat olivat konkreettisia rajapintoja, jotka säätelivät nuorten mahdollisuuksia (ks. Löytty, Huttunen & Rastas 2005, 33).

Nuorten kulttuuriset identiteetit olivat kerrostuneita yllirajaisessa globaalissa maailmassa. Nuoret sovelsivat parhaita paloja kulttuuristen ja kansallisten tapojen laajasta repertuaarista tilanteen mukaan. Hybridi-identiteetti edusti myös monia positiivisia mahdollisuuksia. Nuoret kohtasivat säännöllisesti kysymyksen *Mistä sä olet kotoisin?*. Yksi nuorista määritteli kansalaisuutensa hybridin identiteetin seuraavasti:

Q: Mä oon suomalainen ja afganistanilainen, mutta mä oon kans iranilainen, koska mä synnyin siellä ja mä asuin pitkän ajan siellä, mä opin kaikki asiat sieltä Iranista ja siellä mä kasvoin mun kavereiden kanssa, mun iranilaisten kavereiden kanssa ja siellä mä ymmärsin, et millainen elämä on..täällä Suomessakin ymmärsin, mut mä en voi sanoa et joo, mä en oo iranilainen. Suurin osa mun identiteetistä on just tää Iran-identiteetti, et mä oon iranilainen..ja sitten sen jälkeen mä oon afgaani ja suomalainen. Vaikka Iranissa mulle tehtiin niin paljon pahaa, mut mä en voi sanoa, et en oo iranilainen, koska olen, koska se näkyy minussa.

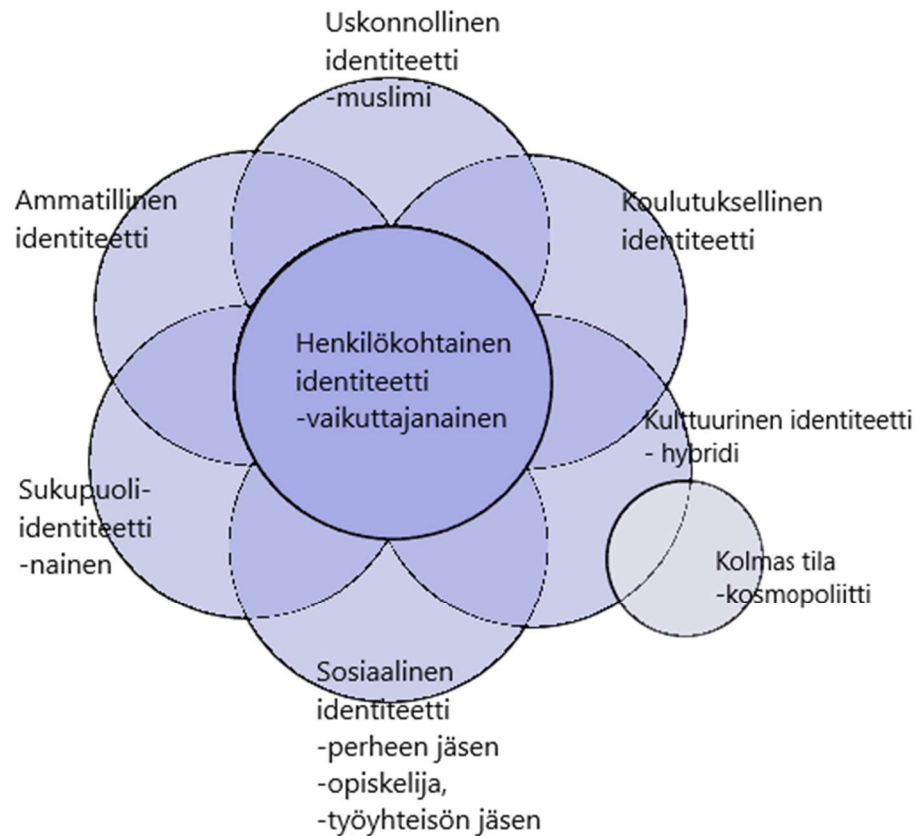
Hybridi identiteetti oli kolmas tila, joka teki mahdolliseksi kriittisen autonomian eli nuorten kyvykkyyden arvioida ja kyseenalaistaa oman ja suomalaisen kulttuurin koodistoa. Oma yhteisö ja sen edustamaa kulttuuria oli tilaisuus katsella välimatkan päästä. Suomalaisen kulttuurin yksilökeskeisyyteen, joka ilmenee esimerkiksi yksinpärjäämisen pakkona ja avun pyytämiseen liittyvänä häpeänä, suhtauduttiin kriittisesti. Suomalaisen yhteiskunnan negatiivisiksi puoliksi nimettiin rasismi ja asevientti, jotka tulisi kitkeä pois. Oman lähtömaan yhteisöllisessä kulttuurissa nähtiin positiivisena asiana se, ettei täytynyt pärjätä yksin vaan oli luvallista pyytää apua. Yksilön aikaansaannoksia ei korostettu, vaan koko yhteisön tuli loistaa. Esimerkiksi somali-kulttuuriin liitetään käsitykset vieraanvaraisuudesta, läheisten auttamisesta, yhteisöllisyydestä ja sosiaalisuudesta (Mubarak, Nilsson & Saxén 2015, 85). Toisaalta suomalaiseen kulttuuriin sisäänrakennettu ajatus siitä, että ei välttämättä tarvitse kantaa

toisten ihmisten huolia, koettiin vapauttavana. Omassa kulttuurissa ja yhteisössä oli ryhmäpainetta sen suhteen, mitä toiset ajattelevat meistä tai meidän perheestä: *Ku mieltii sitä huivi tilannetta, ni äiti ei mieli sitä, et okei..se ei ees kysy multa, et miks mä luovun siitä..vaan hän mieltii, et mitä muut ajattelee meistä!* Oman lapsen epäonnistumiset koettiin koko yhteisön epäonnistumisina. Granfelt (1998, 27) käyttää huostaanottoa esimerkkinä siitä, miten samat kokemukset voivat saada erilaisia merkityksiä sen mukaan, millaiseen elämänhistoriaan ne liittyvät. Esimerkiksi lastensuojelu voitiin kokea uhkana, joka kyseenalaisti vanhempien arvovallan ja auktoriteetin.

Nuorten mielestä kerrostuneen hybridin identiteetin omaava henkilö oli tärkeä voimavara suomalaiselle yhteiskunnalle. Hänelle oli kehittynyt monenlaisia selviytymismekanismia, tietoa, taitoa ja kokemuksia:

S: Se on just sillä tavalla, että mulla on ollut tosi vahva näkemys siitä, että jokaisen ihmisen identiteetti on arvokas ja tosi värikäs. Mä koen, että kaikki toi on vaan rikkaus, esimerkiksi kun nyt me ollaan suomalaisia, niin Suomen valtiolle työelämässä..et mieltikää sitä, mitä kaikkea tietotaitoa tällanen henkilö tuo - ongelmanratkaisukykyä! Mä oon huomannu sen, että esimerkiksi kun mun mies on täysin irakilainen. Hän on ajatusmaailmaltaan hyvin irakilainen. Meillä on sellanen sanonta arabimaissa, että irakilaiset on tosi kekseliäitä ongelmanratkaisijoita. Se johtuu siitä, että Mesopotamia on paljon vaikuttanut meidän elämään ja Babylonian ja Akkadian aikakaudet on paljon vaikuttanut meidän ajatusmaailmaan.

KUVIO 1 Vaikuttajanaisen kerrostunut ja monimuotoinen identiteetti.

Nuorten musliminaisten identiteeteistä muodostui kerroksisia ja moninaisia. Olen koonnut kuvioon 1 kerrokset, joista vaikuttajanaisen monimuotoinen identiteetti koostuu. Kuvion keskustassa on nuorten henkilökohtainen identiteetti - "Minä olen vaikuttajanainen". Keskustan kerrosmaisina terälehtinä avautuvat uskonnollinen identiteetti - "Minä olen muslimi". Nuoret identifioivat itseään myös muiden kuviossa olevien kerrosten eli sukupuoli-identiteetin sekä ammatillisen ja koulutuksellisen identiteetin kautta. Sosiaalinen identiteetti määritteli nuorten jäsenyyksiä heidän perheissään sekä opiskelu- ja työyhteisöissä. Nuorten kulttuurisesta identiteetistä muodostui hybridi, joka pakotti työstämään menneisyyttä ja tulkitsemaan nykyhetkeä. Hybridi-identiteetti oli kolmas tila, jossa nuoret tavoittelivat itselleen asettamia päämääriä ja osallistuivat vaikuttamistoimintaan. Hybridiin identiteettiin kuului osana myös kosmopoliitin identiteetti. Kosmopoliitin roolissa nuoret kantoivat huolta koko maailmasta ja halusivat osallistua vaikuttamistyöllään maailmanrauhan edistämiseen sekä ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen. Nuoret identifioituivat maailmankansalaisiksi.

Globaalissa maailmassa ihmisillä on kerrostuneita identiteettejä. Niiden merkitystä pohditaan ja tehdään tietoisia valintoja siitä, mihin ryhmään halutaan kuulua ja

identifioitua. (Assmuth 2012, 298.) Myös Haikkola (2012, 41) muistuttaa, että identiteetit voivat olla päällekkäisiä eli ihminen voi samanaikaisesti tai tilannekohtaisesti identifioida itsensä suomalaiseksi ja/tai lähtömaan kautta. Pakolaistaustansa vuoksi nuoret eivät voineet valita itse kontekstia, jossa identiteettiä rakennettiin. Heille ei ollut tarjoutunut tilaisuutta kiinnittää identiteettiään johonkin pysyvään paikkaan. Maasta toiseen muuton myötä vaihtui myös ympäröivä kulttuuri, ympäristö ja kieli. Matka muutti minuutta, sitä "Kuka minä olen?". Heikkinen (2001, 118) muistuttaa, että identiteetin pohdintaan liittyy myös kysymykset "Mistä tulen?", "Minne menen?" ja "Minne kuulun?". Käsitys identiteetistä ja elämästä rakentuu uudelleen ja uudelleen ihmisen suhteuttaessa uusia kokemuksia aiempiin elämäntapahtumiin.

10 TARINOIDEN POHDINTAA

Narratiivisella lähestymistavalla sekä rakenteellisella sosiaalityöllä on yhteinen tavoite eli tuoda kertojien äänet kuuluville. Tutkielmaan osallistuminen tarjosi nuorille mahdollisuuden määrittellä itse itsensä ulkopuolelta tulevien määrittelyjen sijaan. Julkisissa ja sosiaalisissa mallitarinoissa ei ollut tarjolla omaan kokemukseen sopivaa mallia, joka olisi vastannut omaa tarinaa (Hänninen 2003, 52). Nuoret eivät samastuneet uhri- tai sankaritarinoihin eivätkä uutiskuviin. Nuoret tekivät omaan elämäänsä liittyviä autonomisia valintoja. Tutkielmassa kuullut tarinat vaikuttajanaisen identiteetistä puhuivat median tuottamaa musliminaisen mallitarinaa vastaan. Nuorten omat määrittelyt eivät olleet ongelmalähtöisiä. Nuoret näkivät tavoitteiden toteutumisen esteenä ja mahdollisuuksia rajaavana tekijänä pääosin oman itsensä.

Ihminen reflektoi menneitä elämäkokemuksiansa uusissa tilanteissa ja tekee arvioita niiden perusteella. Ihminen rakentaa elämäänsä tarinallisten mallien mukaisesti. Uudet arvioinnit rakentavat identiteettiä monitasoisesti uudelleen kerta toisensa jälkeen. (Nousiainen, 2004, 168.) Olen osoittanut edellä, miten nuoret musliminaiset rakentavat identiteettiään vuorovaikutussuhteissa muiden ihmisten kanssa sekä suhteessa omaan itseensä. Nuoret neuvottelivat ja kamppailivat identiteetistään kotona, koulussa ja työyhteisöissä. Prosessien lopputuloksena syntyi sisäistetty vaikuttajanaisen minäkäsitys. Vaikuttamistyöhön saatiin motivaatiota ja voimaa tulevaisuuden haaveista ja konkreettisista tavoitteista, joiden toteutumiseksi tehtiin paljon työtä. Vaikuttajanaisen identiteettiä vahvistettiin jatkuvalla itsensä kehittämisellä.

Kerronnallisen tutkimustavan kautta oli mahdollista päästä lähelle kokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet nuorten vaikuttajanaisen identiteetin rakentamiseen. tarinat avasivat monitasoisia syiden ja seurausten suhteita (Hänninen 2003, 64), jotka ovat toteutuneet nuorten elämässä. Nuorten tarinoiden analysoiminen avasi laajemman näkökulman tapaan, jolla he käsittelivät menneisyyttä ja nykyisyyttä (ks. Aaltonen & Leimumäki 2010, 125). Nuorten tie vaikuttajanaisen identiteetin rakentamisessa ei ollut tasainen, vaan se kulki monien eri tasoihin sidoksissa olevien mutkien kautta kohti

uudenlaista kerrostunutta hybridiä identiteettiä. Nuorten tarinoista on kuultavissa, että vaikuttajanaisen identiteetti ei ole kenen tahansa omaksuttavissa. Kriittinen autonomia merkitsi nuorten kohdalla kykyä tarkkailla itseään, havaita ympäristöä ja yhteiskuntaa sekä ymmärtää omien menneiden kokemusten eli elämänhistorian merkitys. Kriittiseen autonomiaan kuului myös nuorten ymmärrys suomalaisessa yhteiskunnassa tarjolla olevista kulttuurisista ja rakenteellisista resursseista, joihin kuuluvat koulutus, oikeudet ja vapaus valita. Nuorilla oli myös yksilöllisiä voimavaroja tulkita uudelleen omassa yhteisössä vallitsevaa sosiaalista tilannetta. Nuoret olivat valmiita nostamaan esiin feminististä yhteiskuntakritiikkiä omassa vaikuttamistoiminnassaan, kuten suunnitelmissaan perustaa omia naisasia- ja tasa-arvotoimintaan tai naisten keskinäiseen solidaarisuuteen liittyviä järjestöjä. Tämä ei ollut kokonaan sidoksissa Suomessa elettyyn aikaan. Myös ne nuoret, jotka olivat olleet Suomessa vain kolme vuotta, tavoittelivat omien yhdistysten perustamista. Kriittinen autonomia haastoi nuoria ylittämään monenlaisia rajoja suhteessa omaan itseen ja muiden ihmisten odo- tuksiin (ks. Hänninen 2003, 51).

Nuoret tekivät vaikuttamistyötä niin mikrotasolla liittyen ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen kuin makro- eli yhteiskunnallisten rakenteiden tasolla (ks. Burr 2004, 140). Minut yllätti se, miten monenlaiset henkilökohtaiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja institutionaaliset tekijät olivat vaikuttamassa vaikuttajanaisen identiteetin rakentumiseen. Nuoret neuvottelivat ja kamppailivat identiteetistään eli siitä, keitä he voivat ja haluavat olla, sosiaalisten ja kulttuuristen odotusten kontekstissa. Ensimmäinen vaikuttamistyö liittyi henkilökohtaiseen identiteettiin eli neuvotteluihin oman itsen kanssa. Seuraavaksi kamppailtiin sosiaalisesta identiteetistä omassa perheessä, koulussa ja työpaikalla. Vaikuttajanaisen identiteetin ja aseman rakentaminen vaati perheen ja muiden sosiaalisten verkostojen, kuten koulun, asettamien vaatimusten sekä omien toiveiden välistä neuvottelemista. Nuoret pohtivat myös vakituisen parisuhteen ja perheen perustamista sekä tulevaa ammattialaa. Tämän kaiken työstäminen aiheutti ristiriitaisia paineita, joiden keskellä nuorten tarinoita yhdisti kirkas mielikuva vaikuttajanaisen identiteetistä. Vaikuttajanaisen identiteettiä puolustettiin karistamalla leima kiusatun identiteetistä ja omien yhteisöjen luomien mallitarinoiden mukaisesta elämästä. Tämän jälkeen vaikuttajanaisen identiteetti asetettiin yhteiskunnalliselle areenalle, jolla kamppailtiin yhteiskuntaan kuulumisesta ja siihen vaikuttamisesta. Nuorten kertomukset vaikuttajanaisen identiteetin rakentamisesta tiivistyivät kasvutarinaksi kohti autonomisempaa elämää, jossa kriittisellä autonomialla ja vaikuttamistyöllä on identiteetissä keskeinen merkitys. Nuorten kulttuurisesta identiteetistä rakentui kerroksellinen ja hybridi.

Tarinoihin sisältyi myös tärkeitä elämän opetuksia: Se, miten on elänyt elämänsä ja minkälaisia valintoja on tehnyt, vaikuttaa tulevaisuuteen. Kaikki ihmiset tekevät virheitä, mutta omista virheistä voi ja tulee oppia. Nuorten vaikuttajanaisten

tarinat olivat kehityskertomuksia, joiden juonena tai punaisena lankana kulki kriittisen autonomian tavoittelemisen.

11 TUTKIMUKSEN ANTI SOSIAALITYÖLLE

Chasen (2000, 671) mukaan narratiivisuuden anti sosiaalitieteille on sen tarjoamissa käsitteissä ja analyyseissa, joiden avulla voidaan kuvailla itsen ja todellisuuden välisiä suhteita monipuolisesti ja luovasti missä tahansa ajassa ja paikassa. Nuorten kertomukset nousivat suomalaisen yhteiskunnan marginaalista. Ne nousivat myös nuorten omien yhteisöjen marginaaleista siinä mielessä, että vaikuttajanaisen kasvutarina on epätyypillinen tarina suurimmalle osalle nuoria musliminaisia. "Entistä privatisoituvammassa ja polarisoituvammassa yhteiskunnassa erilaisiin etnisiin ryhmiin, sukupuoleen, ikään tai luokkaeroihin kiinnittyneitä käytänteitä, diskursseja ja jännitteitä voidaan purkaa kuulemalla, tulkitsemalla ja saattamalla yleiseen tietoisuuteen niitä kertomuksia, joita marginaalista nousee. Kertomus ei ole milloinkaan vain yksilön kertomus. Yksityinen on aina myös yleistä." (Kujala 2007, 34.)

Monilla sosiaalityön asiakkaina olevilla nuorilla on haasteita oman identiteetin rakentamisessa. Näin ollen vaikuttajanaisen identiteetin rakentumisen prosessia on tärkeää tarkastella myös sosiaalityön ammattilaisten suuntaan. Mitä kerrottavaa nuorten tarinoilla on sosiaalityön ammattilaisille ja mitä ammattilaiset voisivat niistä oppia? Sosiaalityön ammattilaiset voisivat käyttää narratiivista lähestymistapaa muutoksen resurssina ammatillisessa auttamistyössä. Tarinallisuus voisi toimia eettisesti kestäväenä teoreettisena ja käytännöllisenä työvälineenä muuttajataustaisten ja muidenkin nuorten kanssa työskenneltäessä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 14) kysyvät osuvasti: "Onko laadullisen tutkimuksen aineistonhankintametodit ammennettu tyhjiin? Ovatko kaikki metodit jo käytössä, eli olisiko myös näiden metodien monipuolisen kehittämisen aika?". Tässä tutkielmassa käytettiin reppu-menetelmää yhtenä aineistonkeruumenetelmänä. Reppu-menetelmässä nuorilla oli mahdollisuus kertoa tulevaisuusvisioistaan esineiden avulla. Reppu-menetelmä voisi soveltua myös käytännön sosiaalityön menetelmäksi. Sosiaalityön kohtaamisissa on usein kysymys asioista, joita on haasteellista ottaa puheeksi. Reppu-menetelmän soveltaminen voisi madaltaa puheeksi ottamisen kynnyksiä.

Tarinoiden välityksellä on mahdollista ymmärtää, mikä kaikki vaikuttaa nuoren identiteetin rakentumiseen. Nuorille narratiivisuuden hyödyntäminen voisi merkitä motivaatiota ja tarttumapintaa yhteistyöhön. Ammattilaiset voisivat saada lasten ja nuorten tarinoista uutta näkökulmaa esimerkiksi lastensuojeluun ja koulujen sosiaalityöhön. Identiteetin kasvutarinaa voitaisiin rakentaa asiakkaan ja ammattilaisen välisessä dialogissa. Identiteetin vahvistaminen voisi auttaa asiakasta näkemään, mikä toimii hyvin nykyhetkessä ja miten hän voisi avata uusia mahdollisuuksia elämäänsä. Hännisen (2004, 277) mukaan koetut vaikeudet voivat saada merkityksen ”kasvun paikkoina”. Alasuutari (2007, 177) toteaa, että mikäli haluamme ymmärtää ihmisiä, on tärkeää olla selvillä siitä, miten identiteetit rakentuvat ja miten niitä voi hyödyntää.

Nuorten tarinat olivat emasipatorisia (Hänninen 2003, 50), kuten tarinat rasismin kokemuksista, jotka haastoivat identiteettiä, mutta antoivat lopuksi valmiuksia tarkastella omaa elämää uudesta näkökulmasta. Sosiaalityössä rasismiin liittyviä tarinoita voitaisiin käyttää apuna jäsentämään nuorten todellisuutta, kun etsitään positiivisia malleja toimintaan (ks. Hänninen 2003, 50) tai kehittämään rasisminvastaista sosiaalityötä. Esimerkiksi muuttajanuorten tarinat menneistä kokemuksista voisivat auttaa näkemään erilaisuuden ja yksilöllisyyden resurssina eikä vain rasismin lähteenä koulumaailmassa. Ulkoapäin annetut leimat ovat yhteydessä kielteisiin sosiaalisiin identiteetteihin sekä kokemuksiin erilaisuudesta ja ulkopuolisuudesta (Kulmala 2006, 6). Rasismiin liittyvät tarinat identiteetin muovaajina voisivat parhaimmillaan laajentaa sosiaalityössä käytettäviä arviointikriteerejä esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnissa.

Uskontoon liittyvät tarinat sekä yhteisöjen pyhät tarinat voisivat toimia selittämisen apuvälineenä pohdittaessa nuorten arvoja ja elämänvalintoja. Naisten omat tarinat muslimi-identiteetistä voisivat avata naisten ja islaminuskon uskonnollisten perinteiden välisen monimutkaisen ja ristiriitaisen suhteen ymmärtämistä. Identiteettitarinoiden avulla olisi edelleen mahdollista päästä kiinni masennuksen syihin ja saada selityksiä maahanmuuttajataustaisten ja muidenkin nuorten pahoinvoinnille. Tarinoiden kertominen omasta identiteetistä voimauttaa ja mahdollistaa positiivisen identiteetin rakentamisen ja luo dialogista asetelmaa nuoren ja ammattilaisen välille. Sosiaalityön vaikuttavuus esimerkiksi kotouttamistyössä voisi parantua, mikäli ammattilainen tarjoutuisi kuulijaksi nuorten kokemuksia kuvaaville tarinoille sekä niihin liittyville emootioille. Nuoret voisivat kertoa tarinoita suullisesti tai antaa tarinan kirjallisessa muodossa sosiaalityön kohtaamisissa. Kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen kokemus muodostuu usein tunteiden ilmaisemisen kautta. Lonka (2005, 333) sanoo tunteiden pitävän yllä vireystilaa ja auttavan jaksamaan. Näin ollen myös negatiivisilla tunteilla on merkitystä tavoitteellisessa toiminnassa sekä asiakkaan että työntekijän näkökulmasta katsottuna.

Sosiaalityön ammattilaisten on tärkeää olla tietoisia siitä, minkälaisen mallitarinan tai identiteettikuvan he rakentavat asiakkaistaan yhdessä muiden työntekijöiden kanssa. Ammattilaisilla tulisi olla aikaa, halua ja taitoa kuulla, miten nuoret itse määrittelevät oman identiteettinsä. Musliminuoret ovat ulkonaisesti hyvin erottuva ryhmä. Sosiaalityön ammattilaisten tulisi varoa liittämästä työhönsä heitä koskevia stereotyyppisiä ennako-oletuksia ja negatiivisia kategorioita. Ammattilaisten on tärkeää tiedostaa, että asiakkaista luotu mallitarina vaikuttaa asiakkaille asetettuihin odotuksiin ja työn tuloksiin. De Arruda Camara (2018) on tehnyt sosiaalityön pro gradu -tutkimuksen lastensuojelun jälkihuollon työntekijöiden asiakaskuvista. Identiteettikuvalla de Arruda Camara viittaa ominaisuuksiin, joita annetaan joko tietoisesti tai tiedostamatta puheen kohteena oleville asiakkaille. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että ei ole yhdentekevää, miten nuorista asiakkaista puhutaan, sillä tällä puhetavalla on vaikutusta sosiaalityöntekijän työotteeseen. Mallitarinoiden rakentamisen sijaan ammattilaisten tulisi opetella tunnustamaan erilaiset identiteetit ja kunnioittaa niitä (ks. Talib & Lipponen 2008, 163). Turtiaisen ja Rezain (2018, 225) mukaan maahanmuuttajanuorten kykyjen tunnustaminen edellyttää yhteiskunnalta konkreettisia toimenpiteitä.

Auttamissuhteen onnistumisen kannalta ratkaisevaa on se, onnistutaanko siinä antamaan sosiaalista tukea sekä tukemaan yksilön tai yhteisön autonomiaa. Vahvat ennakkokäsitykset esimerkiksi alistaisista naisista ja väkivaltaisista miehistä vaikeuttavat vakaviin ongelmiin puuttumista. Ongelmien juurisyihin voidaan päästä ja vastata silloin, kun tilanteet voidaan nähdä riisuttuna vahvoista ennako-oletuksista. (Hiitola, Anis & Turtiainen 2018, 13, 18.) Esimerkiksi huivi musliminaisen alistamisen symbolina saa muita merkityksiä, kun tarkastellaan naisten itseymmärrystä tai kulttuurista identiteettiä, joka on laajempi kuin uskonnollinen identiteetti (Vuola 2010, 179). Narratiivinen ote kunnioittaa yksilöitä intentionaalisina subjekteina, joilla on yksilöllinen elämänhistoria (Bathmaker 2010, 3). Erilaisuus tulisi ymmärtää laajasti sen sijaan, että se rajataan etnisyyteen. Erilaisuuteen kuuluu myös sosiaalinen ja taloudellinen asema, sukupuoli sekä yksilölliset piirteet ja kokemukset (Anis 2006, 71.)

Historioitsija ja konstruktionismin edustaja Hayden White (1981, 2) sanoo tarinan toimivan ikään kuin metakoodina, joka voi välittää eri kulttuureiden edustajien sosiaalista todellisuutta ja merkityksiä yhteisesti ymmärrettävässä muodossa. Sosiaalityön kontekstissa tämän Whiten sanoman voisi ymmärtää siten, että kaikki ihmiset - lähtökohdistaan ja taustastaan riippumatta - osaavat kertoa tarinoita, joiden kautta he pystyvät ilmaisemaan identiteettiään ja menneiden tapahtumien vaikutuksia nykyhetkeen. Tarinat ja niihin liittyvät emootiot yhdistävät ihmisiä. Tarinat sisältävät arvokasta tietoa auttamistyön kannalta. Lomakkeiden ja yksisuuntaisen viestinnän avulla ei päästä käsiksi ihmisen sisäiseen tarinaan. Nuoria kuuntelemalla voi houkuttaa esiin juurisyitä esimerkiksi tilanteessa, jossa nuori on karannut kotoa tai

käyttänyt huumeita. Nuorelta voi kysyä näissä tilanteissa, kuka hän koki olleensa niin toimiessaan. Kokemuksen esittäminen kertomuksena on inhimillisesti arvokasta (Aaltonen & Leimumäki 2010, 123, 143) ja se tarjoaa mahdollisuuden arvostavaa kohtaamiseen. Sosiaalityössä mikään inhimillisesti arvokas ei saisi olla vierasta.

Laadukkaassa sosiaalityössä työntekijä osaa tunnistaa kulttuuripiirteiden vaikutuksia asiakkaan tilanteeseen, mutta kykenee samalla ottamaan huomioon myös asiakkaan muut identiteetin osa-alueet, kuten arvot ja kiinnostuksen kohteet. Näin ollen sosiaalityöntekijä pystyy parhaiten tukemaan asiakkaan identiteetin kehittymistä ja kohdentamaan asiakkaan yksilöllisiä tarpeita suhteessa sosiaalityön resursseihin. Identiteetin tarkastelemisen avulla on helpompaa huomata yksilöiden voimavarat ja vahvuudet sekä lähteä työskentelemään niiden kautta. Positiivisen identiteetin rakentaminen lisää yksilön hyvinvointia, onnellisuuden kokemusta sekä kuuluvuuden tunnetta. Positiivinen ja arvostettu identiteetti vaikuttaa olennaisesti itsetuntoon (Burr 2004, 95). Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, miten asiakas suhtautuu sekä itseään että elämää kohtaan.

Hännisen (2003, 71) mukaan sisäinen tarina eli kertomus on systeeminen kokonaisuus, jossa eri tasoiset ja luonteiset prosessit yhdistyvät merkitysjärjestelmäksi. Muutos jossakin tarinan osassa voi johtaa muutokseen koko merkitysjärjestelmässä. Elämänmuutokset toimivat usein kokonaisvaltaisen muutosprosessin käynnistäjinä, joka saa aikaan koko elämää koskevan uuden tarinallisen jäsenyyksen. Minulle muutosprosessin käynnisti viisi nuorta musliminaista, jotka luottivat minuun ja kertoivat minulle vaikuttajanaisen identiteettitarinansa. Samalla he opettivat ja herkistivät minua näkemään heidän elämänsä eri vaiheita. Nämä nuoret naista ovat saaneet itse omat äänensä kuuluville tekemänsä vaikuttamistyön avulla. He tulevat saamaan vielä monien ihmisten, etenkin naisten, äänet kuuluville. Tulemme vielä kuulemaan heistä:

Mä oon aina ihan juurta jaksan ihan pienestä asti oppinut, että jotta yhteiskunta voi muuttua ja kehittyä ja että yhteiskunnasta voisi tulla kaikille ihmisille suotuisa paikka uskonnosta ja seksuaalisesta suuntautumisesta ja ihmisestä huolimatta niin, että se olisi kaikille turvallinen paikka. Meidän kaikkien pitäis tehdä yhdessä töitä.

Lähteet

- Aaltio, Elina 2013. Hyvinvoinnin uusi järjestys. Hakapaino. Helsinki.
- Aaltonen, Sanna 2011. Tytöt ja maine. Teoksessa Ojanen Karoliina, Mulari Heta & Aaltonen Sanna (toim.) Entäs tytöt – Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere, Vastapaino 269-304.
- Aaltonen, Tarja & Leimumäki, Anna 2010. Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Tampere, Osuuskunta Vastapaino, 119-152.
- Alasuutari, Pertti 2007. Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Helsinki, Gaudeamus.
- Anis, Merja 2006. Maahanmuuttajalapsen- ja nuoret lastensuojelun asiakkaina. Teoksessa Forsberg, Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta, Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva, PS-kustannus, 69-96.
- Anis, Marja 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Helsinki, Väestöliitto.
- Arvonen Anu, Katva Liisa & Nurminen Anne 2010. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Juvan WS Bookwell Oy.
- Banks, J.A. (2009) Human Rights, Diversity and Citizenship education. Paper prepared for presentation as a keynote address at International Association at the International Education (IAIE) Annual Conference, Intercultural Education: Paideia, Polity, Demoi, Athens, Greece, June 22th to 26th, 2009.
- Bathmaker, Ann-Marie 2010. Introduction. Teoksessa Bathmaker, Ann-Marie & Harnett, Penelope (eds.) Exploring Learning, Identity and Power through Life History and Narrative Research. London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 1-10.
- Bhabha, Homi K. 1994. The Location of Culture. London and New York, Routledge.
- Benjamin, Saija 2017. "People who don't live what we live, don't understand". Youths' experiences of hypermobility. Väitöskirja. Turku, Siirtolaisuusinstituutti. Painosalama Oy.
- Bheenuck, Shekar 2010. Interrogating identity and belonging through life story. Experiences of overseas nurses in post-colonial Britain. Teoksessa Bathmaker, Ann-Marie & Harnett, Penelope (eds.) Exploring Learning, Identity and Power through Life History and Narrative Research. London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 70-83.
- Brah, Avtar 2007. Diaspora, raja ja transnationaaliset identiteetit. Teoksessa Kuortti Joel, Lehtonen Mikko ja Löytty Olli (toim.) Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi. Tampere, Tammer-Paino Oy, 71-102.
- Burr, Vivien 2004. Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. Tampere, Vastapaino.
- Chase, Susan E., 2000. Narrative Inquiry. Multiple Lenses, Approaches, Voices. Teoksessa Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S (eds.): The Sage Handbook

- of Qualitative Research, Third Edition. London and New Delhi, SAGE Publications, Thousand Oaks, 651-679.
- Csikszentmihalyi, Mihaly & Rochberg-Halton, Eugene 1981. The Meaning of things. Domestic symbols and the self. Cambridge, Cambridge University Press.
- De Arruda Camara, Maria 2018. Lastensuojelun jälkihuollon työntekijöiden asiakaskuvat. Helsingin yliopisto: sosiaalityeiden laitos, sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.
- Doyal, Len & Gough, Ian 1992. A Theory of Human Need. The Macmillan Press. Hong Kong.
- Erkkilä, Raija 2009. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen. Tampere, Juvenes Print, 195-226.
- Eskola, Jari 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva, PS-kustannus, 185-206.
- Estola, Elina 1999. Varhaiskasvatus lastentarhanopettajan silmin - narratiivis-elämäkerrallinen tutkimus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruoppila Isto, Hujala Eeva, Karila Kirsi, Kinos Jarmo, Niiranen Pirkko & Ojala Mikko (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy, 131-148.
- Forsberg Hannele, Ritala-Koskinen Aino & Törrönen Maritta 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta, Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva, PS-kustannus, 5-18.
- Granfelt, Riitta 2000. Kertomuksia kodittomuuden marginaalista. Teoksessa Karvinen, S., Pösö, T. & Satka, M. Sosiaalityön tutkimus. Jyväskylä, Jyväskylän yliopistopaino, 99-116.
- Haikkola, Lotta 2012. Monipaikkainen nuoruus. Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit. Helsinki, Unigrafia. Väitöskirja.
- Hall, Stuart 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) Erilaisuus. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy, 85-128.
- Hall, Stuart 2019. Mitä on tekeillä? Esseitä vallasta, uusliberalismista ja monikulttuurisuudesta. Tampere, Vastapaino.
- Harjunen, Hannele 2010. Intersektionaalisuus eurooppalaisen tasa-arvopolitiikan haasteena. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 304-305.
- Heikkinen, Hannu L.T., 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tuleminen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylä, Jyväskylä University Printing House and Lievestuore, ER-Paino Ky. Väitöskirja.
- Heikkinen, Hannu L.T., 2015. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle

- tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva, PS-kustannus, 149-167.
- Helasvirta, Susanna 2006. Lasten hyvä ja huono elämä eläytymistarinoiden valossa. Teoksessa Forsberg, Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta, Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva, PS-kustannus, 195-219.
- Hiitola, M., Anis, M. & Turtiainen, K. 2018. Johdanto. Teoksessa Hiitola, M., Anis, M. & Turtiainen, K. (toim.), Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Vastapaino, Tampere, 6-29.
- Husso, Maritta 2003. Parisuhdeväkivalta – Lyötyjen aika ja tila. Vastapaino, Tampere.
- Huttunen, Laura 2004. Kasvoton ihminen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Jokinen Arja, Huttunen Laura ja Kulmala Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Tampere, Tammer-Paino, 134-154.
- Huttunen, Laura 2005. Etnisyys. Luokittelusysteemejä ja elettyä yhteisöllisyyttä. Teoksessa Huttunen Laura, Löytty Olli & Rastas Anna (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 117-160.
- Huttunen Laura, Löytty Olli & Rastas Anna 2015. Suomalainen monikulttuurisuus, paikallisia ja ylijäisiä suhteita. Teoksessa Huttunen Laura, Löytty Olli & Rastas Anna (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 16-40.
- Hyvärinen, Matti 2004. Narratologia ja kerronnallinen käänne. Kirjallisuudentutkimuksen Aikakausilehti Avain, (1), 52-58.
<https://journal.fi/avain/article/view/74599/36158> Viitattu 16.8.2020
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere, Vastapaino, 189-222.
- Hänninen, Vilma 2003. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere. Väitöskirja.
- Hänninen, Vilma 2004a. A Model of Narrative Circulation. Narrative Inquiry 14:1, 69-85. <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/ni.14.1.04han> Viitattu 16.8.2020
- Hänninen, Vilma 2004b. Miten masennus muuttaa ihmistä? Teoksessa Hänninen, Vilma & Ylijoki, Oili-Helena (toim.) Muuttuuko ihminen? Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere, 277-306.
- Hänninen, Vilma 2015. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva, PS-kustannus, 168-184.
- Jokinen, Kimmo 2011. Sosiaalisen haaste kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Ruohonen, Voitto., Sevänen, Erkki. Ja Turunen, Risto (toim.) Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa. Vantaa, Hansaprint Oy, 49-75.

- Jokinen, Arja 2004. Asuntola kulttuurisella kartastolla. Teoksessa Jokinen Arja, Huttunen Laura ja Kulmala Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Tampere, Tammer-Paino, 74-97.
- Jokinen Arja, Huttunen Laura ja Kulmala Anna 2004. Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa Jokinen Arja, Huttunen Laura ja Kulmala Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Tampere, Tammer-Paino, 9-19.
- Juhila, Kirsi 2004. Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen Arja, Huttunen Laura ja Kulmala Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Tampere, Tammer-Paino, 20-32.
- Juvonen, Tuula 2010. Naisaktiivisuuden muuttuvat ehdot. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 257-274.
- Juvonen, T., Rossi, L-M. & Saresma, T. 2010. Kuinka sukupuolta voi tutkia? Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 9-17.
- Keskinen, Suvi 2012. Kulttuureilla merkitys toiset ja universaalien kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Teoksessa Keskinen, S., Vuori, J. ja Hirsiaho, A. (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print, 291-320.
- Ketokivi, Kaisa 2009. Torjuttu autonomia. Lapsuudenperheen vieraantuneet siteet ja aikuisten lasten vaihtoehtoiset elämänpolut. Teoksessa Jallinoja, Riitta (toim.) Vieras perheessä. Tampere, Gaudeamus, 32-62.
- Korhonen, Piia & Valkonen, Satu 2006. Lasten kokemuksia televisiopelkojen hallinnasta. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.). Minuus ja identiteetti. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy, 57-89.
- Korvajärvi, Päivi 2010. Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 183-196.
- Kujala, Tiina 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen Eija, Eronen, Ari & Värri Veli-Matti (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere, Juvenes Print, 13-39.
- Kulmala, Anni 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere, Juvenes Print. Väitöskirja.
- Kuusela, Pekka 2006. Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.). Minuus ja identiteetti. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy, 36-56.
- Laine, Timo 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva, PS-kustannus, 29-51.
- Laitinen, Merja & Uusitalo Tuula 2008. Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimisessa. Teoksessa Kaasila, R., Rajala, R. & Nurmi, K.

- (toim.) NarratiivikirjM: Menetelmiä ja esimerkkejä. Tampere, Juvenes Print, 106-150.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.
- Lieblich, Amia, Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar 1998. Narrative Research. Reading, Analysis and Interpretation. California, SAGE Publications.
- Liljeström, Marianne 2004. Feministinen metodologia – mitä se on? Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere, Vastapaino, 9-21.
- Lonka, Kirsti 2005. Mitä tarinat voivat opettaa äidin ja terveydenhuollon kohtaamisesta? Teoksessa Heinonen Valpuri, Kantoluoto Sari, Lehtomäki Raisa, Lähdemäki Tarja, Paganus Johanna, Sandelin Mirva ja Lonka Kirsi, Leijonaemojen tarinat. Helsinki, WSOY, 315-358.
- Löytty, Olli 2005. Toiseus. Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa. Teoksessa Huttunen Laura, Löytty Olli & Rastas Anna (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 161-189.
- MacIntyre, Alasdair 2004. Hyveiden jäljillä. Tampere, Tammer-Paino Oy.
- Martikainen, Liisa 2015. Kuka minä olen? - Identiteetin tunteen kehittyminen. Teoksessa Martikainen, Liisa (toim.) Mitä se sulle kuuluu? Nuoren elämän valinnat puntarissa. United Press Global, EU, 167-175.
- Martikainen, Tuomas 2008. Muslimit suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Martikainen Tuomas, Sakaranaho Tuula & Juntunen Marko (toim.) Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Painotyö WS Bookwell, Porvoo, 62-84.
- Martikainen Tuomas, Sakaranaho Tuula & Juntunen Marko 2008. Esipuhe. Teoksessa Martikainen Tuomas, Sakaranaho Tuula & Juntunen Marko (toim.) Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Painotyö WS Bookwell, Porvoo, 7-10.
- Mubarak, Yusuf M., Nilsson, Eva ja Saxén, Niklas 2015. Suomen somalit. Helsinki, Into Kustannus Oy.
- Mutanen, Heli & Siivonen, Päivi 2016. Narratiivinen positioanalyysi ja nuorten aikuisten toimijuus työpajaympäristössä. Aikuiskasvatus 2/2016. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/download/88482/47659>/Viitattu 23.9.2020
- Naskali, Päivi 2020. Kasvatus, koulutus ja sukupuoli. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 277-291.
- Niemelä, Heli 2003. Erottautumista ja ystävyyttä. Somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki, Hakapaino Oy, 91-121.
- Nikander, Pirjo 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Tampere, Osuuskunta Vastapaino, 432-445. Jyväskylä, Kopijyvä Oy. Väitöskirja.

- Nousiainen, Kirsi 2004. Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Jyväskylä, Kopijyvä Oy. Väitöskirja.
- Nuorisobarometri 2010. Puolustuskannalla. Myllyniemi, Sari (toim.). Helsinki, Yliopistopaino Oy.
- Nuorisolaki 2016/1285
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki> Viitattu 14.11.2020
- Nyman, Jopi 2011. Kulttuurinen identiteetti ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruohonen, Voitto., Sevänen, Erkki. Ja Turunen, Risto (toim.) Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa. Vantaa, Hansaprint Oy, 218-246.
- Ollila, Anne K. 2008. Kerrottu tulevaisuus – alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Rovaniemi, Lapin yliopistokustannus. Väitöskirja.
- Patton, Michael Quinn 1990. Qualitative evaluation and research methods. Beverly Hills, CM: Sage, 169-186.
- Pietilä, Ilkka 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Tampere, Osuuskunta Vastapaino, 212-241.
- Pietilä, Ilkka 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere, Vastapaino, 111-130.
- Pirskanen, Henna 2006. Ruumiillistuvat sukupuoli-identiteetit pelissä. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.) Minuus ja identiteetti. Tampere, Juvenes Print, 90-122.
- Pyykkönen, Mika 2003. Ristissä kaiken aikaa. Jäsenyydet nuorten maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki, Hakapaino Oy, 193-237.
- Pyykkönen, Mika 2007. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylä, Jyväskylä University Printing House. Väitöskirja.
- Raitakari, Suvi 2004. Nuoren elämänhallinta: toivottua arkea ohjeistamalla? Teoksessa Jokinen Arja, Huttunen Laura ja Kulmala Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Tampere, Tammer-Paino, 56-73.
- Rastas, Anna 2005a. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere, Vastapaino, 78-102.
- Rastas, Anna 2005b. Rasismi. Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa Huttunen Laura, Löytty Olli & Rastas Anna (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 69-116.
- Rautio, Pertti 2006. Historiallista johdattelua minä- ja identiteettitutkimukseen. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.) Minuus ja identiteetti. Tampere, Juvenes Print, 11-22.

- Rastas, Anna 2005a. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005 Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere, Vastapaino. 78-162.
- Riessman, Catherine Kohler 2008. Narrative Methods for the Human Sciences. California, Sage Publications.
- Ropo, Eero 2011. Turvallisuus, identiteetti ja hyvinvointi. <https://player.slideplayer.fi/7/1946154/#> Viitattu 23.11.2020
- Ruusuvuori Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti 2017. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Riika, Vastapaino, 9-36.
- Saastamoinen, Mikko 2006a. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.) Minuus ja identiteetti. Tampere, Juvenes Print, 170-180.
- Saastamoinen, Mikko 2006b. Yksilö, riskitietous ja psykokulttuuri. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.) Minuus ja identiteetti. Tampere, Juvenes Print, 138-169.
- Saresma, Tuija 2010. Kokemuksen houkutus. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 59-72.
- SEMPRE 2019a. About the project. <https://www.sempre-project.eu/about-the-project> Viitattu 10.1.2020
- SEMPRE 2019b. Empowerment – Making it happen. A handbook on user involvement in social service design and delivery. https://www.sempre-project.eu/uploads/files%20for%20download/Empowerment%20Handbook/SEMPRE-Empowerment%20Handbook_English%20Version_EN.pdf Viitattu 10.1.2020
- Sennet, Richard 2004. Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa. Tampere, Vastapaino.
- Sihvola, Juha 2004. Alasdair MacIntyre moraalifilosofina. Teoksessa MacIntyre, Alasdair. Hyveiden jäljillä. Tampere, Tammer-Paino Oy, 7-13.
- Sotkasiira, Tiina 2016. Maahanmuuttajanuoret – suomalaisen maaseudun toiveiden tynnyri? Teoksessa Kivijärvi, Antti & Peltola, Maija (toim.) Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Helsinki, Unigrafia, 181-194.
- Suurpää, Leena 2005. Suvaitsevaisuus. Sietämistä vai solidaarisuutta? Teoksessa Huttunen Laura, Löytty Olli & Rastas Anna (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 41-68.
- Syrjälä, Leena 2015. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva, PS-kustannus, 257-270.
- Säävälä, Minna 2008. Islam Kosovosta Suomeen muuttaneiden naisten elämässä. Teoksessa Martikainen Tuomas, Sakaranaho Tuula & Juntunen Marko (toim.) Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Painotyö WS Bookwell, Porvoo, 111-131.
- Talib, Mirja-Tytti 2002. Monikulttuurinen koulu – Haaste ja mahdollisuus. Kirjapaja Oy, Helsinki.

- Talib, Mirja-Tytti & Lipponen, Päivi 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Turku, Painosalama Oy.
- Tiihonen, Arto 2002. Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaM: oikeita miehiä - ja urheilijoita? Jyväskylä, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäatiö. Väitöskirja.
- Tiilikainen, Marja 2003. Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Vastapaino, Tampere.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy,
- Tilastokeskus 2019.
<https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html#ika> viitattu 25.11.2020
- Tilastokeskus 2020. Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisen iän ja sukupuolen mukaan, 2000-2019.
http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rx.px/ Viitattu 29.11.2020
- Tuori, Salla 2007. Erontekoja. Rodullistetun sukupuolen rakentuminen monikulttuurisessa naispolitiikassa. Teoksessa Kuortti Joel, Lehtonen Mikko ja Löytty Olli (toim.) Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi. Tampere, Tammer-Paino Oy, 156-174.
- Turtiainen, Kati & Rezai Jassin 2018. Valoa tunnelin päässä: Tunnustussuhteet nuoren kertomuksessa. Teoksessa Hiitola, M., Anis, M. & Turtiainen, K. (toim.), Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Vastapaino, Tampere, 214-234.
- Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018. Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa. Janus 26 (4). <https://journal.fi/janus/article/view/76453>
 Viitattu 5.1.2020
- Tökkäri, Virpi 2018. Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen, Jarkko & Virtanen, Ira A. (toim) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käytäntö. Vaajakoski, Kirjaksi.net, 64-108.
- Valkonen, Jukka 2007. Psykoterapia, masennus ja sisäinen tarina. Helsinki, Kuntoutussäätiö. Väitöskirja.
- White, Hyden 1981. The Value of Narrativity in the Representation of Reality. Teoksessa Mitchell W.J.T. (ed.) On Narrative. Chicago and London, The University of Chicago Press, 1-23.
- Vilkka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Juva, PS-kustannus.
- Vuola, Elina 2010. Feministinen uskonnontutkimus. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 170-182.
- Vuori, Jaana 2010. Jälkisanat - Suomalaisen naistutkimuksen laineilla. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Vastapaino, 315-325.

LIITTEET

Liite 1

HAASTATTELURUNKO

VAIKUTTAMISTOIMINTA

Miksi olet lähtenyt mukaan vaikuttamistyöhön?

Mihin haluat vaikuttaa?

Mikä on vahvistanut sinua tai saanut sinut osallistumaan vaikuttamistoimintaan?

IDENTITEETTI

Minkälainen käsitys ja kokemus sinulla on itsestäsi?

Minkälaisista asioista identiteettisi rakentuu?

Mikä on vahvistanut identiteettiäsi?

Onko elämässäsi ollut käänne tai muutos, joka on vaikuttanut identiteettiisi?

Miten yhdistelet aineksia eri kulttuureista (arvot, tavat, pukeutuminen jne.)?

Miten koet naiseuden osana identiteettiäsi?

Minkälaisia merkityksiä vaikuttamistyöllä on identiteetillesi?

Mitä muslimi-identiteetti tarkoittaa sinulle?